

TARİHİ KENTLER BİRLİĞİ DERĐİSİ
ASSOCIATION OF HISTORIC TOWNS AND REGIONS

ÖZEL SAYI • ÜCRETSİZDİR

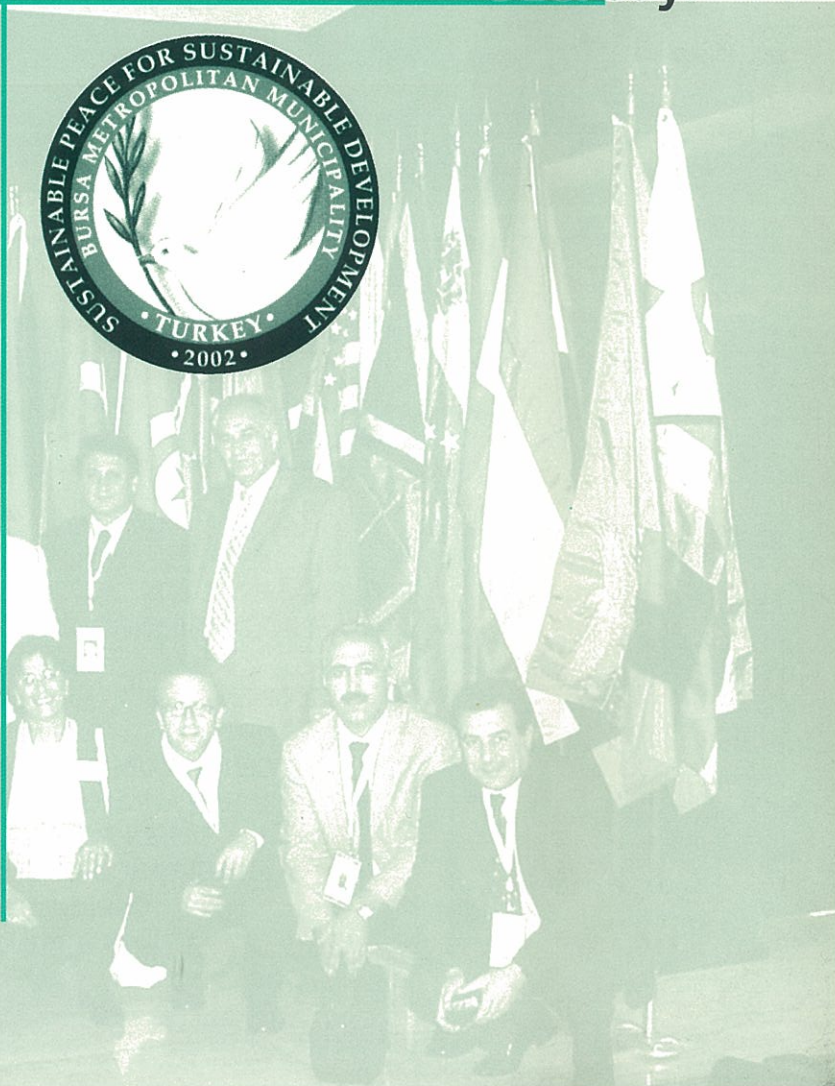
yerel kimlik

Johannesburg
Sürdürülebilir
Kalkınma
Dünya Zirvesi

Özel sayı

Tarihi kentler birliği

Encümen üyeleri

Tarihi Kentler Birliği Üyesi Belediyeler

Not: 14 Eylül 2002 Edirne Meclis Toplantısı'nda kabul edilen üyelerle birlikte,
100 üye...

Başkan
ERDOĞAN BİLENSER (Bursa Büyükşehir Belediye Başkanı)
Başkan Vekili
Dr. BEKİR KUMBUL (Antalya Büyükşehir Belediye Başkanı)
Encümen üyeleri
CENGİZ VARNATOPI (Edirne Belediye Başkanı)
NAİF ALİBEYOĞLU (Kars Belediye Başkanı)
ORHAN SAY (Talas Belediye Başkanı)
AHMET BAHÇIVAN (Şanlıurfa Belediye Başkanı)
Genel Sekreter Saniye ÖZ
Birlik Saymanı CAVİT ÇALI

İçindekiler

Sunuş

Fikret TOKSÖZ	2
Sürdürülebilir Kalkınma için Sürdürülebilir Barış	4
Erdoğan BİLENSER Bursa Büyükşehir Belediye Başkanı	
Rio'dan Johannesburg'a Ulusal Çevre ve Kalkınma Programı	6
Cumhurbaşkanı'nın Konuşması	

Johannesburg'da Neler Konuşuldu?

Johannesburg Sürdürülebilir Kalkınma Dünya Zirvesi	18
Kayhan KAVAS Mahalli İdareler Genel Müdürü	
Zirveye Bakış	21
Naif ALİBEYOĞLU Kars Belediye Başkanı	
Yerel Yönetimler Forumu	22
Prof.Dr.Ersin KALAYCIOĞLU Sabancı Üniversitesi	
Güney Afrika'dan Bir Zirve Geçti: Johannesburg'daki Rio + 10	25
Prof.Dr.Sema KALAYCIOĞLU	
Türkiye'de Yerel Gündem 21 Programı Johannesburg Zirvesi'nde	29
Sadun EMREALP YG21 Ulusal Proje Koordinatörü	
Johannesburg'da Sivil Toplum	32
Ayşe YIRCALI TESEV Vakfı	
Sürdürülebilir Kalkınma Dünya Zirvesi Sonuçları / İş Dünyası ve Sanayi Yorumu	34
Dr.Erol METİN ÇEVKO Vakfı	
Johannesburg' da Neler Oldu, Neler Konuşuldu... Youth For Habitat	

Zirve'den İzlenimler

Tema Vakfı Johannesburg Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi İzlenimler	43
TEMA Vakfı	
Zirveden Kesitler	46
Johannesburg izlenimleri	
Pelin AYAN	

Basın'dan Yansıma

Johannesburg Yolcuları ve 'Sürdürülebilir Barış'	51
Oktay EKİNCİ	

Belgeler

Johannesburg Çağrısı	52
Biyolojik Çeşitlilik ve Sürdürülebilir Kalkınma Tartışma Belgesi	53
Çevre ve Kalkınma Konusunda Rio Deklerasyonu	56
İnsan Yerleşimleri İstanbul Deklerasyonu	59
Uygulama Planı ve Yerel Yönetimler	62

Tarihi Kentler Birliği adına imtiyaz sahibi:	Erdoğan Bilenser (Başkan)
Yazı işleri müdürü:	Mithat Kirayođlu
Yayın yönetmeni:	Oktay Ekinci (Genel Danışman)
Görsel Yönetme:	
Grafik tasarım ve uygulama:	Ali Akdamar
İletişim ve idare yeri:	ÇEKÜL Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma ve Tanıtma Vakfı Tarihi Kentler Birliği Bürosu Ekrem Tur Sokak No:8 80060 Beyođlu İstanbul Tel/faks: 0212 249 64 64
	Tarihi Kentler Birliği Merkez İletişimi Saniye Öz, Ayşe Kaya Büyükşehir Belediyesi Bursa Tel:0224 233 11 71 Faks:0224 234 77 58

" 21 . y ü z y ı l ı " y a k a l a m a k . . .

Fikret TOKSÖZ
Tarihi Kentler Birliği Danışma Kurulu Üyesi

Yirminci yüzyıla baktığımızda, bu yüzyılın büyük savaşlar, büyük devrimler ve değişim yüzyılı olduğunu görüyoruz. Bu yüzyılda sağlanan gelişme ve kalkınma "ne pahasına olursa olsun" anlayışıyla gerçekleştirildi. Ne yazık ki, 20. yüzyılın son çeyreğinde insanlık bu gelişmenin pahasını daha bozuk bir çevre, insanı hiçe sayan bir teknolojik yapı ve karmaşık bir dünya olarak ödemeye başladı.

Gelişmenin ortaya çıkardığı olumsuzlukları gören kişiler, kurumlar, belediyeler ve devletler bu olumsuz etkileri ortadan kaldırmak üzere çaba göstermeye ve bir şeyler yapmaya başladı. Bir yandan olumsuzlukların nedenleri araştırılıp, giderme yolları aranırken, öte yandan geleceğin ipotek altına alınmaması için neler yapılması gerektiği üzerinde düşünölmeye başlandı.

Bu çabaların sonucunda Dünya ölçeğinde bu konuların düzenli biçimde tartışılması ve 21.yüzyılı öngörme amacıyla bir dizi uluslararası toplantı düzenlendi. İşte bunlardan birisi "Sürdürülebilir Kalkınma ve Çevre" konularını tartışmak üzere 1992'de yapılan Rio Zirvesi'ydı.

Bu Zirve ile birlikte sürdürülebilir kalkınmanın nasıl sağlanabileceği ve alınması gereken önlemler Dünya'nın her tarafında tartışılmaya başlandı. Bu bağlamda Kadın, Nüfus, Gençlik, Çocuk, Sosyal Gelişme ve İnsan Yerleşimleri konusu birbirini izleyen uluslararası platformlarda ele alındı.

Dünya'da sivil toplum, insan hakları ve demokrasi, kadın, çocuk, gençlik, yaşlılar, özürölüler, kentsel yaşam gibi konular yeni bir anlayışla tartışılmaya ve geliştirilmeye başladı.

Rio Zirvesi'nden 10 yıl sonra Dünya'nın adeta bir vicdan muhasebesi yapması anlamını taşıyan yeni bir zirve Johannesburg'da gerçekleştirildi. Johannesburg Zirvesi'ne Türkiye, Sayın Cumhurbaşkanımız Ahmet Necdet SEZER'in Başkanlığında kamu, belediyeler, üniversiteler, özel sektör ve sivil toplumun temsilcilerinden oluşan bir çalışma grubuyla katıldı.

3

Her ülke, 2 zirve arasında ne yaptığını değerlendirdiği gibi, uluslararası arenada da yaşanan gelişmeler, karşılaşılan sorunlar ayrı ayrı toplantılarla ele alındı. Bütün bu toplantılarda tartışılan gündem ve varılan sonuçlar konusunda Türk kamuoyunu aydınlatmak üzere bir özel sayı yayınlamaya karar verdik.

Bu özel sayı düşüncesi Bursa Büyükşehir Belediyesi Johannesburg Zirvesi'ne taşıdığı "Sürdürülebilir Kalkınma İçin Sürdürülebilir Barış" anlayışının yaygınlaştırılması istediğinden doğdu. Gerçekten de 20.yüzyılda yaşanan savaşların tüm yükünü çeken insanlar için barış, ekmek su ve hava kadar önem taşımaktadır. Bu savaşın acılarını tadan Türk toplumu Atatürk'ün deyişle "Yurtta Sulh Cihanda Sulh" anlayışını kendisine bir ilke edinmiştir.

Bursa Büyükşehir Belediyesi'nin "Sürdürülebilir Kalkınma İçin Sürdürülebilir Barış" anlayışını Johannesburg Zirvesi'ne taşımasının olumlu yankıları olmuştur. Dileğimiz bu anlayışın yaygınlaştığını görmektir. Yerel Kimlik Dergisi'nin bu sayısını da bu anlayışın tanınmasına yardımcı olmak üzere "Sürdürülebilir Barış" mottosunu kapağa taşıyarak çıkarıyoruz.

Yerel Kimlik Dergisi'nin Johannesburg Özel Sayısı'nı bu Zirve'nin hazırlanmasından, Zirve'deki görüşmelere ve sonuç bildirgesine kadar tüm aşamalar hakkında bir bilgi vermek amacıyla çıkarıyoruz. Böylece Zirve'ye katılmayan ilgili kamuoyunu bilgilendirmek ve konuyu araştırıp geliştirmek isteyenlere bir kaynak sağlamak en büyük dileğimizdir. Umarız bunu başka yayınlar izler...

Sürdürülebilir Kalkınma için Sürdürülebilir Barış

Erdoğan Bilenser
Bursa Büyükşehir Belediye Başkanı

Çevre ile kalkınma arasındaki dengeyi sağlama düşüncesi, geçtiğimiz yüzyılın sonunda "Sürdürülebilir Kalkınma" kavramını ortaya çıkardı.

Bilindiği gibi 1992 yılında Rio'da "Uluslararası Kalkınma ve Çevre Konferansı Dünya Zirvesi " toplandı ve "Küresel Eylem Planı" oluşturuldu. Bu eylem planına da "Yerel Gündem 21" adı verildi.

Yerel Gündem 21, yerel yönetimlerden ve hükümetlerden bireylere kadar herkesin "Sürdürülebilir Kalkınma" anlayışı içinde çalışmasını öngörmektedir.

Rio Toplantısı'ndan sonra dünyanın pek çok bölgesinde kentler, Yerel Gündem 21'i yerel düzeyde gerçekleştirmek üzere harekete geçti. Türkiye, aradan geçen 10 yıllık süreçte gerçekleştirdiği Yerel Gündem 21 uygulamalarıyla en başarılı ülkeler arasında yer aldı. Türkiye'nin en başarılı kentlerinden birisi de Bursa oldu.

Bursa Büyükşehir Belediyesi olarak, Yerel Gündem 21 uygulamalarında sağladığımız bu başarı sonucu, 26 Ağustos - 4 Eylül 2002 tarihleri arasında Güney

Afrika'nın Johannesburg kentinde yapılan Birleşmiş Milletler Dünya Zirvesi'ne davet edildik.

Bursa Büyükşehir Belediyesi olarak Johannesburg'a oldukça hazırlıklı gittik ve burada "Sürdürülebilir Kalkınma" kavramına önemli bir ekleme yaparak "Sürdürülebilir Barış" kavramını gündeme getirdik.

Amacımız, dünyamızın geleceği için büyük önem taşıyan Sürdürülebilir Kalkınma'nın, Sürdürülebilir Barış ortamı olmadan gerçekleşmeyeceğine tüm dünyanın dikkatini çekmekti.

Sürdürülebilir Barış'ın önemini, "11 Eylül Saldırısı" olarak tarihe geçen üzücü olay tüm çıplaklığıyla gözler önüne serdi. Bu saldırı bizlere gösterdi ki; ülkelerin tek başına mutluluğu ve refahı, dünya genelinde kalıcı barış ortamı sağlanmadan süreklilik içermiyor. Dünyamızdaki tüm insanların ortak mutluluğunu hedefliyorsak, öncelikle Sürdürülebilir Barış'a ulaşmalıyız.

Sürdürülebilir Barış'a ulaşmak için de, başta gelişmiş ülkeler olmak üzere tüm ülkelerin fedakarlık yapması gerekiyor. Özellikle geri kalmış ülkelerin gelişmiş ülkeler tarafından desteklenmesi ve dünya genelinde "hakça paylaşımın" sağlanması, Sürdürülebilir Barış'ı beraberinde getirecektir. Sadece belirli ülkeler kalkındığında ve geliştiğinde, Sürdürülebilir Kalkınma ve Sürdürülebilir Barış'tan söz edemeyiz.

Sürdürülebilir Barış, tarihi ve kültürel mirasın korunarak gelecek nesillere aktarılmasında da büyük önem taşıyor. Sürdürülebilir Barış kavramına Tarihi Kentler Birliği penceresinden baktığımızda, tarihi mirasımızı savaşlardan ve dolayısıyla yok olmaktan kurtarmak için, Sürdürülebilir Barış ortamına ihtiyaç duyduğumuzu görebiliriz.

Bu düşüncelerimizi, Johannesburg kentinde yapılan Birleşmiş Milletler Dünya Zirvesi'ne taşıdık. "Sürdürülebilir Barış" çağrımızı etkin bir şekilde duyurmak amacıyla da, özel olarak hazırladığımız 5 bin adet CD ve tanıtım kitapçıklarını, Dünya'nın dört bir yanından gelen Devlet Başkanlarına ve ülkelerin resmi temsilcilerine Johannesburg zirvesinde dağıttık.

CD'mizde, Başbakanımız Sayın Bülent Ecevit'in Türk-Yunan dostluğu için 1974 yılında Londra'da yazdığı ve Bursa Büyükşehir Belediyemiz'in girişimiyle Prof. Muammer Sun'un bestelediği "Mavi Büyü" Senfonisi, Ege kıyılarından görüntüler eşliğinde sunuluyordu. Ayrıca yine Bursa Büyükşehir Belediyemizce Orhan Şalhel'e besteletilen Bursa Senfonisi de, Bursa'dan görüntüler eşliğinde CD'mizde yer alıyordu.

Dünyamızın geleceği için büyük önem taşıyan Sürdürülebilir Kalkınma'nın, Sürdürülebilir Barış ortamı olmadan gerçekleşmeyeceğine tüm dünyanın dikkatini çekmek amacıyla gerçekleşen bu girişim, Dünya Zirvesi'nde büyük ilgi gördü. Bu örnek girişim sonucu, Birleşmiş Milletler'in 2012 yılında yapılacak "3. Dünya Zirvesi"nde ana tema olarak "Sürdürülebilir Barış"ın ele alınması bekleniyor.

Şimdi tüm dünya halkları olarak yapmamız gereken, Sürdürülebilir Kalkınma hedefi doğrultusunda Sürdürülebilir Barış'a ulaşmak için çaba göstermektir.

Saygılarımla.

Johannesburg yolcuları ve “sürdürülebilir barış” ...

Oktay EKİNCİ
Tarihi Kentler Birliği Genel Danışmanı

Su "sürdürülebilir" deyimine kızanlar giderek haklı çıkıyorlar...Başlangıçdaki umut dolu söylemlerin yerini "sürdürülebilir kandırmacalar" aldıkça, aslında çevrenin değil, yaşam kaynaklarını sömürerek kalkınmanın "sürdürülebilir" kılınmak istendiği yönündeki kaygılar da boşuna değil...

Gerçekten geriye dönüp, önce 1972'deki Stockholm, sonra da 1992'deki Rio bildirgelerine baktığımızda , 30 yıldır söylenen güzel sözlerle yapılanlar arasındaki "süre gelen çelişkiler" de azalmıyor, hatta giderek artıyor... Nihayet geçtiğimiz Ağustos (2002) sonlarındaki Johannesburg zirvesinde de "sürdürülebilir kalkınma"yı ağızlarından düşürmeyen gelişmiş ülkelerin, aynı zamanda "sürdürülebilir sömürgecilikten" ödün vermeyen tutumları da aynı deyimle olan "güvensizliği" pekiştiriyor... Hele , bu uluslararası "samimiyetsiz" durum, Türkiye'den Güney Afrika'ya giden yaklaşık 100 kişinin "genelinde" de gözleniyorsa?...

Türkiye'nin "çevrecileri"

Özellikle "kamunun parasıyla" Johannesburg'daki toplantılara günlerce "katıldıkları" söylenenlerin listesine bir bakın...

Bu ülkedeki doğal ve kültürel mirası "siyasilerden torpil-li" yatırımcıların tahribatından kurtarabilmek için yıllardır hep özveriyle mücadele eden, hatta baskılara, kıyımlara da katlanarak bundan ödün vermeyen acaba kaç kişi vardı?..

Buna karşın, aynı yağma karşısında ya susan, ya da "siyasi erk istediği için" yasal kılıflar da bularak onay işleme-

rini yapanlar ise hepimizin "resmi çevre temsilcileri" olarak yolculuk listesini kapattılar...

Dahası, çevrenin ancak "kalkınmayı engellemeyecek düzeyde" korunması gerektiğini yıllardır söyleyenler de Güney Afrika'daki "çevre temaslarını" anlatırken, "AIDS" tehlikesinden ötürü yaşadıkları talihsizliklerden de "yakınarak" söz ediyorlar...

Zaten hep bu tutumları sayesinde şimdi dünyanın bir ucuna da "devlet kaynaklarıyla" gidebilen aynı temsilcilerimizin, ülkeye döndüklerinde "sürdürülebilir kalkınma dersi" vermelerine ise hala nasıl da katlanabiliyoruz?..

Neyse ki "Bursa" varmış

Ne var ki Bursa Büyükşehir Belediyesi ile Gündem 21 gurubunun Johannesburg'a "sürdürülebilir barış" temasıyla katılmaları, biraz olsun yürekleri su serpti..."İşte" dedim kendi kendime; "bu deyim en güzel ve en anlamlı kullanılışı bu... Barış sürdürülebilir kılınmadan, çevre de nasıl korunabilir ki?"

Nitekim Bursalılar da;"kaynaklar silahlara harcandıkça,savaşlar durmadan körüklendikçe, dünya bilinci de gelişemez, kalkınma da sağlanamaz.." diyerek standlar açmışlar...

Aynı temada afişler, broşürler ve CD'ler dağıtarak, konferans boyunca "sürekli eylem" koymuşlar...

Bülent Ecevit' in Türk-Yunan kardeşliği için 1974'de Londra'dayken yazdığı "Mavi Büyü" adlı şiirinin Muammer Sun tarafından bestelenen ezgilerini de balerin Tati-ana Ege'nin güzelim Ege görüntülerini dansıyla okşadığı "dostluk filmine" fon müziği yapmışlar...

ÇED KÖŞESİ

OKTAY EKİNCİ

Johannesburg Yolcuları ve 'Sürdürülebilir Barış'...

Şu "sürdürülebilir" deyimine kızanlar giderek haklı çıkıyorlar...

Başlangıçtaki umut dolu söylemlerin yerini "sürdürülebilir kandırmacalar" aldıkça, aşlında çevrenin değil, yaşam kaynaklarını sömürerek kalkınmanın "sürdürülebilir" kılınmak istendiği yönündeki kaygılar da boşuna değil...

Gerçekten geriye dönüp, önce 1972'deki Stockholm, sonra da 1992'deki Rio bildirelerine baktığımızda, 30 yıldır söylenen güzel sözlerle yapılanlar arasındaki "süre gelen çelişkiler" de azalmıyor, hatta giderek artıyor...

Nihayet geçen ağustos (2002) sonlarındaki Johannesburg zirvesinde de "sürdürülebilir kalkınma"yı ağızlarından düşürmeyen gelişmiş ülkelerin, aynı zamanda "sürdürülebilir sömürgecilikten" ödün vermeden tutumları da aynı deyim olan "güvensizliği" pekiştiriyor...

Hele, bu uluslararası "samiyetsiz" durum, Türkiye'den Güney Afrika'ya giden yaklaşık 100 kişinin "genelinde" de gözleniyorsa?..

Türkiye'nin 'çevrecileri'

Özellikle "kalkınmanın parçasıyla" Johannesburg'daki toplantılara günlerce "katıldıkları" söylenenlerin listesine bir bakın...

Bu ülkedeki doğal ve kültürel mirası "siyasilerden torpillik" yatırımcıların tahribatından kurtarabilmek için yıllardır hep özveriyle mücadele eden, hatta baskılara, kıyımlara da katlanarak bundan ödün vermeden acaba kaç kişi vardı?..

Buna karşın, aynı yağma karışısında ya susan ya da "siyasi erk istediği için" yasal kılıflar da bularak onay işlemlerini yapanlar ise hepimizin "resmi çevre temsilcileri" olarak yolculuk listesini kapattılar...

Dahası, çevrenin ancak "kalkınmayı engellemeyecek düzeyde" korunması gerektiğini yıllardır söyleyenler de Güney Afrika'daki "çevre temaslarını" anlatırken "AIDS" tehlikesinden ötürü yaşadıkları talihsizliklerden de "yakınarak" söz ediyorlar...

Zaten hep bu tutumları sayesinde şimdi dünyanın bir ucuna da "devlet kaynaklarıyla" gidebilen aynı temsilcilerimizin, ülkeye döndüklerinde "sürdürülebilir kalkınma dersi" verme-

lerine ise hâlâ nasıl da katlanabiliyoruz...

Neyse ki 'Bursa' varmış...

Ne var ki Bursa Büyükşehir Belediyesi ile Gündem 21 grubunun Johannesburg'a "sürdürülebilir barış" temasıyla katılmaları, biraz olsun yürekleri su serpti... "İşte" dedim kendi kendime; "bu deyim en güzel ve en anlamlı kullanıştı bu... Barış sürdürülebilir kalmadan, çevre de nasıl korunabilirdi ki?"

Nitekim Bursalılar da "Kaynaklar silahlara harcandı, savaşlar durmadan körüklenince, dünya bilinci de gelişmez, kalkınma da sağlanmaz..." diyerek standlar açmışlar...

Aynı temada afişler, broşürler ve CD'ler dağıtarak konferans boyunca "süreklilik eylem" koymuşlar...

Bülent Ecevit'in Türk-Yunan kardeşliği için 1974'te Londra'dayken yazdığı "Mavi Büyü" adlı şiirinin Muammer Sun tarafından bestelenen ezgilerini de balerin Tatiana Ege'nin güzelim Ege görüntülerini dansıyla okşadığı "dostluk filmi-ne" fon müziği yapmışlar...

Şef Orhan Şalliel'in yönetimindeki Bursa Devlet Senfoni Orkestrası'nın eşliğinde Hülya Kazan (soprano), Hakan Aysev (tenor) ve Arda Aydoğan (bariton), Mavi Büyü'yü öylesine duygu yüklü yorumluyorlar ki, Selçuk Kızılkayak'ın bu senfoniyle yarattığı filmi izleyen herkes, çevrenin ve kalkınmanın ancak "barış içinde" birlikte korunabileceğine de adeta "büyülenerek" inanıyor...

Büyükşehir Belediye Başkanı ve Tarihi Kentler Birliği Başkanı Erdoğan Bilenser ise bu eylemlerine gösterilen ilgiyi anlatırken Atatürk'ün evrensel ilkesi olan "Yurtta Barış, Dünyada Barış" hedefinin bu kez de "sürdürülebilir kalkınma"ya temel yapıldığını vurguluyor...

Böylece Türkiye'yi Johannesburg'da temsil edenler arasında bu pahalı yolculuğu "hak edenlerin" de bulunduğunu kanıtlanmış oluyor...

Bilmem "diğer yolcular" arasında da böylesi gurur verici katkılarda bulunarak yurda dönen var mı?.. Habermiz olursa, ÇED Köşesi onlara da "hoş geldiniz" demekten sevinç duyacak...

Oekinci@cumhuriyet.com.tr

Şef Orhan Şalliel'in yönetimindeki Bursa Devlet Senfoni Orkestrası'nın eşliğinde Hülya Kazan (soprano), Hakan Aysev (tenor) ve Arda Aydoğan (bariton), Mavi Büyü'yü öylesine duygu yüklü yorumluyorlar ki, Selçuk Kızılkayak'ın bu senfoniyle yarattığı filmi izleyen herkes, çevrenin ve kalkınmanın ancak "barış içinde" birlikte korunabileceğine de adeta "büyülenerek" inanıyor...

Büyükşehir Belediye Başkanı ve Tarihi Kentler Birliği Başkanı Erdoğan Bilenser ise bu eylemlerine gösterilen ilgiyi anlatırken, Atatürk'ün evrensel ilkesi olan "Yurtta Barış, Dünyada Barış" hedefinin bu kez de "sürdürülebilir kalkınma"ya temel yapıldığını vurguluyor... Böylece Türkiye'yi Johannesburg'da temsil edenler arasında bu pahalı yolculuğu "hak edenlerin" de bulunduğunu kanıtlanmış oluyor...

Bilmem "diğer yolcular" arasında da böylesi gurur verici katkılarda bulunanlar var mı?.. Habermiz olursa, ÇED Köşesi onlara da "hoş geldiniz" demekten sevinç duyacak...

Rio'dan Johannesburg'a

I. 1992 BİRLEŞMİŞ MİLLETLER ÇEVRE VE KALKINMA KONFERANSI (RIO KONFERANSI)

1 992 yılında Rio de Janeiro'da düzenlenen Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı, diğer adıyla Rio Konferansı, kapsamı, sağlanan katılım ve kalkınma gündemine getirmiş olduğu yeni yaklaşımlar açısından çok büyük önem taşımaktadır. Rio Konferansı'na, çevresel sorunların gündeme alındığı diğer toplantılardan farklı olarak hükümet/devlet temsilcilerinin yanında sivil toplum kuruluşları, bilim dünyası, basın ve iş dünyası temsilcileri ciddi anlamda katılım sağlamıştır. Bu geniş katılım ise, Konferans'ın önemini artırmış ve Konferans'ta alınan kararların daha yüksek oranda sahiplenilmesini sağlamıştır.

Birleşmiş Milletler 1992 Rio Çevre ve Kalkınma Konferansı'nda, hükümetlerin paydaşlarla birlikte kalkınma üzerinde tekrar düşünmesini ve doğal kaynakların tüketimi ile kirliliğin önlenmesi için çözümler üretmesini amaçlamıştır. Konferans'ta, sürdürülebilir kalkınmanın karşındaki en büyük engel olarak yoksulluk ve gelişmiş ülkelerin aşırı tüketimi gösterilirken, gerekli gelişmelerin ancak davranış kalıplarının değiştirilmesiyle gerçekleştirilebileceği mesajı verilmiştir.

Rio Konferansı'nda, toplumlararası dengenin sağlandığı, ekosistemin korunduğu ve daha güvenilir bir geleceğin ancak çevre ve kalkınma arasındaki dengenin gözetilmesiyle gerçekleştirilebileceği konusunda uzlaşma sağlanmıştır. Sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ise ancak küresel ortaklıklar kurarak ulaşılabileceği görüşü savunulmuş; tüm paydaşların karar alma ve uygulamada kalkınma sürecine dahil edilmesinin önemi vurgulanmıştır.

Rio Konferansı'na 179 ülke katılım sağlamış, hükümetler geleneksel kalkınma anlayışını değiştirmeyi amaçlayan üç önemli anlaşmaya imza atmıştır. Bunlar, sürdürülebilir kalkınmanın her aşamasını kapsayan bir eylem planı olan Gündem 21, devletlerin hak ve yükümlülüklerini belirleyen bir dizi ilkeyi içeren Rio Bildirisi ve küresel ölçekte sürdürülebilir orman yönetimini amaçlayan Orman Prensipleri Raporu'dur. Bunlara ek olarak, Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi ve Birleşmiş Milletler Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi de imzaya açılmıştır.

1992 Rio Konferansı, ekonomik ilerlemede sunduğu yeni bakış açıları ile başarılı bulunmakta, dünyada yeni bir dönemin başlangıcı olarak gösterilmektedir. Ancak bu başarının bir ölçüsü de anlaşmalarının uygulamaya konma oranıdır. Konferansın katılımcıları, gerekli değişiklikleri gerçekleştirilmenin kolay olmadığını, ve ileride çok daha büyük maddi ve çevresel maliyetlere kat-

lanmamak için devletlerin belli miktarda fon ayırması gerektiğinin bilincine varmışlardır.

Rio Konferansı'nda alınan kararların uygulamasının izlenmesi için her yıl düzenli olarak yapılan Sürdürülebilir Kalkınma Komisyonu toplantılarının yanısıra 1997'de Rio Konferansı sonrası gelişmelerin değerlendirildiği Rio+5 Konferansı toplanmıştır. 26 Ağustos-4 Eylül 2002 tarihleri arasında Johannesburg'da yapılan Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi de Rio Konferansı'ndan sonraki on yılı sürdürülebilir kalkınma bakış açısıyla değerlendirmeye almayı amaçlamıştır.

II. DÜNYA SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA ZİRVESİ ULUSLARARASI HAZIRLIK SÜRECİ

Tüm paydaşların sürdürülebilir kalkınmanın etkin bir şekilde uygulanması için güçlerini birleştirebilmelerini sağlamak amacıyla, hazırlıklar ulusal, alt-bölgesel ve bölgesel bazdan küresel düzeye doğru yapılmıştır. Johannesburg'da her düzeyde tartışılacak başlıklar da hükümetler ve temel grupları içeren katılımcı bir süreçle belirlenmiştir. Bölgesel Toplantılar 2001 yılının sonunda, küresel hazırlık toplantıları ise 2002 yılının Haziran ayında tamamlanmıştır.

1. Bölgesel Hazırlık Süreci

Dünyanın tümünü kapsayan beş bölgede hükümetlerarası alt-bölgesel ve bölgesel toplantılar 2001 yılı sonlarında gerçekleştirilmiştir. Gerçekleşen bölgesel toplantılar şunlardır:

- Avrupa Ekonomik Komisyonu Bölgesel Bakanlar Toplantısı, 24-25 Eylül 2001, Cenevre
- Afrika Hazırlık Konferansı, 18 Ekim 2001, Nairobi
- Latin Amerika ve Karayipler Bölgesel Hazırlık Konferansı, 23-24 Ekim 2001, Rio de Janeiro
- Arap Ülkeleri Kalkınma, Planlama ve Çevre Bakanları Toplantısı, 24 Ekim 2001, Kahire
- Asya Pasifik Üst Düzey Bölgesel Toplantı, 27-29 Kasım 2001, Phnom Penh

Bölgesel hazırlık toplantılarında sürdürülebilir kalkınma konusunda toplumların önündeki zorluklar, engeller ve fırsatlar değerlendirilmiş, geçmiş on yıl gözden geçirilerek ileriki dönemler için yeni öneriler sunulmuştur. Bölgesel hazırlık toplantıları, ulusal raporlar ve ülke profilleri aracılığıyla bölgelerin bir değerlendirmesinin yapılması; paydaşlar arasında etkileşim ve diyalog kurulması ve ülkelerin Zirve'ye hazırlanmasına destek olunması gibi işlevleri üstlenmiştir.

2. Küresel Hazırlık Süreci

Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Komisyonu, hazırlık süreci boyunca Zirve Küresel Hazırlık Komitesi olarak çalışmıştır. 2001-2002 dönemi boyunca Prep-Com olarak da bilinen 4 Hazırlık Komitesi Toplantısı (Prep-Com) düzenlenmiştir. Bu toplantıların tarih ve yerleri şöyledir:

- PrepCom1, 30 Nisan-2 Mayıs 2001, New York
- PrepCom2: 28 Ocak-8 Şubat 2002, New York
- PrepCom3: 25 Mart-4 Nisan 2002, New York
- PrepCom4: 27 Mayıs-7 Haziran 2002, Endonezya

III. DÜNYA SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA ZİRVESİ UYGULAMA PLANI

Johannesburg Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi'nden, iki tip sonuç çıkması hedeflenmiştir. Birinci tip çıktılar olarak tanımlanan Zirve sonuçları, hükümet düzeyinde verilen taahhütler ve oluşturulan eylem planlarıdır. "Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi Uygulama Planı" ve "Siyasi Bildiri" bu kapsamda ele alınabilecek ve hükümetler tarafından uzun süre müzakere edilerek oluşturulan belgelerdir. Bunlara ek olarak, yenilenebilir enerji konusunun Uygulama Planı'na istenildiği şekilde yansıtılmadığına inanan Avrupa Birliği ile aralarında Türkiye'nin de bulunduğu AB'ye üyelik sürecindeki ülkeler ve Küçük Ada Devletleri İttifakı gibi ülkeler "Johannesburg Yenilenebilir Enerji Bildirgesi"ni imzalamıştır.

24-25 Ağustos'ta yapılan gayriresmi toplantılarla başlayan müzakereler 3 Eylül'e kadar sürmüştür. Taslak Uygulama Planı'nın başlıklarını müzakere etmek üzere yapılan resmi toplantılarda sonuca varılamayan bölümler, küçük temas grubu toplantıları ve Johannesburg Oturumu olarak adlandırılan bakanlar toplantılarında tartışılmak üzere Zirve'nin son üç gününe bırakılmıştır. Bu süreç sonucunda Uygulama Planı, üzerinde uzlaşma sağlanmış olan son halini almıştır. Aşağıda bu planın önemli maddelerini ve tartışılan konuları özet halinde bulabilirsiniz:

I. GİRİŞ

1992 BM Çevre ve Kalkınma Konferansı'nda verilen taahhütlerin geçerliliğinin tekrarlandığı Giriş bölümünde Rio İlkeleri'ne yapılan atıflarda bazı tartışmalar yaşandı. Ortak fakat farklılaştırılmış sorumluluklar (common but differentiated responsibilities) ilkesinin (...devletler, ekosistemin sağlık ve bütünlüğünü korumak için küresel ölçekte işbirliği yapacaklardır. Küresel çevre bozulmasında farklı ölçülerde role sahip devletler, ortak fakat farklılaştırılmış sorumluluklar taşıyacaklardır...) eş önem taşıyan di-

ğer ilkelerin önüne çıkarılmasına karşı çıktı. Rio ilkele-
rinin 15.'si olarak da bilinen Önlem Alıcı Yaklaşım (Preca-
utionary Principle) konusunda da ülkeler arasında tartış-
malar oldu

Özetle, Giriş bölümünde:

- Rio ilkelerine bağlılık,
- Gündem 21'in ve üzerinde anlaşmış diğer uluslararası kalkınma hedeflerinin tam uygulanması;
- Zirve sonuçlarının tüm paydaşların yararına uygulanması;
- İyi yönetişimin gerekliliği;
- Barış, güvenlik, istikrar, insan hakları ve temel özgürlüklerle beraber kültürel çeşitliliğe saygı;
- Sürdürülebilir kalkınma için etik değerlerin önemi konularında taahhütler ve ifadeler yer aldı.

II. YOKSULLUĞUN ORTADAN KALDIRILMASI

Bu bölümde, en ciddi küresel sorun olarak tanımlanan yoksulluğun ortadan kaldırılması için hedef ve takvimler sunuldu. Bu bölümde tartışılan konular arasında Dünya Dayanışma Fonu, Yerel Halk, Sanitasyon, Enerjiye Erişim, ILO Çalışma Standartları yer alırken, bu kapsamda aşağıdaki taahhütler üzerinde anlaşıldı:

- Dünya ölçeğinde günde 1 dolardan az kazanan ve açlıkla yaşamını sürdüren insan sayısının yarıya indirilmesi;
- Yoksullukla mücadele amaçlı bir Dünya Dayanışma Fonu kurulması;
- 2015 yılına kadar sağlıklı içme suyuna ve sıhhi koşullara ulaşamayan insan sayısının yarıya indirilmesi;
- Enerji hizmetlerine erişimi arttırmak için ortak eyleme geçilmesi;
- Sürdürülebilir biyokütle enerjisinin teşvik edilmesi;
- Fosil yakıtların daha temiz kullanımının desteklenmesi;
- Gelir getiren istihdam fırsatlarının artırılması;
- Mikro, küçük ve orta ölçekli işletmelerin desteklenmesi;
- Küçük ölçekli maden işletmelerinden yerel toplulukların yararlanmasının sağlanması;
- Kırsalda ve şehirdeki yoksulların mal ve arazi ediniminin düzenlenmesi;
- Yoksullara ev sağlanması için az maliyetli ve sürdürülebilir malzeme ile uygun teknolojinin kullanılması;
- Gecekondu bölgelerinin iyileştirilmesi gibi projelerde yerel yönetimlerin desteklenmesi;
- Çocuk işçiliğinin önlenmesi için gerekli önlemlerin alınması;
- Gelişmekte olan ülkelerde çocuk işçiliği sorununun çözümlü için uluslararası işbirliği sağlanması.

III. SÜRDÜRÜLEBİLİR OLMAYAN TÜKETİM VE ÜRETİM KALIPLARININ DEĞİŞTİRİLMESİ

Uygulama Planı'nın bu bölümünde, toplumların üretim ve tüketimlerinin sürdürülebilir kalkınmayı destekleyecek şekilde değiştirilmesi için hükümetler, uluslararası kuruluşlar, özel sektör de dahil olmak üzere tüm paydaşlar tarafından üstlenilecek eylem önerileri veriliyor.

Sürdürülebilir Üretim ve Tüketim konusunda ülkeler arasında, üretilen malzemenin beşikten mezara çevreye etkisini değerlendiren yaşam döngüsü yaklaşımına atıf yapılması, tüketicilerin bilinçlendirilmesinin gönüllü veya zorunlu olması gibi konularda tartışmalar yaşanırken, üzerinde anlaşma sağlanamayan bölümler üst düzeyde ele alınmak üzere Johannesburg Oturumu'na gönderildi. Bu bölümde de, sürdürülebilir üretim ve tüketimi destekleyen on yıllık çerçeve programların teşvik edilmesi, yaşam döngüsü analizi gibi bilimsel yaklaşımlara öncelik verilmesi, ve tüketicinin bilgilendirilmesine gereken önemin verilmesi benimsendi.

Bu bölüm, özetle aşağıdaki taahhütlerle sonuçlandı:

- Gelişmekte olan ülkelere yapılacak teknoloji transferi ve kapasite artırma çalışmaları aracılığıyla eko-verimliliğin artırılması;
- Tüm ülkelerde temiz üretime yapılan yatırımın artırılması;
- Temiz üretim ve eko-verimlilik için devlet tarafından borç verilmesi, teknik destek gibi teşvik yollarının benimsenmesi;
- Şirketlerin sosyal ve çevresel sorumluluklarının ve hesap verebilirliklerinin artırılması;
- Finans kuruluşlarının karar-alma mekanizmalarına sürdürülebilir kalkınma yaklaşımlarını da sokması;
- Çevresel maliyetlerin içselleştirilmesi;
- Ülkeler için enerji verimliliğini arttıran programların kurulması;
- Arz ve talep tarafları için enerji pazarlarının işlerliğinin, şeffaflığının ve bilgi akışının artırılması;
- Sınırötesi enerji ticareti için bölgesel işbirliklerinin desteklenmesi;
- Sürdürülebilir kalkınmayı destekleyen ulaşım stratejilerinin hazırlanması, ve enerji verimliliğini arttıran ulaşım sistemleri için ortaklık/yatırımların teşviki;
- Kimyasalların sınıflandırılması için küresel ölçekte etkin bir sistemin 2008 yılına kadar işler hale gelebilecek şekilde oluşturulması,
- Atıkları önleme-azaltma, yeniden kullanma ve çevreye zarar vermeden bertaraf etme öncelikli atık yönetim sis-

temlerinin geliştirilmesi,

- Kimyasallar ve tehlikeli atıklarla ilgili uluslararası anlaşmaların onaylanıp uygulanmasının teşviki;
- Tehlikeli kimyasal ve atıkların kanundışı dolaşımının ve tehlikeli atıkların taşınması ve bertarafı nedeniyle doğan hasarların önlenmesi için çabaların artırılması.

IV. DOĞAL KAYNAKLARIN KORUNMASI VE YÖNETİMİ

Bu bölümde ele alınan konu başlıklarının bazıları şunlardı: Doğal kaynak kaybının tersine çevrilmesi, ekosistem yaklaşımı, önlem alıcı yaklaşım, sanitasyon hedefi, sürdürülebilir balıkçılık, balık stokları ile ilgili hedefler, Kyoto Protokolü'nün yürürlüğe girmesi, afet yönetimi, ortak fakat farklılaştırılmış sorumluluklar, tarımsal desteklerin kaldırılması, ve Çölleşmeyle Mücadele Sözleşmesi'nin uygulanması için GEF (Küresel Çevre İmkani) kaynaklarından yararlanılması.

Okyanuslarla ilgili tartışmalar BM Deniz Hukuku Sözleşmesi'ne yapılacak atıf, yok olan balık stoklarının kazanılması ve bunun için zaman hedefi konulması gibi konulara odaklandı.

Afet yönetimi ve çölleşme başlıkları sorunsuz olarak gayrresmi ve resmi toplantılarda çözüldü.

İklim değişikliği, başlıklar arasında en kritik konulardan biriydi. Kyoto Protokolü'nün 2002 sonuna kadar yürürlüğe girmesi hedefini kabul edilemez bulan A.B.D.'ye karşın AB, Küba, Japonya, Meksika, gibi ülkeler iklim değişikliğinin zararlarına dikkat çekerek Protokol'ü onayladıklarını belirttiler.

Tarım konusunda üzerinde en çok tartışılan başlıkların bazıları pazara erişim, ihracat desteklerinin kaldırılması, ve ticareti bozan uygulamalar idi.

Sonuç olarak bu bölümde bazıları aşağıda sıralanan taahhütler yer aldı:

- Temiz içme suyu ve sanitasyon hedeflerine ulaşılması için eylem programının başlatılması;
- Uluslararası ve ulusal mali kaynakları harekete geçirerek teknoloji transferi yapılması, en iyi uygulamaların teşviki ve kapasite gelişiminin desteklenmesi;
- Gündem 21'in 18. maddesinin uygulanması için yeni mali kaynaklar sağlanması;
- 2005 yılına kadar bütünleşik su kaynakları yönetimi ve su verimliliği planlarının geliştirilmesi;
- Tükenmiş balık stoklarının 2015 yılına kadar en yük-

sek verimliliğe ulaşacak şekilde yerine konulması;

- Kanundışı, kontrolsüz balıkçılığa ve kapasite üstü avlanmaya yol açan teşviklerin kaldırılması;
- Ramsar Sözleşmesi'nin uygulanması;
- BM kapsamında denizlerin durumunu küresel ölçekte rapor edecek ve değerlendirecek bir uygulamanın 2004 yılı sonuna kadar kurulması;
- Gelişmekte olan ülkeler için, ozon tabakasına zararlı maddelere alternatif maddelere erişimin 2010 yılına kadar artırılması;
- Çölleşme ve toprak bozulması konularında GEF (Küresel Çevre İmkani)'in odak noktası olması ve Çölleşmeyle Mücadele Sözleşmesi'nin finansal kaynağı olarak GEF'in belirlenmesi;
- Biyolojik çeşitlilik kaybının 2010 yılına kadar yavaşlatılması;
- Genetik kaynakların kullanımından doğan yararların eşit bir biçimde dağıtılması için uluslararası bir uygulamanın müzakere edilmesi;
- Madencilik çevresel, ekonomik, sağlıksal ve sosyal etkilerinin değerlendirilmesi ve sürdürülebilir madencilik uygulamalarının geliştirilmesi.

V. KÜRESELLEŞEN DÜNYADA SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA

Bu bölümdeki tartışmalar küreselleşme ve şirket sorumluluğu kavramı üzerine odaklandı. Uygulama Planı'nda ise küreselleşme sorunları arasında mali krizler, güvenlik sorunu, yoksulluk, eşitsizlik ve dışlanma olguları gösterilerek, ulusal ve uluslararası politikalara duyulan gereksinim tekrarlandı. Bu bölümde, sonuç olarak bazıları aşağıda sıralanan önerilere yer verildi:

- Doha Bildirisi'ndeki çalışma programının ve Monterrey Mutabakatı'nın başarıyla uygulanması için destek verilmesi;
- Açık ve şeffaf karar-alma mekanizmalarının kurulması;
- Gelişmekte olan ülkelerin liberal ticaret fırsatlarından yararlanması için desteklenmesi;
- Rio İlkelerini temel alarak şirketlerin sorumluluk ve hesap verebilirliğinin artırılması;
- Bölgesel ticaret ve işbirliği anlaşmalarının güçlendirilmesi;
- Gelişmekte olan ülkeler ve geçiş ülkelerinin, gelişmiş ülkeler ile arasındaki uçurumun ortadan kaldırılması için desteklenmesi.

VI. SAĞLIK VE SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA

Bu bölümdeki pek çok madde 4. Hazırlık Toplantısı'nda karara bağlanmıştı. Ancak, toplantılarda "sağlık sistemle-

rinin herkes için sağlık-bakım hizmetlerini karşılayacağı ve bunların ulusal kanunlar ve dini/kültürel kurullarla tutarlı olacağı"nı içeren paragrafın Hazırlık Toplantısı'nda onaylanmamış olduğu belirtildi.

Özetle, bu bölümde aşağıdaki taahhütlere yer verildi:

- "Herkes İçin Sağlık" stratejisinin uygulanması için geliştirmekte olan ülkeler ve geçiş ekonomisi ülkelerine teknik ve mali destek sağlanması;
- Küresel sağlık koşullarının 2010 yılına kadar iyileştirilmesi için ortaklıklar kurulması;
- 2015 yılına kadar bebek/çocuk ölümlerinin 2/3 oranında, ve hamilelikte gerçekleşen ölümlerin 2000 yılı rakamlarının %25 oranında azaltılması için programlar geliştirilmesi;
- Geleneksel ilaç bilgisi ve uygulamalarının gelişmesinin sağlanması;
- AIDS, tüberküloz ve sıtma vakalarının azaltılması için oluşturulan Küresel Fon'a kaynak sağlanması;

VII. GELİŞMEKTE OLAN KÜÇÜK ADA DEVLETLERİNİN SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMASI

Bu bölümde Küçük Ada Devletlerinin gereksinimleri göz önüne alınarak aşağıdaki eylemler önerildi:

- Yeterli mali kaynak yardımı ile ulusal ve uluslararası ölçekte uygulama;
- Teknoloji transferi ve kapasite geliştirme için yardım;
- Sürdürülebilir balıkçılık yönetimi ve bölgesel balıkçılık yönetimi kuruluşlarının güçlendirilmesi;
- Deniz ve kıyı biyoçeşitliliği konusundaki çalışmaların desteklenmesi;
- Tatlısu programları;
- 2004 yılına kadar yerel ölçekte sürdürülebilir turizm girişimlerinin desteklenmesi;
- Geniş kapsamlı hasar ve risk yönetimi, afetlerin önlenmesi ve afetlere hazırlık, olağandışı hava olayları ve diğer acil durum vakalarının etkilerinden korunulması;
- İklim değişikliği ve su seviyelerinin yükselmesinin olumsuz etkileriyle başa çıkabilmek için gerekli kaynakların sağlanması ve ortaklıkların kurulması;
- Yeterli, ucuz ve çevreye duyarlı enerji hizmetlerinin sağlanmasının ve enerji arzının 2004 yılına kadar artırılması için gerekli çabaların desteklenmesi;
- 2004 yılında, Küçük Ada Devletlerinin Sürdürülebilir Kalkınması için hazırlanan Eylem Programı'nın uygulanmasının kapsamlı bir gözden geçirmesinin yapılması;
- BM Genel Kurulu'nda, Küçük Ada Devletlerinin sürdürülebilir kalkınması için uluslararası bir toplantının yapılmasının talep edilmesi.

VIII. AFRIKA İÇİN SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA

Bu bölümde, Afrika ülkelerinde sürdürülebilir kalkınma yolunda karşılaşılan sorunlar irdelendi. Üzerinde uzun tartışma yaşanan konu başlıkları, gayriresmi görüşmeler ve resmi görüşmelerde tartışıldıktan sonra da çözüme ulaşılamayanları Johannesburg Oturumları'na bırakıldı. Sonuç olarak bu bölümde şu eylemler planlandı:

- 20 yıllık süre içinde Afrika nüfusunun en az %35'inin enerji hizmetlerine ulaşımının artırılması için program ve ortaklıkların desteklenmesi;
- Afrika'nın iklim değişikliğinden kaynaklanan olumsuz etkilere uyum sağlayabilmesi için kaynak ayrılması;
- Afrika'nın genetik kaynaklarının sürdürülebilir kullanımı ve bu kaynaklardan sağlanacak yararların adil ve eşitlikçi dağılımının desteklenmesi;
- Teknoloji gelişiminin ve yayılmasının desteklenmesi;
- Altyapı ulaşımı, teknoloji transferi ve uygulamaları gibi konularda fırsatlar yaratarak dünyanın diğer bölgeleri ile Afrika arasındaki uçurumların azaltılması;
- Sürdürülebilir turizmin desteklenmesi;
- HIV/AIDS, sıtma, tüberküloz ve yoksulluktan kaynaklanan diğer bulaşıcı hastalıkların kontrolünde gerekli ilaç ve teknolojinin sağlanması için mali kaynak sağlanması.

IX. UYGULAMA ARAÇLARI

Bu bölümde, finans, ticaret, teknoloji transferi, kapasite geliştirme ve eğitim gibi konulara öncelik verildi. Mali kaynakların sağlanması, Monterrey Mutabakatı'nda alınan Resmi Kalkınma Yardımları taahhütleri, GEF kaynakları ve çevre ile ticaretin karşılıklı olarak birbirini desteklemesi gibi konular, 4. Hazırlık Toplantısı'nda çözülemeyen başlıklar olarak Zirve'ye kaldı ve herbiri ayrı oturumlarda tartışıldı.

Sonuç olarak, bu bölümde Binyıl Bildirisi ve Gündem 21 gibi belgelerle belirlenen uluslararası hedeflere ulaşmada mali kaynakların artırılması gereği vurgulandı. Bu bölümde ayrıca aşağıdaki ortak görüşlere yer verildi:

- 21. yüzyılın herkes için sürdürülebilir kalkınmayı sağlaması için, gerekli kaynakların harekete geçirilmesi gerekir;
- Gelişmekte olan ülkelerin desteklenmesi için bu ülkelere yapılacak yatırımların artırılması gereklidir;
- Resmi Kalkınma Yardımları ve diğer kaynakların artırılması gereklidir;
- Resmi Kalkınma Yardımları daha verimli ve etkin kullanılmalıdır;
- Yeni kamu/özel sektör kaynaklı mali kaynaklar bulunmalıdır;

•Yüksek borçlu ülkelerin borç yükünün azaltılması için Borçlu ve Yoksul Ülkeler Girişiminin bir an önce uygulanması gereklidir;

Ticaret konusunda ise DTÖ üyeleri ile ilgili şu beklentilere yer verildi:

- Dördüncü DTÖ Bakanlar Toplantısı'nda hazırlanan çalışma programının harekete geçirilmesi;
- Ticaretin geliştirilmesi için teknik destek ve kapasite geliştirme uygulamalarının ilerletilmesi;
- DTÖ Teknik İşbirliği için yeni stratejinin uygulanması;
- DTÖ anlaşmaları ve kararlarının uygulanmasında gelişmekte olan ülkelerin koşullarının gözönüne alınması;
- İhracat sübvansiyonlarının her türünün kaldırılmasını hedefleyen DTÖ tarım müzakerelerinde alınan taahhütlere uyulması;
- Gelişmiş ülkelerin, az gelişmiş ülkelere gümrüksüz ve kotasız ihracat yapılabilmesi için çalışması;
- Ticaretin liberalleşmesinden sağlanacak yararların gelişmekte olan ve ekonomisi geçiş sürecinde olan ülkelere arttırılması.

Bu bölümde ayrıca sürdürülebilir kalkınmanın vazgeçilmezlerinden olan teknoloji transferi, kapasite geliştirme, çevresel bilgi gibi konulara da yer verildi.

X. SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA İÇİN KURUMSAL YAPI

Uygulama Planı'nın bu bölümünde yürütülen tartışmalarda, Hazırlık Toplantıları'nda üzerinde anlaşma sağlanamayan konu başlıkları ele alındı. Bunlardan da gayriresmi görüşmeler ve resmi toplantılarda sonuçlanamayanları Bakanlar düzeyinde tartışılmak üzere Johannesburg Oturumları'na bırakıldı. Bu konu başlıklarının bazıları şunlardı:

- Ortak fakat farklılaştırılmış sorumluluklar tanımı ve bu tanımın işleyiş mekanizması;
- Ticaret ve finans metni;
- Hukuk, insan hakları ve temel özgürlüklerin geliştirilmesi ve kamu kuruluşlarının güçlendirilmesi;
- GEF'in görev alanının genişletilmesi ve bu programın Çölleşmeyle Mücadele Sözleşmesi'nin finansal mekanizması rolünü üstlenmesi;
- Çok taraflı çevre anlaşmalarının mali kaynaklarının arttırılması ve bu anlaşmalar arasında ayırım yapılmaması;
- İnsan hakları ve çevre koruma arasındaki ilişkiler.

İnsan hakları, iyi yönetim, ortaklıklar ve bilgiye erişim konularında anlaşma sağlanamadığından Oturum Başkanları tarafından yeni bir metin sunuldu ve bu metin bir iki

ufak düzeltmeyle kabul edildi.

Kurumsal Çerçeve ile ilgili olan Plan'ın bu son bölümünde, özetle şu önerilere yer verildi:

- Sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin BM kuruluşları ve uluslararası finans/ticaret kuruluşlarının politika, plan ve programları içine alınması;
- BM kuruluşları arasındaki işbirliğinin arttırılması;
- Uluslararası düzeyde "iyi yönetim" in teşvik edilmesi;
- BM hedeflerine bağlı kalınması ve BM ve diğer uluslararası kuruluşların güçlendirilmesi;
- Sürdürülebilir Kalkınma Komisyonu'nun rolünün Gündem 21 uygulamalarının gözden geçirilmesi de dahil olmak üzere genişletilmesi;
- Uluslararası kuruluşların, Gündem 21, Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi sonuçları, Binyıl Bildirisi, Monterrey Mutabakatı ve Doha Bakanlar Bildirisi'nin uygulanması gibi konularda işbirliği içinde çalışması;
- Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı'nın Capacity 21 programının güçlendirilmesi;
- UNEP, diğer BM kuruluşları, Bretton Woods kuruluşları ve DTÖ arasındaki işbirliğinin arttırılması;
- Ulusal düzeyde, ülkeler tarafından mevcut mekanizmaların güçlendirilmesi, en kısa zamanda birer sürdürülebilir kalkınma stratejisi oluşturulması ve 2005 yılına kadar bunların uygulamaya geçirilmesi, halk katılımının ve bilgiye erişimin arttırılması, yerel yönetimlerin yetki ve kapasitelerinin arttırılması;
- Tüm temel toplumsal grupları içeren ortaklıkların geliştirilmesi ve gençliğin katılımına da gereken önemin verilmesi.

IV. DÜNYA SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA ZİRVESİ-UBUNTU FUARI

Zirve süresince, resmi toplantılar yanında pek çok yan etkinlik ve toplantı yapılmıştır. Bu kapsamdaki en yoğun ve renkli yan etkinlikler arasında, Ubuntu Köyü'nde yapılan Ubuntu Fuarı yer almaktadır.

Sürdürülebilir kalkınma konusunda tüm dünyada ülkeler, sivil toplum kuruluşları, şirketler ve uluslararası kuruluşlar tarafından yapılan çalışmalar ve en iyi uygulama örnekleri bu fuarda sergilenmiştir. Fuar kapsamında 200 stand kurulmuş, bu standlarda 24 ülke, BM kuruluşları, uluslararası kalkınma ajansları, uluslararası kuruluşlar ve firmaların tanıtımları yapılarak projeleri sergilenmiştir. Türkiye de, bu fuarda Çevre Bakanlığı ve IULA-EMME (Uluslararası Yerel Yönetimler Birliği-Doğu Akdeniz ve Ortadoğu Bölge Teşkilatı) tarafından hazırlanan standlar ile yer almıştır. IULA-EMME standında, Türkiye'nin Yerel

Gündem 21 uygulamaları tanıtılırken, Çevre Bakanlığı standında sürdürülebilir kalkınmayı destekleyen "En İyi Uygulamalar", "Sürdürülebilir Kalkınma Ulusal Raporu" sunulmuş ve Türkiye'nin kültürel/turistik tanıtımı yapılmıştır. Türkiye'nin standı, başta Cumhurbaşkanı Sn. Ahmet Necdet Sezer olmak üzere pek çok kişi tarafından ziyaret edilmiştir. Standda sergilenen Ulusal Rapor ve En İyi Uygulamalar dosyaları da büyük ilgi görmüştür.

Fuar süresi boyunca çeşitli sinevizyon gösterileri, kültürel etkinlikler ve el sanatları ürünleri aracılığıyla ülke tanıtımları yapılmış, Bilim ve Teknoloji Forumu toplanmış ve tematik söyleşiler ile sürdürülebilir kalkınma deneyimleri paylaşılmıştır. Ayrıca, sürdürülebilir kalkınmayı hedefleyen Rio Sözleşmeleri de ortak bir standda yer almış ve ortak eylem mesajı vermiştir. Bu fuar aracılığıyla, resmi toplantılardan ayrı olarak, sürdürülebilir kalkınmanın farklı boyutları kalkınmanın farklı tarafları tarafından tartışılmış ve bu kapsamdaki iyi örnekler sergilenmiştir.

V. ULUSLARARASI ORTAKLIKLAR

Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi'nin hedeflerinden resmi taahhütler ve eylem planları birinci tip çıktılar oluştururken, kurulacak küresel ortaklıklar ve sürdürülebilir kalkınmayı geliştirmeye yönelik girişimler aynı derecede önemli ve etkili olacak ikinci tip çıktılar arasında yer almaktadır.

Zirve gündemi kapsamında kurulan ortaklıklar, Uygulama Planı'nda belirlenen hedeflere ulaşılmasında yardımcı olmayı amaçlamaktadır. Zirve sona erdiğinde dünya çapında toplam \$235 milyon bedelinde 200'den fazla ortaklık girişimi duyurulmuştur ve halen yeni projeler geliştirilmeye devam edilmektedir.

Zirve'de yapılan ortaklık görüşmeleri, WEHAB olarak özetlenen beş başlıkta yapılmıştır. Bu başlıklar, Su ve Sanitasyon, Enerji, Sağlık, Tarım ve Biyolojik Çeşitlilik'tir. Su ve Sanitasyon konusunda A.B.D. üç yıllık bir dönem için \$970 milyon tutarında yatırım taahhüt ederken AB de "Yaşam İçin Su Girişimi" adıyla bir program başlatmaktadır. Enerji konusunda A.B.D. 2003 yılı için \$43 milyon yatırım yapacağını ilan etmiş, AB de bu konuya \$700 milyon ayıracağını bildirmiştir. A.B.D. Sağlık konusunda kurulacak ortaklıklar için \$2.3 milyar, Orman Biyolojik çeşitliliğinin korunması için \$53 milyon değerinde yatırım yapacağını ilan etmiştir. Tarım başlığında A.B.D. 2003 yılı için \$90 milyon tutarında yatırım yapacağını bildirmiştir. Ortaklık toplantılarından, Çölleşme ile Mücadele

Sözleşmesi'nin finansal mekanizmasının UNDP/GEF olması konusunda da bir öneri çıkmış, bu öneri GEF Genel Kurulu'na sunulmuştur.

Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi kapsamında kurulan ortaklıklar ile ilgili güncel bilgilere <http://www.johannesburgsummit.org> adresinden ulaşılabilir.

VI. ULUSAL HAZIRLIK SÜRECİ

Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi ulusal hazırlıkları, 2002 yılı başından itibaren hızlandırılmıştır. Ulusal hazırlıklar, Çevre Bakanlığı'nın eşgüdümünde Çevre Bakanlığı, Dışişleri Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, D.P.T. Müsteşarlığı, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı ve Ulusal Çevre ve Kalkınma Programı'nın temsil edildiği Koordinasyon Grubu tarafından yürütülmüştür. Koordinasyon Grubu'nun misyonu, hazırlık çalışmalarına yön vermek ve tüm grupların temsil edildiği platformlar yaratmaktır.

Söz konusu gruplar, sürdürülebilir kalkınmanın her aşamasını etkilemekte ve sürdürülebilir kalkınma sürecinden etkilenmekte olan kamu kurum ve kuruluşları, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları, özel sektör, bilim çevreleri ve basın temsilcileridir. Bu nedenle ulusal hazırlık sürecinin tüm bu grupların kendini ifade edebildiği bir süreç olmasına dikkat edilmiş, Ulusal Rapor tüm katılımcıların katkıları ışığında hazırlanmıştır.

Ulusal Rapor, 1992 Rio Konferansı'ndan bu yana geçen on yıllık dönemde Türkiye'nin sürdürülebilir kalkınma bakış açısıyla bir değerlendirmesini yaparak gelecek için öneriler sunmaktadır. Uygulamada, kurumsal işleyiş, ve mevzuatta sürdürülebilir kalkınma yolundaki başarılarını ve geliştirmesi gereken yönlerini belirlemektedir.

Geniş katılımlı bir süreç içerisinde hazırlanan Türkiye'nin ulusal raporunda değerlendirme altı tema üzerinden yapılmaktadır. Bu altı tema için belirlenen koordinatör kuruluşların eşgüdümünde paralel olarak yürütülen görüşme ve çalıştaylarda, dile getirilen görüşler Ulusal Rapor'un altyapısını oluşturmaktadır. Ulusal Rapor'a ek olarak, altı tema ile ilgili Türkiye'de on yıl içerisinde ortaya çıkan 26 başarılı proje, hazırlanan bir "En İyi Uygulama" dosyası içinde Johannesburg Zirvesi katılımcılarına duyurulmuştur.

1. Yöntem

İlk aşamada, ulusal öncelikler ve uluslararası gündem değerlendirilerek ulusal raporda yer alacak altı tema seçilmiştir. Bu temaların çalışma grupları bünyesinde incele-

nebilmesinde koordinasyonu sağlamak üzere sivil toplum kuruluşları ve araştırma merkezleri arasından altı ayrı kuruluş belirlenmiştir. Seçilen altı tema ve koordinasyondan sorumlu kuruluşlar şunlardır:

- Yönetişim ve Sürdürülebilir Kalkınma (IULA-EMME)
- Yoksullukla Mücadele ve Sürdürülebilir Kalkınma (TESEV)
- Sürdürülebilir Kalkınmada İş Dünyası ve Sanayi (ÇEVKO)
- Sürdürülebilir Kalkınmada Bilgi ve İletişim (TÜBİTAK-MAM)
- Biyolojik Çeşitliliğin Korunması ve Sürdürülebilir Kalkınma (TÜDAV)
- İklim Değişikliği ve Sürdürülebilir Kalkınma (TTGV)

Ayrıca, ulusal raporun içinde birer kutu içinde yer almak üzere Bölgesel Denizler ve AB Uyum Süreci konuları da sürdürülebilir kalkınma perspektifi ile ele alınmıştır.

Ulusal Rapor'un hazırlanma sürecinde en çok üzerinde durulan husus, raporun farklı paydaşların katkısıyla oluşturulmasıdır. Rapor üç aşamada hazırlanmıştır. Öncelikle, her altı tema için, yapılan görüşmeler doğrultusunda birer Tartışma Belgesi hazırlanmıştır. Daha sonra bu belgeler, Nisan ve Mayıs aylarında düzenlenen çalıştaylarda, katılımcı bir süreç sonucunda Taslak Rapor haline dönüştürülmüştür. Taslak Raporlar, Çevre Bakanlığı'nın ve koordinatör kuruluşların Internet sitelerinde duyurulmuş ve ilgili taraflardan raporlarla ilgili görüş istenmiştir. Gelen yorumlar ve görüşlerle olgunlaştırılan raporlar tek bir rapor halinde biraraya getirilmiştir. Altı temanın sentezini yansıtan Ulusal Rapor, Temmuz ayında düzenlenen geniş katılımlı toplantı ile bu toplantı sonucunda yazılı olarak gelen görüşlerle son şeklini almış ve İngilizce'ye çevrilerek Johannesburg'a gönderilmiştir. Ulusal hazırlıklara süreç boyunca kamudan 71, sivil toplumdaki 81, yerel yönetimlerden 38, akademi/bilim kuruluşlarından 18 ve diğer kuruluşlardan 32 kuruluş katılım ve katkı sağlamıştır. Ayrıca süreç içinde etkin iletişimi sağlayabilmek için bir e-posta haber grubu kurulmuş, haber ve duyurular elektronik ortamda paylaşılmıştır.

Aynı şekilde, sürece dahil olan tüm kurum ve kuruluşlardan belirli ölçütleri karşılayan "En İyi Uygulama" önerileri istenmiş, seçilen En İyi Uygulamalar birer broşür halinde basılarak "En İyi Uygulama Dosyaları" içinde Zirve'de Ubuntu Fuarı'nda sergilenmiş/dağıtılmıştır. Bunun yanında uluslararası ölçekte tanıtım için de sözkonusu projeler Internet aracılığıyla yurtdışında tanıtılmıştır.

Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi'nin ulusal ölçekteki yansımalarının değerlendirilmesi ve bundan sonrası için planların oluşturulabilmesi için Zirve sonrasında da geniş katılımlı bir ulusal toplantı ve çalıştaylar düzenlenmiştir. Bundan sonra da temalar kapsamında oluşturulan platformlar sürdürülecektir.

2. Ulusal Hazırlıklar Bilgilendirme Toplantıları

1. Sivil Toplum Kuruluşları Forumu (13 Ocak 2002)

Türkiye'nin ulusal hazırlık sürecinin ilk geniş katılımlı toplantısı, 13 Ocak 2002 tarihinde Habitat ve Gündem 21 Gençlik Derneği ile Heinrich Böll Vakfı tarafından düzenlenen Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi (Rio+10) Sivil Toplum Kuruluşları Forumu olmuştur. "Rio+10 Süreci", "Türkiye'de Yerel Gündem 21'lerin Uygulanması", "Küresel Rio+10 Hazırlıkları" ve "Türkiye'de Ulusal Gündem 21 ve Rio+10 Ulusal Hazırlık Süreci" başlıklarıyla sunuşların yapıldığı bu toplantıda, Sivil Toplum Kuruluşları, Çalışma Toplantılarına da katılmışlardır. Yönetişim, Özel Sektör ve Sürdürülebilir Kalkınma, Fakirlik ve Sürdürülebilir Kalkınma, Sürdürülebilir Kalkınma İçin Bilgi Veri Tabanı Sistemlerinin ve Teknolojilerinin Kullanılması, Afet Yönetimi ve Çevre başlıklarıyla yapılan bu Çalışma Toplantıları sırasında Sivil Toplum Kuruluşları, Sürdürülebilir Kalkınma Dünya Zirvesi'nde Türkiye'nin sunacağı raporda yer alması gerekli konulara ilişkin görüşlerini ortaya çıkarmışlardır.

Bu toplantıda ayrıca sürece katılmasının yararlı olduğu düşünülen ve temalarda koordinatör kuruluş olarak önerilen sivil toplum kuruluşu adları katılımcı sivil toplum kuruluşlarından istenmiş, böylece sürece bu kuruluşların da dahil edilmesi için girişimde bulunulmuştur.

2. Kamu Kuruluşları Ulusal Hazırlık Toplantısı (21 Ocak 2002)

Sürdürülebilir Kalkınma Dünya Zirvesi ulusal hazırlık çalışmalarına ilişkin ikinci toplantı, 21 Ocak 2002 tarihinde yapılmıştır. Kamu kuruluşu temsilcilerinin biraraya geldiği bu toplantıda da, Çevre Bakanlığı Sürdürülebilir Kalkınma Dünya Zirvesi ve Ulusal Hazırlıklar konulu, D.P.T. 8. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda 'Sürdürülebilir Kalkınma' konulu, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı Yerel Gündem 21 Programı-En İyi Uygulamalara Bir Örnek' konulu sunuşlar yapmışlardır. Kamu kuruluşlarını Zirve Hazırlık Süreci ile ilgili bir bilgilendirme toplantısı niteliği taşıyan söz konusu toplantıda, kamu kuruluşlarını sürece katmaya yönelik somut bir adım olmuştur. Bu toplantıda ilgili kamu kuruluşlarına ulusal hazırlık süreci ve metodolojisiyle ilgili bilgi verilmiş, konuyla ilgili olarak bu kuruluş-

ların da görüş ve önerileri alınmıştır.

3. Ulusal Hazırlık Bilgilendirme Toplantısı (27 Şubat 2002)

Türkiye'nin ulusal hazırlık süreci, 27 Şubat 2002 tarihinde Ankara'da Çevre Bakanlığı'nın ev sahipliğinde düzenlenen Ulusal Hazırlık Bilgilendirme Toplantısı ile hız kazanmıştır. Kamu kuruluşları, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları, bilim ve teknoloji çevreleri, ticaret ve sanayi, işçi ve sendikalar, tarım, gençlik, ve basın temsilcileri, ayrıca uluslararası gözlemciler toplantıda yer almıştır.

Çevre Bakanlığı, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı, Dışişleri Bakanlığı ve D.P.T. Müsteşarlığı temsilcilerinin konuşma ve sunuşlar yaptığı toplantıda, ilgili tarafların ulusal ve uluslararası süreç hakkında bilgilendirilmesi, ve bundan sonraki ulusal hazırlık sürecine katkılarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Sözkonusu toplantı, Türkiye'de bulunan temel toplumsal grupları biraraya getirmesi, Türkiye'deki sürdürülebilir kalkınma çabaları üzerinde tartışma platformları yaratması, taraflar arasında diyalog kurulmasına önayak olması ve Türkiye'nin Johannesburg Zirvesi Ulusal hazırlıklarının kamuoyuna duyurulması açısından önemli olmuştur.

4. Ulusal Hazırlıkları 2. Kamu Bilgilendirme Toplantısı (29 Mart 2002)

Çevre Bakanlığı Dış İlişkiler Daire Başkanlığı, 29 Mart 2002 tarihinde Sürdürülebilir Kalkınma Dünya Zirvesi'ne yönelik Türkiye'nin ulusal hazırlık çalışmaları ile ilgili kamu kuruluşları için bir bilgilendirme toplantısı düzenlemiştir. Bu toplantıda, Zirve uluslararası hazırlıkları, uluslararası gündem ve Türkiye'nin sürmekte olan hazırlıkları ile ilgili detaylı bilgi verilmiştir. Toplantıdan sonra kısa bir tartışma bölümü yer almış, kamu temsilcileri konu ile ilgili görüş ve önerilerini paylaşmışlardır.

5. Türkiye Ulusal Raporu Değerlendirme Toplantısı (16 Temmuz 2002)

16 Temmuz 2002 tarihinde Çevre Bakanlığı tarafından kamu kuruluşları, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları, özel sektör ve akademiden tüm paydaşların çağrıldığı bir toplantı düzenlenmiş ve Ulusal rapor tüm ilgili grupların görüşlerine açılmıştır. Yazılı görüşlerin toplandığı bu toplantı sonrasında da tüm görüşler toplanmış, Ulusal rapor bu görüşler ışığında revize edilmiştir.

VII. ULUSAL RAPOR

Türkiye'nin Zirve'ye sunmuş olduğu Ulusal Rapor, 1992 Rio Zirvesi'nden on yıl sonra 2002 yılında ülkemizin sürdürülebilir kalkınma bakış açısıyla bir değerlendirmesini yapmaktadır. Rapor katılımcı bir süreçte hazırlanmış olup, Türkiye'nin şu anki sosyal, ekonomik ve çevresel durumunu altı tema çerçevesinde değerlendirmektedir. Bu altı tema şunlardır:

- Yönetişim ve Sürdürülebilir Kalkınma (IULA-EMME)
- Yoksullukla Mücadele ve Sürdürülebilir Kalkınma (TESEV)
- Sürdürülebilir Kalkınmada İş Dünyası ve Sanayi (ÇEV-KO)
- Sürdürülebilir Kalkınmada Bilgi ve İletişim (TÜBİTAK-MAM)
- Biyolojik Çeşitliliğin Korunması ve Sürdürülebilir Kalkınma (TÜDAV)
- İklim Değişikliği ve Sürdürülebilir Kalkınma (TTGV)

Ulusal Rapor, Giriş bölümünde Sürdürülebilir Kalkınma kavramının bir değerlendirmesini yaparak Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi ulusal hazırlıkları ile ilgili bilgi vermektedir. Genel Bakış bölümünde son on yıldaki ekonomik gelişmeler, AB adaylık süreci ve Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda Sürdürülebilir Kalkınma konuları incelenmiştir.

İklim Değişikliği ve Sürdürülebilir Kalkınma bölümünde Türkiye'de enerji, enerji verimliliği, yenilenebilir enerji kaynakları, sera gazı salımları, kapasite geliştirme ve politikalar üzerinde durulmuş, mevcut durum analizi yanında öneriler de yer almıştır. Biyolojik Çeşitlilik ve Sürdürülebilir Kalkınma bölümünde Türkiye'nin biyolojik çeşitliliği ve ekosistemleri, koruma proje/stratejileri ve öneriler üzerinde durulmuştur. Sürdürülebilir Kalkınmanın en kilit kavramlarından olan Yönetişim, Ulusal Rapor'un da temaları arasında yer almıştır. Son on yıl içinde Türkiye'de şeffaflık, hesap verebilirlik, toplumsal katılım, yerindenlik gibi kavramların incelendiği bu bölümde, ayrıca İyi Yönetişim konusunda kamu, sivil toplum ve basının bilgilendirilmesi, etkin bir performans değerlendirme sisteminin kurulması ve Sürdürülebilir Kalkınma Gözlemevi kurulması gibi öneriler sunulmuştur. Yine Zirve'nin en çok tartışılan konuları arasında yer alan Yoksullukla Mücadele, sürdürülebilir kalkınmanın vazgeçilmez bir unsuru olarak Ulusal Rapor'un altıncı bölümünü oluşturmaktadır. Yoksulluk-çevre etkileşimi, Kırsal Yoksulluk-Tarım ve Gecekondu sorununun detaylı olarak incelendiği bu

bölüm, şeffaflığın artırılması, kısa vadeli politikalar yerine istikrarlı ve uzun vadeli politikalara yönelmesi gibi önerilerle sona ermektedir. Sürdürülebilir Kalkınmayı sağlayacak paydaşların en etkililerinden olan İş Dünyası ve Sanayi raporun yedinci bölümünü oluşturmaktadır. İş dünyasının sürdürülebilir kalkınmaya bakışının, küreselleşmenin etkilerinin, sektörel yaklaşımların, atık ve çevre yönetimi sistemlerinin, kurumsal yapının, şirket sorumluluğu kavramının incelendiği bu bölümde ayrıca iş dünyasının önündeki fırsat ve engeller değerlendirilerek öneriler sunulmuştur. Raporun son bölümü, Bilgi ve İletişim Teknolojileri'ne ayrılmıştır. Bu bölümde, tüm diğer tematik başlıklarda bilgi ve iletişimin yeri, eğitim, çevresel verinin depolanması ve kullanımı, bilgi toplumu olma gibi konular incelenerek öncelikli alanlar belirlenmiş, bu alanlarda kurumsal, idari, teknik eyleme geçilmesi önerileri yapılmıştır.

VIII. EN İYİ UYGULAMALAR

Sürdürülebilir kalkınmaya olumlu etki yapan, Türkiye çapında kamu, sivil toplum kuruluşları, akademi, özel sektör tarafından son on yıl içinde gerçekleştirilmiş projeler "En İyi Uygulama" dokümanları olarak birer broşür halinde basılarak Zirve'de sunulmuştur. 26 adet "En İyi Uygulama", Ulusal Rapor'un altı tematik başlığı altında belirlenmiştir.

EN İYİ UYGULAMALAR LİSTESİ

YÖNETİŞİM

- "Türkiye'de Yerel Gündem 21'lerin Uygulanması" Projesi
- Ordu İli Mesudiye İlçesi Çavdar Ve Yöresi Köyleri "Köykent" Projesi
- "Güneydoğu Anadolu Bölgesi Gençlik Sosyal Gelişim Programı"
- "Türk Medeni Kanununun Cinslerarası Eşitlik Temelinde Katılımcı Bir Süreçte Değiştirilmesi"
- "Yerel Yönetimler Bilgi Tabanı" Projesi

YOKSULLUK

- Doğu Anadolu Su Havzası Rehabilitasyon Projesi
- Sulama Yönetimi Ve Yatırımlarında Katılımcı Özelleştirme Projesi
- Macahel (Camili) Doğal Varlıkları Koruma Amaçlı Kırsal Kalkınma Projesi
- Çok Amaçlı Toplum Merkezleri (ÇATOM)
- Van- Bahçesaray Ceviz Koruma Ve Geliştirme Projesi
- Türkiye'nin Soğanlı Bitkileri Üretim Projesi

- "Çocuk İşgücünün En Kötü Biçimlerinin İzmir'de Seçilen Sınai Meslek Dallarında 2003 yılı itibarıyla Sona Erdirilmesi" Pilot Projesi

İŞ DÜNYASI VE SANAYİ

- GAP – Girişimci Destekleme Ve Yönlendirme Merkezleri
- Ulusal Geri Kazanım Ve Katı Atık Yönetimi Sistemlerinin Geliştirilmesi
- "Ozon Tabakasını İncelten Maddelerin (OTİM) Kullanımının Giderilmesi" Projesi
- Otomotiv Sanayi Otomobil Egzoz Emisyon Standartları Uyum Programı

BİLGİ VE İLETİŞİM

- Televizyon Yoluyla Yaygın Çiftçi Eğitimi Projesi (Yayçep)
- TBMM TV ve İnternet

BIYOLOJİK ÇEŞİTLİLİĞİN KORUNMASI

- "Akdeniz Fokunun Türkiye'de Korunması Programı / Foça Ve Batı İçel Projeleri
- Gökçeada Deniz Parkı
- Karaakbaba Projesi
- Endemik Van Gölü İnci Kefalı Balıkçılığının Yönetilmesinde Sürdürülebilir Verimliliğin Sağlanması
- "Bitki Genetik Çeşitliliğinin Yerinde Korunması" Projesi
- Türk Boğazlarından Tehlikeli Madde Geçişinin Denetlenip, Sınırlanması Ve Alternatif Geliştirilerek Önlenmesi

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ

- Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Desteklenmesi: Kırşehir'de Jeotermal Merkezi Isıtma Sistemi
- Sanayi Sektöründe Enerji Tasarrufu Bilinci ve Altyapısının Geliştirilmesi Girişimi: Ulusal Enerji Tasarrufu Merkezi

Cumhurbaşkanımızın Johannesburg'daki Konuşması

Sayın Cumhurbaşkanı, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programının Değerli Direktörü, Değerli Konuklar,

Türkiye ile Bulgaristan'ın katkısı ve Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı'nın desteğiyle düzenlenen etkinliğe hoşgeldiniz. Bu etkinliğe komşumuz Bulgaristan'ın Cumhurbaşkanı değerli dostum Sayın Purvanov'la birlikte katılmaktan mutluluk duymaktayım.

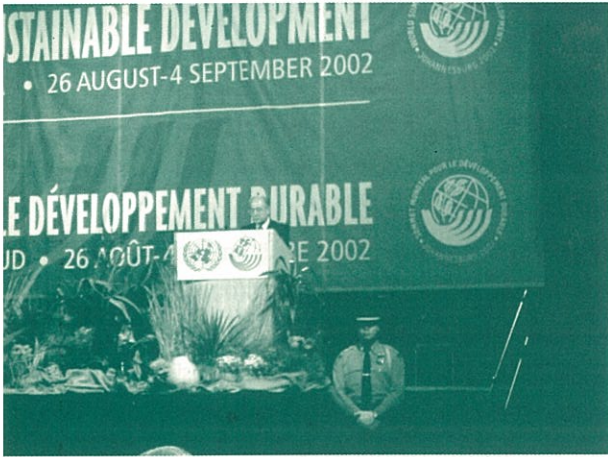
Rio Konferansı'ndan bu yana geçen on yıl içinde pek çok ülke kendi sürdürülebilir kalkınma stratejilerini geliştirmiştir. Ancak, Rio'da kabul edilen ereklere ulaşmada elde edilen başarının beklentilerin gerisinde kalması, yaptığımız çalışmaların yeterliliğinin yeni bir anlayışla irdelenmesini gerektirmektedir.

Küresel sorunların çözümü için uluslararası alanda işbirliği, ulusal düzeyde ise, toplumun tüm kesimlerinin desteğini kazanmış somut politikaların oluşturulması ve uygulanması gereği öne çıkmaktadır.

Bu bağlamda, ortak eylemlere bağlı atılımların gerçekleştirilmesinde "iyi yönetim" olgusu önem kazanmıştır. İyi yönetim, öncelikle, siyasal sistemde, hükümet ile toplum arasında karşılıklı etkileşimin, ortak çalışmanın ve karar almada paydaş olmanın gerçekleştirilmesini gerektirmektedir.

Türkiye'de siyasal yönetim, son on yılda demokratikleşme alanındaki çabalarımız ve Avrupa Birliği'yle ilişkilerimiz doğrultusunda büyük gelişme göstermiştir.

Bu gelişmenin ilk sonuçları, siyasal karar alma ve denetim konularında saydamlık olarak kendini göstermiştir. Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda "Sivil Toplum Kuruluşları" başlığına yer verilerek, kalkınmanın her alanında kamu ve sivil toplum çalışmalarının demokratik bir toplu-

ma ulaşması için önemi vurgulanmış, bu işbirliği kanallarının gelişmesi için sivil toplum kuruluşlarının desteklenmesinin bir hükümet politikası haline getirilmesi amaçlanmıştır.

Türkiye'nin yasal düzenlemeleri hakkında ilgili toplum kesimlerini bilgilendirme uygulamaları da OECD standartlarında "en iyi uygulama" niteliği taşımaktadır.

Bir başka en iyi uygulama örneği de bugün üstünde durduğumuz, katılımcı demokrasi ve yaşam kalitesini geliştirmeyi amaçlayan Yerel Gündem 21 Programı'dır.

Yerel Gündem 21 Programı'nın Türkiye'deki uygulamalarının Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı tarafından dünyadaki en başarılı uygulamalardan biri olarak seçilmesinden gurur duyuyoruz.

1992'de Rio de Janeiro'da yapılan BM Çevre ve Kalkınma Konferansı'nın sonuçlarından biri olan Gündem 21'de "her ülkede yerel yönetimlerin, kendi beldelerinde katılımcı bir süreç başlatarak, Yerel Gündem 21'leri konusunda görüş birliği sağlamaları" ana erek olarak gösterilmektedir. 1992'den bu yana, Avrupa ülkeleri başta olmak üzere, dünyadaki binlerce kentte Yerel Gündem 21 Programı olarak adlandırılan bu süreç başlatılmıştır.

1996'da İstanbul'da yapılan Kent Zirvesi, Habitat II, Rio'da başlatılan bu hareketi, kamu, sivil toplum ve özel kesim ortaklığını özendirerek zenginleştirmiştir. "İstanbul Anlayışı"nın bu sürece olumlu katkılarına kaydetmenin gerektiğine inanıyorum.

Ülkemizde Yerel Gündem 21 uygulamaları, "Türkiye'de Yerel Gündem 21'lerin Teşviki ve Geliştirilmesi" tasarısı adıyla Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı Türkiye Daimi Temsilciliği ve Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı Kapasite 21 Programı'nın desteğiyle, Uluslararası Yerel

Yönetimler Birliği, Doğu Akdeniz ve Ortadoğu Bölge Teşkilatı'nın eşgüdümünde yürütülmüştür. Tasarı, Eylül 1997'de uygulanmaya başlanmıştır.

Türkiye coğrafyasına ve belediyelerin siyasal konumlarına göre dengeli olarak belirlenen 9 kent, birinci yıl sonunda uygulamanın başarılı sonuçları görüldüğü için 23'e çıkarılmıştır. Tasarı 48 kentte uygulamaya konulmakla ülke çapında yaygınlık kazanmıştır. Böylece yerel kalkınma planlarında sivil toplumun karar alma sürecine katılımı ve yerel yatırımlarda söz sahibi olması sağlanmıştır.

Kent konseyleri ve benzeri platformların kurulmasıyla, değişik kurumların temsilcilerini ortak amaçlar doğrultusunda düzenli olarak bir araya getiren etkin düzeneklerin oluşturulması, genel anlamda vurgulamaya çalıştığımız "iyi yönetim" olgusunun, günlük yaşama yansıtılmasına yardımcı olmuştur. Sayıları hızla artan Kadın Platformları ve Gençlik Meclisleri, Yerel Gündem 21 sürecinin itici gücünü oluşturmakta, gençliğin geleceğin sadece mirasçısı değil, aynı zamanda mimarı olma kararlılığını ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak, sürdürülebilir kalkınmanın toplumsal, çevresel, ekonomik ve kültürel boyutlarıyla iyi yönetim kavramının doğrudan bağlantılı olduğuna inanıyorum.

Sözlerime son verirken, az sonra izleyeceğimiz konserde Türkiye ile Bulgaristan'ın ortak bir kültürel etkinlikte buluşmasının söylemenden uygulamaya geçen bir bölge ve komşuluk işbirliğini ve dayanışmayı da yansıtmasından duyduğum mutluluğu belirtir, hepinize esenlikler dilerim.

Johannesburg sürdürülebilir kalkınma dünya zirvesi

20

Kayhan KAVAS
İçişleri Bakanlığı
Mah. İd. Genel
Müdürü

Cevre sorunları, yirminci yüzyılın son çeyreğinde dünya gündeminde yoğun bir biçimde yer almaya başladı. Doğal kaynakların hızla yok olmaya başlaması, her türlü kirliliğin artması dünyamız için yakın gelecekte çok ciddi bir tehdidin açık işaretleri olarak algılandı. 1992 yılında Rio'da Birleşmiş Milletler tarafından düzenlenen "Çevre ve Kalkınma" konferansında bu konular ile ilgili geniş ve yüksek katılımli müzakereler sonucunda alınan kararlar, daha sonraki yıllarda tüm dünyada her düzeydeki politikalar üzerinde derin ve önemli etkilerini gösterdi.

Aradan geçen on yıl içerisinde anılan konferans kararları, kararların uygulanma biçimleri ve sonuçları bir çok platformda yoğun biçimlerde tartışıldı, değerlendirmelere tabi tutuldu. Ortak kanı bu konulardaki çabaların daha ileriye taşınması gerektiği biçimindeydi.

İşte, Ağustos ayının sonlarında Johannesburg'da yapılan "Sürdürülebilir Kalkınma Dünya Zirvesi" 1992 yılında Rio'da yapılan toplantının bir anlamda devamı niteliğindedir. Hatta birçok konuşmada ve yazışmada Johannesburg toplantısı, "Rio +10" olarak da adlandırılmıştır.

Bu toplantı ülkemizi resmi heyet üyeleri ve sivil toplum kuruluş temsilcileri olmak üzere 80 kadar kişi temsil etmiştir. Resmi heyetimizin başkanlığını Cumhurbaşkanı Sayın Ahmet Necdet Sezer yapmışlardır.

Toplantılara tüm dünyadan yaklaşık 40.000 kişi katılmıştır. 100 adet devlet veya hükümet başkanı zirve boyunca konuşma yapmışlar, düşüncelerini dile getirmişlerdir.

Zirve ile ilgili toplantıların merkezi Johannesburg'daki beş katlı kongre merkezi olmuştur. Çok sayıda salonun olduğu bu merkezin en alt katında geniş bir basın merkezi de hizmet vermiştir. Bunun yanında değişik merkezlerde de zirve boyunca farklı başlıklar altında toplantılar düzenlenmiştir. Yerel Yönetimler, Su, Sivil Toplum toplantı başlıklarından bazılarıdır. Bu kadar çok kişinin katıldığı zirve için geniş güvenlik önlemleri alınmış, konaklama merkezleri, toplantı merkezleri, diğer etkinliklerin düzenlendiği yerler arasında sürekli ve ücretsiz transfer imkanları sağlanmıştır.

Türkiye bu çok önemli toplantılara etkin biçimde katılmıştır. Sayın Cumhurbaşkanı zirvede bir konuşma yapmış, ayrıca Bulgaristan ile birlikte düzenlediğimiz ortak etkinlikte de düşüncelerini dile getirmişlerdir.

Rio konferansının en önemli iki sonucu olan "Sürdürülebilir Kalkınma" ve sürdürülebilir kalkınmayı sağlamada en önemli araç olan "Yerel Gündem 21" Johannesburg'daki tüm toplantılarda da iltifatlara mazhar olan kavramlar olarak öne çıktılar. Bilindiği gibi, Türkiye dünyada "Yerel Gündem 21" uygulamalarının en iyi örneğinin olduğu ülkelerden biri olarak deneyimlerini diğer ülkelere aktardı. Bulgaristan ile birlikte düzenlediğimiz ortak etkinlikte Sayın Cumhurbaşkanımız ülkemizin bu alandaki başarısından övgü ile söz ettiler.

Sürdürülebilir Kalkınma Dünya Zirvesi 24 ve 25 Ağustos'da gerçekleştirilen ve "Taslak Uygulama Planı" üzerinde yoğunlaşan gayri resmi toplantılarla başlamıştır. Bu iki gün boyunca hem zirvenin işleyişi, müzakerelerin yönemleri üzerinde görüşülmüş, hem de "Taslak Uygulama Planı" üzerinde değerlendirmeler yapılmıştır.

Resmi açılış 26 Ağustos 2002 pazartesi günü yapılmıştır. Açılış töreninde Birleşmiş Milletlerin ve bağlı kuruluşlarının temsilcilerinin açılış konuşmalarından sonra gündem kabul edilmiş ve zirvenin işleyişine yönelik esaslar görüşülmüştür.

Daha sonra Uygulama Planı hakkında alınacak kararları kolaylaştırmak amacı ile "Viyan Oturumu" olarak adlandırılan toplantılara geçilmiştir.

Bu toplantılarda hazırlanacak metinde yer alması planlanan ana konularda uzlaşmaya varılabilmesi için alt gruplar oluşturulmuştur.

Bu guruplar:

- Enerji
- Finans ve ticaret
- Yönetişim
- Küreselleşme
- Rio Prensipleri'dir.

Öte yandan, bir başka etkinlik de "Ortaklık Genel Oturumları" şeklinde gerçekleştirilmiştir. Bu oturumlarda aşağıda belirtilen tematik konu başlıkları tartışmaya açılmıştır.

- Sağlık
- Biyolojik çeşitlilik ve eko sistemler
- Tarım
- Finans ve ticaret
- Teknoloji transferleri
- Üretim ve tüketim kalıpları
- Su ve sanitasyon
- Enerji
- Bölgesel Uygulamalar

Bu toplantılarda yukarıda belirtilen konularda temel ilgi gruplarını da içine alan interaktif tartışmalar ve ülke sunuşları gerçekleştirilmiştir.

Türk heyeti yukarıda belirtilen iki büyük toplantı yanında; AB ADAY Ülkeler Grubu Toplantılarına da katılmış ve bunlarla birlikte gerçekleştirilen çok sayıda yan etkinlikleri takip etmiştir.

Toplantılarda görüşülen konular bakımından gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasında farklı uzlaşmazlıklar çıkmıştır. Başlıca uzlaşmazlık konuları;

- Yönetişim
- Ticaret
- Fakirliğin giderilmesine yönelik yardım konuları
- Enerji hedefleri
- Eko-etkilenme
- Kimyasallar
- İklim Değişikliği ve Kyoto
- Ortak fakat farklılaştırılmış sorumluluk ilkeleri
- Tedbir alıcı yaklaşım ilkesi
- Diğer bazı kantitatif hedefler'dir.

Viyan Oturumunda yukarıda bahsedilen temel konularda uzlaşma sağlanamayan hususlarda anlaşma sağlanabilmesi için Bakanlar düzeyinde yapılan gayri resmi girişim-

ler daha sonra "Johannesburg Oturumu" adıyla devam ederek mutabakat sağlanamayan pek çok konuda önemli ilerlemeler kaydedilmiştir.

Bu yoğun çalışma ve çabaların sonucunda "Taslak Uygulama Planı" üzerinde gereken uzlaşmalar sağlanarak 2 Eylül 2002 tarihinde devlet ve hükümet bakanlarının biraraya geldiği zirveye mutabakat sağlanmış bir metin ile başlanması sağlanmıştır. Sağlanan bu mutabakat sayesinde "Siyasal Bildirge" taslağı üzerindeki tartışma ve görüşmelerin de başlayabilmesi imkanı doğmuştur.

Müzakereler esnasında "Uluslararası Deniz Hukuku Sözleşmesi" ve "Tatlı Sular" konularındaki Türkiye'nin özellikle rahatsızlık duyduğu hususlar metinlerden çıkartılmıştır.

Sürdürülebilir Kalkınma Dünya Zirvesi 4 Eylül 2002 günü Liderler Zirvesi ile birlikte sonra erdi.

Toplantı sonrasında bazı kesimler; gerek hükümetlerin isteksizliği gerekse bazı kar amaçlı ticari grupların etkileri sebebi ile zirvenin beklenen sonuçlar sağlamadığı şeklinde görüş belirtirken, bazıları da zirvede bu kadar geniş konuların görüşülmesi sebebi ile konuların derinlemesine ve detayla tartışılmasının engellendiği ve bu nedenle de sorunlara karşı yapılan önerilerin yüzeysel kaldığını bu nedenle zirvenin istenilen yararları sağlamadığını ifade etmektedirler.

Bunun tam tersi olarak da bu kadar önemli konuların zirvede gündeme gelerek tartışılmasının, görüşülmesinin, eylem planı hazırlanmasının, hatta hükümetlerden taahhütler alınmasının çok önemli ve başarılı bir başlangıç olduğunu savunanlar da vardır.

Toplantılar sırasında ve sonrasında görülmüştür ki "çevre" konusu bugün tüm dünyanın üzerinde rahatlıkla anlaşığı ortak bir payda görünümündedir. Bu ortak paydada anlaşıldıktan sonra artık birbirinden ayrı ama aslında birbirleri ile yakın ilgili diğer konularda da ortak çözüm arayışlarına gidilmesi benimsenen bir yöntem olarak gözükmektedir.

Nitekim, bu zirvede tartışma konularına bakıldığında klasik çevre konularının dışında pek çok konunun da gündeme geldiğini görebiliriz.

Zirvenin en önemli sonuç belgesi olan Uygulama Planı ön bölümden oluşmaktadır. Bu ön bölümden önceden belirle-

nen beş öncelikli alanda (su ve halk sağlığı, enerji, sağlık, tarım ve biyolojik çeşitlilik) çeşitli eylemler ve taahhütler öngörülmektedir.

Örneğin; su ve halk sağlığı konusunda ülkeler 2015 yılına kadar temiz suya iyi sağlık koşullarına sahip olmayan kişi sayısının yarıya düşürülmesi için gerekli önlemleri almayı taahhüt etmişlerdir.

- Enerji konusunda, enerji hizmetlerine ulaşamayan iki milyar insanın da bu hizmetlere ulaşabilmesi hedefi konmuştur.

- Yenilenebilir enerji hedefleri ile ilgili olarak ülkeler arasında uzlaşma sağlanamazken, yenilenebilir enerji kaynaklarının küresel enerji kaynaklarına oranının artırılması Uygulama Planında yer almıştır.

- Sağlık alanında ise kirlilikten ve kirli sulardan kaynaklanan hastalıklarla mücadele yanında ülkeler insan ve çevre sağlığına zararlı kimyasalların üretim ve tüketiminin engellenmesi konusunda da anlaşma sağlamışlardır.

- Çölleşmeyle mücadele, kurak alanlarda tarımın geliştirilmesi ve böylelikle de yoksulluğun önlenmesi önemli hedefler arasında yer almıştır.

- Biyolojik çeşitliliğin korunması ve ekosistemin yönetimi için pek çok taahhütte bulunulmuştur. Bunlar arasında:

- Biyo çeşitlilikteki kaybın azaltılması için 2010 yılı hedeflenmiş,

- Balıkçılık alanında 2015 yılına kadar sürdürülebilir şekilde en yüksek verime ulaşılması,

- Gelişmekte olan ülkelerin ozon tabakasına zarar veren kimyasallara alternatif olarak çevreye duyarlı maddelere dönmesi,

yer almaktadır.

Sonuç olarak, zirve sonrasında hazırlanan eylem planları ve kurulan ortaklıkların başarısı Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Kofi Annen'in de belirttiği gibi, ancak yapılacak uygulamalarla görülebilecektir.

Zirveye bakış

Naif ALİBEYOĞLU
Kars Belediye Başkanı

Birleşmiş Milletler öncülüğünde Johannesburg'da düzenlenen "Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Doruğu" ülkemiz açısından son derece başarılı geçmiştir. 2000 yılında Birleşmiş Milletler tarafından "En İyi Uygulama" seçilen "Türkiye'de Yerel Gündem 21'lerin Uygulanması" projesinin tanıtımı da doruğa damgasını vurmuştur.

Dorukta hem küresel ölçekli, hem de yerel nitelikli sorunlara ve bu sorunların irdelenmesine Gündem 21'ler yeni perspektifler kazandırmıştır. Bu perspektiflerin gelecekte ivme kazanarak "yükselen değer"e dönüşeceği inancı doğmuştur. Eylem programında özellikle, fakirliğin önlenmesi, doğal kaynakların korunması ve sürdürülebilir tüketim kalıpları ile yenilenebilir enerji hakkında halkın bilinçlendirilmesi, küreselleşmenin olumsuz etkilerine karşı gelişmekte olan ülkelere yardım sağlanması ve bu alanda işbirliğinin geliştirilmesi konularına ağırlık verilmesi heyecan yaratmıştır.

23

Eylem programında deklere edilen konuların ülkemiz gündemine taşınıp kamuoyunda canlı tutulmasının sağlanmasıyla Yerel Gündem 21'lerin öneminin kavranmasına katkı kazandırılmış olacaktır. Yaratılan bu fırsatla, Yerel Gündem 21'lerin ülkemizdeki kararlarına yaptırım gücü kazandırılması için Cumhurbaşkanlığı ve Başbakanlık nezdinde girişimde bulunulmasının yararlı olacağı inancındayım.

Dorüğün sonuçları arkaya alınarak, Gündem 21'leri ve kent konseylerini, kabul edilebilirlik zemininde "yerel inisiyatif platformu"na dönüştürme çabaları sürdürülmelidir.

Zirve sonunda Türkiye'nin de imzaladığı 10 bölümden oluşan 153 maddelik eylem programının ayrıntılarının ve program uygulamalarının yazılı ve görsel basının katkılarıyla kamuoyunun gündemine taşınmasının konuya ilişkin bir duyarlılık yaratacağı inancındayım.

Dorukta düzenlenen oturum mekanlarıyla, kalınan yerlerin (otellerin) birbirlerine olan mesafesi ve Türk grupların ayrı ayrı yerlerde kalması yüzünden üyelerin zayıflayan temas ve eşgüdümü öne çıkan tek olumsuzluk.

Saygılarımla

Birleşmiş Milletler Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi

(Johannesburg, Güney Afrika Cumhuriyeti, Ağustos 2002)'de
Yerel Yönetimler Forumu

Prof.Dr.Ersin Kalaycıoğlu
Sabancı Üniversitesi
İstanbul Politikalar Merkezi

Giriş

Birleşmiş Milletler Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi'nin Johannesburg, Güney Afrika Cumhuriyeti'nde Ağustos 2002'de yapılan toplantılarında yerel yönetimler de özel ve oldukça kapsamlı bir yer tuttu. Türkiye'deki Yerel Gündem 21 uygulamalarının, Bulgaristan ve Polonya ile birlikte Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) tarafından dünyadaki en başarılı uygulamalar seçilmesi nedeniyle Türkiye'ye, Yerel Yönetimler Forumu'nda ödül verilmesi de ayrıca bu forumun önemini bizim açımızdan artırdı. Bu vesileyle Zirve'ye katılan sayın Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer'in de Yerel Yönetimler Forumu'na katılarak Türkiye adına ödülü almaları, Türkiye'nin Zirve'deki genel görüntüsünü de güçlendirmiş oldu.

Türkiye Zirve'nin yerel yönetimler ile ilgili toplantılarına dünya ölçülerinde oldukça mütevazı, kendi ölçülerinde ise geniş sayılabilecek bir katılımı buldu. Her oturumda katılımcı olarak yer alan vali ve belediye başkanlarımız, sunumda bulunmasalar da kendi deneyimlerini de yansıtan bilgi sunmak ve sorular sormak suretiyle toplantıların içeriğine katkıda buldular. Ayrıca, Habitat ve Gündem 21 Gençlik Derneği'nin üyesi olan Ercan Özgür'ün Forum'un bir oturumuna yönetici olarak katılması ve sorduğu sorularla oturuma konuşmacı olarak katılanların katkılarını zenginleştirmesi de, Türkiye'nin başarıyla temsili açısından son derecede önemliydi.

Yerel Yönetimler Forumu toplantılarının en çok üzerinde durduğu husus basit bir gerçeğin gözlemlenmesine dayanmaktaydı. UNDP verilerine göre 21. yüzyılın başında, küresel olarak insanların %50'den fazlası kentlerde yaşamakta olup, bu oran Asya'da %80 civarına ulaşmış bulunuyor. Üstelik bu yaşam tercihinin görülebilir gelecekte süreceği de yapılan araştırmalardan anlaşılmaktadır. Hal böyleyken kentler ve kent yönetimi başta olmak üzere yerel yönetimlerin insan hayatındaki öneminin 21. yüzyılın görülebilir geleceğinde de artarak süreceğini varsaymak yanlış olmayacaktır. Üstelik kentlerin başta çevre, trafik, afet v.b. sorunlarıyla daha sık karşılaşacağı da kolayca tahmin edilebilmektedir. Nitekim, trafik konusunda yapılan bir saptamaya göre halen Almanya'da kent nüfusunun %60'ı aracını park edecek bir yer bulabilmek için birkaç semt boyunca, kilometrelerce fazladan yakıt ve vakit harcamakta olduğu sap-

tanmış bulunuyordu. San Diego, California'da yapılan bir çalışmaya göre de her trafığe çıkan yeni araç için ortalama yedi adet park yeri üretmek gerekiyor; ve San Diego kentinde daha 2000 yılında yeni oto park alanı kalmamış gibi görünüyor. Bu sorunlara temiz içme suyu üretme ve dağıtma, temiz gıda temini, temiz hava, veya kısaca temiz çevre, güven içinde bir yaşam, ve bunun için de afetlerden korunma gibi sorunları da eklediğimiz zaman, öncelikle kent ve yerel yönetimlerin karşı karşıya olduğu çözüm bekleyen uzun bir sorunlar listesi ortaya çıkıyor. Bu sorunlar genellikle kentlerde ve üstelik belirgin bir biçimde bazı kent ve bölgelerde yoğunlaşıyor. Özellikle büyük orman yangınları, sel baskınları, yahut Kobe, Japonya veya Afyon, Adana, Adapazarı, Kocaeli, v.b. depremler gibi afetler yerel odaklı felaketler bunların en belirgin olarak anımsayacağımız örneklerini oluşturuyor. Bunlarla baş edebilmek öncelikle yerel yönetimlerin, il, veya kent yönetimlerinin yapacakları hazırlıklarla ilgili olacaktır. Üstelik, yapılan sunumlarda ve UNDP'nin ortaya koyduğu veriler ve çözümlemelerde de bu tür hazırlıkların tek bir merkezden ve ulusal düzeyde sürdürülebilmesinin güç olduğu ve başarı şansının genellikle az olduğu da görülmekteydi. O zaman yerel yönetimler bu sorunlarla 21. yüzyılda nasıl baş edebilecekler?

Yerel Yönetimler, Sürdürülebilir Kalkınma ve Dirençli Topluluklar

Yerel yönetimlerin yukarıda sayılan türden sorunlarla baş edebilmeleri için gereken temel koşulun hem yönetim ve yöneticilerin, hem de o yerel yönetim sınırları içinde yaşayan halkın toplum olarak felaket öncesi gösterecekleri hazırlık yeteneği (capability) olduğu vurgulandı. Burada söz konusu olan bir felaket ortaya çıkmadan önce o felakete hazırlıklı olarak tepki verebilme yeteneğinin (proactive capacity to react to disaster) geliştirilmesidir. Buna "dirençli topluluklar" (resilient communities) üreterek ulaşılabileceği görüşüne ICLEI'nin başkanının sunumunda rastlamak mümkündür. Bu yaklaşıma göre yönetim biçimi ve üslubunun değiştirilmesi ilk koşul olarak akla gelmeliydi.

Dirençli topluluklar oluşturmak için her yerleşkedeki toplumsal sermayeyi (social capital) yükseltmek ve harekete geçirmek gerekecekti. Burada söz konusu olan toplumsal sermaye insanların birlikte, uyum içinde hareket edebilmeleri, ortak işler yapma yeteneklerini geliştirmeleri, birbirlerine güveni, dayanışmayı artırmaları, birbirlerine olan saygı ve hoşgörüyü geliştirebilmeleridir. Böylece, bir afet anında, dara düştüklerinde birbirlerine yardım edebilmek için topluluğun ortaklaşa ve dayanışma içinde çalışabilmesi mümkün olabilecektir. Kimin ne yapacağı, nasıl bir iş bölümü ve işbirliği içinde o topluluğun hareket edebileceği önceden planlanabilecek, ve afet anı gelip çatığında birbirine muhtaç olacak olan insanlar, yine onların arasından birilerinin yardımlarına koşmasıyla kurtarılacaklardır. Afet anında herkesin üzerine düşeni yapabilmesi, kimsenin kaytarmaması burada temel ve kritik rol oynayacak olan ön hazırlık aşamasıdır. Burada en büyük öneme hazi olan topluluğun dara düştüğünde kimsenin boşverciliğe, kaytarmacılığa rağbet etmeyeceğini düşünmesi, temel beklentisinin dayanışma, canla başla birbirinin yardımına koşmaya hazır olunacağı izlenimini ve öngörüsünü edinmesidir. İşte yerel yönetimlere düşen ilk görev bu bilinci ve dayanışmayı oluşturabilmektir.

Burada toplumsal sermayenin dayandığı kaynak insan ve onun içinde yaşadığı çevredeki toplumdur. Bu toplum kendi sorununu öncelikle kendi kaynaklarıyla, kendi başına çözmeye muktedir olduğunu düşünerek çalışacaktır. Merkezi veya ulusal hükümetten beklenti ikincil olacak, yerel kaynakların seferber edilmesiyle başarılabilenler, ancak merkezi yönetim tarafından yapılmaya çalışılacaktır. Zaten, kendi yerel kaynaklarını seferber edemeyip, veya etmeyip merkezi hükümetten yardım beklemenin neler mal olduğu birçok afette, bu arada Türkiye'de yaşanan Kuzey Batı Anadolu Depremleri'nde de (17 Ağustos ve 12 Kasım 1999) fazlasıyla görülmüştür.

İkinci olarak, sadece beklenti, zihniyet ve teşkilatlanma değil, dirençli topluluklar üretmek için aynı zamanda bir teknoloji değişimine de gereksinim olacaktır. Son derece merkezi kaynak kullanan teknikler ve uygulamalar yeri-

ne, yerel üretimi mümkün olan teknik ve yöntemlerin geliştirilmesi suretiyle dirençli topluluklar hayata geçirilebilecektir. Örneğin, ısıtma sistemleri kömür, fuel oil, doğal gaz gibi başka coğrafyalardan veya bölgelerden ve merkezi hükümetin müdahalesiyle nakledilecek kaynaklara dayanmak yerine, güneş enerjisi, termal enerji, rüzgar enerjisi gibi yerel olarak üretilebilecek ve sürdürülebilir kaynaklardan üretilmelidir.

Üçüncü olarak, kaynak kullanımı uygulamalarının değiştirilmesi de gerekecektir. Kaynaklar afetler olduktan sonra çabuk yetişmek, kurtarmak, yaraları sarmak gibi faaliyetler yerine, afet öncesi hazırlık ve afeti önleme veya afet zararını önlemeye yönelik alanlara aktarılacaktır. Böylece ya afetin ortaya çıkması önlenemez, ya da felaket önlenemiyorsa onun olumsuz etkilerinden toplumun korunması sağlanabilecektir. Örneğin, binaların sağlam inşası, fay hattı üzerine inşaat yapılmaması, itfaiye binaları, hastahaneler, polis karakolları, asker kışlaları, v.b. yapıların sağlam zeminlere ve son derecede dayanıklı olarak inşa edilmesi gibi önlemler, afetten önce yapılması gereken "afet zararını bertaraf edici" adımlardır. Bu ve bunlar gibi adımlar topluluğun direncini yükselten, onu felaket olduktan sonra kurtarmak yerine, afetlerin etkilerinden toplumları korumaya veya felaketlerin oluşmasını, örneğin nehir sularının yağışla yükselerek sele dönüşmesini, veya orman yangınlarının çıkmasını önleyecek önlemleri daha önceden almayı sağlayan adımlar olacaktır. Üstelik, afet sonrası yapılan harcamaların, bir afet için alınan önlemlerden daha ucuz olduğunu gösteren herhangi bir kanıt rastlamak da mümkün değildir. Muhtemelen, hem insan hayatı olarak, hem de mal ve eşya zararı olarak bir afet sonrası kurtarmaya yapılan harcama ve ortaya çıkan kaybın telafisine yönelik kaynak kullanma çok daha pahalı bir yöntemdir.

Bu konuda sunum yapan Kobe, Japonya belediye başkanı Kobe'de 1990'larda yaşanan deprem felaketini anlatarak, yeni teknoloji ile yapılan Kobe havalimanı inşaatının depremden hiç zarar görmezken Kobe kentinin harap olmasını, eski mevzuata göre yapılmış olan binalardan ve altyapıdan kaynaklandığını vurguladı. Şimdi, yapılan yatırımların maliyetinin, eğer daha önceki yapılar gerekli sağlamlıkta üretilmiş olsaydı yapılmış olacak olan yatırımdan üç kat daha pahalı olduğunu da dile getirdi.

Bu tür yaklaşım örneklerini çoğaltabilmenin mümkün olduğu da yapılan çeşitli görüşmelerde ortaya çıktı. Sonuç olarak, büyük kentler için eski yapıları ortadan kaldırıp, yeni mevzuata göre ve dayanıklı teknikler kullanarak yeni altyapı ve üstyapılar üretmenin fevkalade büyük bir maliyeti olduğu; Japonya gibi dünyanın en gelişmiş ikinci ekonomisinde bile bu tür önlemlere kaynak ayırmanın kolay olmadığı da anlaşıldı. Ancak, iyi planlama ve önceliklerin doğru saptanması yoluyla, kıt kaynakların felaketler öncesinde alınması gereken önlemlere harcanmasının hem ekonomiyi canlandıracağı, hem de uzun dönemde daha ucuza mal olacağı görüşü ağırlık kazandı.

Sonuç

Johannesburg Zirvesi'nde yerel yönetimler konusunda ortaya çıkan en önemli sonuç yerel kaynakların, toplumsal sermaye olarak seferber edilebilmesi işlevinin öncelikle yerel yönetimlere düşen bir son derece hayati bir görev olduğuydu. Bu tür bir seferberliği merkezi hükümetin başarmasının mümkün olmadığı gibi, toplumsal sermayenin güçlendirilmesinin aynı zamanda demokrasiyi güçlendiren ve sürdürülebilir kalkınmayı mümkün kılan bir etken olduğu savı da geniş kabul gördü. Bu yolla dirençli topluluklara ulaşmanın mümkün olup olmamasından bağımsız olarak, toplumsal sermayeyi güçlendirerek, bir arada ve sadece yaşanan yerleşkedeki toplumun kaynaklarını sefereber ederek, dayanışma içinde bazı iktisadi ve toplumsal projeler gerçekleştirebilmek sivil toplumu da, onun dayandığı demokrasiyi de güçlendirecek ve anlamlandıracak bir içeriktedir. Aynı süreç yerel kaynakların afetlere hazırlıklı hale gelmesi suretiyle felaketleri ucuz bir maliyetle atlattırma da yarayacağı gibi, Johannesburg Zirvesi'nde varılan bu anlayışı hayata geçirmekte yerel yönetimlerin göstereceği çabanın, demokrasi ve sürdürülebilir kalkınma temininde ne derecede kritik ve hayati olabileceğini de göstermiş oldu.

26

Güney Afrika'dan Bir Zirve Geçti:

Johannesburg'daki Rio+10

Prof.Dr.Sema Kalaycıoğlu
Yıldız Teknik Üniversitesi

Alan Paton'un* "Ağla Sevgili Ülke" kitabını 1970 li yıllarda okuduğumda, göz kamaştırıcı bir servetin üstünde oturan Güney Afrika'da, ırk ayırımının ne denli derin acılara neden olduğunu, öğrenip üzülmüştüm. Otuz yıl sonra, aparteid dönemini başarı ile sona erdiren Güney Afrika, ödül olarak "Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi" ni Johannesburg'da toplama fırsatı yakalayanca, 1992 Rio zirvesine kabul bile edilmeyen bu ülkenin, artık gerçekten gülmeye başlayacağını düşündüm. Kayıtlı 17.000 delege ile birlikte 60.000 ziyaretçiyi ağırlayan Güney Afrika, gerçekten de, bu fırsatla yağmur yağarken kovaları iyi doldurdu. Restoran'lar, oteller, alışveriş merkezleri doldu taşıdı. Pazarlar, panayırılar, kırsal kesimden gelen seyyar satıcılara, el sanatlarını, otantik kültür ürünlerini delegelerin beğenilerine sunma olanağı verdi. En önemlisi, Güney Afrika, adını 14 gün boyunca, sürekli olarak dünya kamu oyuna duyurdu.

Johannesburg zirvesine, 104 ü aşkın ülke, Rio toplantısını izleyen 10 yıllık zaman aralığında sürdürülebilir kalkınma adına neler yaptığını anlatan ulusal programları ile katıldı. Belli temalar üzerinde sivil toplum örgütleri, en yüksek düzeyde devlet temsilcileri birbiri ile konuştu, tartıştı, paylaştı ve uzlaştı. Türkiye ulusal programının hazırlanması sırasında, çorbada bir miktar tuzum bulunduğu için, ben de Johannesburg zirvesini, diğer Türkiye delegeleri ile birlikte izleme fırsatı yakaladım. Alan Paton kitabında, sık sık "insanlar Johannesburg'a giderlerse bir daha geri dönmez"der. Ama zirvenin sonunda, herkes ülkesine hem zirveden, hem de Güney Afrika'dan önemli izlenimlerle döndü. Aynı zamanda pek çok kişi, Aparteid'in bitmesine rağmen sağlanamayan iç barışın yarattığı gergin havadan, gerilimli insan ilişkilerinin so-luk kestiği güvensiz ortamdan kurtulmak ile o güzel ülkeden ayrılmanın ikilemini yaşadı.

Güney Afrika İzlenimleri

1970 llerde Güney Afrika'nın nüfusu 11 milyon, "büyük şehir" Johannesburg'un nüfusu 700.000 imiş. Oysa 30 yıl sonra, Johannesburg'un siyah belediye başkanının verdiği bilgiye göre, ülkenin nüfusu şimdi 48 milyon, Johannesburg'da ise 3 milyon insan yaşıyor. Ancak otuz yıl öncesinin, rüyaları süsleyen modern kenti, şimdi merkezinde bir hayalet şehre dönüşmüş, sokaklarda bir tek beyaz yok. Ama insanların yüzünde tüm şiddetle sefalet, kin ve korku gözleniyor. Johannesburg'da toplu taşımacılık yok. Taksiler ise ucuz olsa bile tehlikeli. Hepimize, ancak bulunduğumuz konferans merkezlerinin bağlantılı taksilerini kullanmamız tembihlendi. Ayrıca, zirve için, Johannesburg belediyesi, silahlı korumalarla takviyeli özel otobüslerle, delegelerin bir yerden bir yere güvenle transferini sağladı. Açıkçası Johannesburg çileli bir kent. Ancak çevresindeki Sandton ve başkent Pretoria gibi yerleşim birimleri düzenli ve temiz, bir dünya zirvesini konuk edecek kadar geniş, güzel ve organize. Ancak Paton'un kitabında betimlenen trajik teneke mahalleleri, özellikle Soweto'da varlığını korumaya devam ediyor. Soweto'da ve Capetown'un girişinde kilometrelerce devam eden teneke evler ve o evlerde yaşanan sefalet, göreni insanlığından utandıracak kadar kötü. Paton'un sevgili ülkesinde, gü-lümsemeye hala pek yer yok.

Tanrının, altına, elmasa ve nice doğa harikasına boğduğu Güney Afrika'da, kişi başına gelir sadece 2500 Dolar. Üstelik gelir dağılımı adil olmaktan çok uzak. Mandela'dan sonra göreve gelen başkan Mbeki, Aralık 2002 de seçime gidecek olan ülkesinin en önemli sorunlarından biri olarak gerçekleştirilemeyen toprak ve konut reformunu gösteriyor. Bir diğeri de Aids ve diğer hastalıklar ve yüksek suç oranı. Paton'ın deyimini ile "beyazlığın azalması", adeta Güney Afrika'ya sadece yeni bir sefalet ve huzursuzluk dalgası getirmiş.

Güney Afrika ucuz olmasına ucuz da, alım gücü çok düşük. Ayda 50 Dolar'a geçinmek zorunda kalan aile sayısının hiç az olmadığı söylendi bize. Paton, kitabının bir yerinde " düşük ücretli emeğin bulunduğu ülke, fakir ülkedir. Yüksek ücretli emek, daha büyük bir pazar, daha geniş açılımlı bir sanayi ve daha zengin bir ülke demektir." der. Yani Güney Afrika ne yazık ki hala fakir bir ülke. Soweto'da ve Cape Town'un dış mahallelerinde, insanlar teneke mahallelerinde, her türlü hijyen koşulundan yoksun, aç ve sefil yaşıyorlar. İnsanı insanlığından utandıran koşullar, dünyada yoksulluğun ne denli vahim bir boyutta bir sorun olduğunun en acı örneği. Oysa her insan gibi, Zulu'su, Kwazulu'su, Xhosa'sı ve da-

ha nice etnik ögesi ile Güney Afrika'lı da, çok daha iyi yaşam koşullarını hakediyor. Bundan sonra, Rio+10 Sürdürülebilir Kalkınma sürecinden, Güney Afrika ne kadar nasiplecek bilinmez ama, zirvenin orada toplanmış olması önemli bir başlangıç.

Johannesburg Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi (WSSD)

Evet Johannesburg zirvesi 24 Ağustos 2002 de başladı ve 5 Eylül'e kadar devam etti. Johannesburg Belediye Başkanı, zirvenin Güney Afrika için önemli olduğunu, kentlerin, yolların yenilenmesine olanak verdiğini, alt yapının zirve için elden geçirildiğini ve sırf zirve nedeni ile işsizlik oranı yüksek olan ülkesinde, 400 bin insana, geçici bile olsa yeni iş imkanı doğduğunu söyledi. O halde zirvenin sadece bu etkisi bile gözardı edilemeyecek kadar önemli. Ama elbette, WSSD nin aynı zamanda çok önemli amaçları, çok önemli tartışma temaları ve çok önemli katılımcıları vardı.

Johannesburg zirvesine sivil toplum kuruluşları, finans temsilcileri, bölgesel ve küresel örgütler, kadın ve gençlik grupları, yerli halk ve devlet temsilcileri katıldı. Ana tema sürdürülebilir kalkınma olduğu için, çevreciler, su ve enerji lobileri, zirvenin baş aktörleriydi. 1992 Rio zirvesinin, amaçlarını gerçekleştirmede başarısız kaldığının sık sık ifade edildiği WSSD de, ana tema olan sürdürülebilir kalkınma başlığı altında üç alt tema vardı: Bunlar ekonomik büyüme, sosyal kalkınma ve çevre korumasıydı. Aynı zamanda üç amaç olarak düşünülebilecek bu üç alt tema, hem genel tartışma gruplarında, hem de özel oturumlarda, işbirliği, dayanışma ve paydaşlık yaklaşımı içerisinde ele alındı. Amaçların gerçekleştirilmesinde kapasite geliştirme konuları ağırlık kazandı. Bu kavramların yarattığı oldukça "fiktif" ortamlarda, ilginçtir ki, çıkar çatışması gibi önemli bir ayrıntıya hiç yer yoktu. Oysa pek çok konuyu sorun haline getiren, o kıt kaynakların yarattığı çıkar çatışmaları değil miydi? Evet WSSD dünyada bir barış rüzgarı estirmeye çalışıyordu. Ama sürdürülebilir kalkınmada paydaşlık ve işbirliği derken, Nil ve Mekon havzalarındaki, su paylaşım sorunlarına çözüm getirebilecek pratik öneriler geliştirmiyordu. Yoksulluğun yeryüzünden nasıl silineceği, Cape Town ve Soweto'da teneke mahallelerinde yaşayan insanlarla, Güney Doğu Asya'nın sandallarda barınan (Boat People) insanların daha onurlu yaşam koşullarına nasıl kavuşturulacağı konuları, büyük ölçüde yerel çözümlere bırakılıyordu. Bunları ifade ederken, elbette NEPAD (New Environmental Policy for African Development) veya WASH (Water Sanitation Hygiene) gibi sivil girişimlerin çabalarına umutla bakmak gerektiğini biliyorum. Ancak ne yazık ki manevra alanlarının bir hayli sınırlı olduğu reddedilemeyecek bir gerçek.

Johannesburg zirvesinde, bundan böyle herkesin paydaş

olarak elini taşın altına koyması gerektiği teması işlenirken, sermayenin de kardan fedakarlık yapması isteniyor, geleceğin dünyasındaki bir kolektif karın, bugünü bireysel veya kurumsal karına tercih edilmesi düşüncesi telkin ediliyordu. Ancak bir iş dünyası temsilcisi, dillere pelesenk edilen kazan-kazan-kazan edebiyatında, "kardan" fedakarlığın anlam taşımadığını, karın finansal sürdürülebilirlik için anahtar sözcük olduğunu ifade etti. İş çevrelerine göre, kar olmadan, sürdürülebilir kalkınmanın finansmanı için gerekli enstrüman'ları bile bulmak mümkün olamazdı. O halde, Johannesburg zirvesi daha baştan gerçeküstü varsayımlarla yola çıkmıştı.

Buna rağmen, WSSD de, 13 gün boyunca, çeşitli mekanlarda, sürdürülebilir kalkınma adına, kadın ve cinsiyet ayrımcılığının engellenmesi, yoksulluğun ortadan kaldırılması, eğitim seferberliği, AIDS ve salgın hastalıklarla mücadele, açlığa çözüm ve gıda güvenliği gibi konular tartışıldı. Sürdürülebilir üretim ve tüketim, tarım, sanayi, enerji, su paylaşımı, biyolojik çeşitlilik, iklim değişikliği, bilgiye erişim ve sürdürülebilir kalkınmanın finansmanı gibi teknik konular büyük bir çok seslilik içinde ele alındı. Bütün bunların üstünde iyi yönetişimin nasıl olabileceği her konu başlığı itibarı ile irdelendi. Kamu ve sivil inisiyatif ortaklığı üzerinde duruldu. Hem devlet temsilcileri, hem sivil toplum kuruluşları, hem uluslararası kuruluşların temsilcileri, hem de etnik gruplara mensup katılımcıların özgün giysileri ile yer aldığı panellerde, sorunlar açıkça gözler önüne serildi. Katılımcılar konuştu tartıştı olabildiğince ortak söylemler geliştirdi. Eteklerdeki taşlar da döktüldü, dağıtılan mavi boncuklar da toplandı. OPEC, Arap Birliği, AB gibi örgütler kapalı toplantılarda strateji belirlediler. Ama bu strateji belirleme, daha ziyade ortak deklarasyon'a ne gibi katkıda bulunacakları ile ilgiliydi. Özellikle AB, her platform'da kınanan ABD ye karşı, adeta zirve ve damga vurmaya istercesine, her tartışma ortamında yer aldı. Özellikle dönem başkanı Danimarka'nın "sıradan bir katılımcı" gibi kalabalığa karışan çevre bakanı, Danimarka'nın bölgesel bir iki sorununu hatırlayamasa bile, katıldığı panellerde, dünyanın ivedi çevre sorunlarının pek çoğuna çözüm önerdi.

Johannesburg'da her ülkenin sıra sıra kürsüye çıktığı, etnik grup, kadın ve gençlik temsilcilerinin sözalığı, kimin ne dediğinin bir süre sonra anlaşılmadığı, geniş kitleleri muhatap alan genel oturumları (plenary) izlemek oldukça ilginçti. Genellikle yumuşak bir üslup ile paydaşlığın vurgulandığı bu toplantılarda, Türkiye'ye karşı Irak'ın, İsrail'e karşı Filistin'in kullandığı sert üslup bile çok etki yapmadı. Ama, bir grup Amerikalı ve belki bir kaç gelişmiş ülke vatandaşının, plenary salonunda, Amerika Dışişleri bakanı Colin Powell'in konuşmasına karşı yaptığı gösteri hayli ilginçti. Bu geniş toplantılar dışında, aslında zirvenin en önemli başarısı, küçük gruplar ile yapılan tar-

tışma oturumları ilginçti. Buna rağmen, oralarda konuşulanlar, uygulamaya nasıl yansiyacak, gerçekte varolan çıkar çatışmaları nasıl uyumlaştırılacak, Rio'nun başaramadığı neleri Johannesburg başaracak bunu daha sonra göreceğiz. Ama önce bir de zirvenin bazı oturumlarının özeti aktaralım.

Sürdürülebilir Kalkınma ve Tarım

Johannesburg zirvesinde bu başlık altındaki toplantılarda tarımın sadece gıda üreten bir makina olarak görülmemesi, aynı zamanda ekolojik çeşitliliği güvence altına alan bir sistem olarak kabul edilmesi gerekliliği üzerinde duruldu. Ayrıca, ekolojik tarıma geçişin hızlandırılması görüşleri ağırlık kazandı. Tarımda aşırı üretime neden olan destekler ve bunlarla bağlantılı olarak ortaya çıkan yolsuzluk konuları bir hayli ilgi çekti. Ancak küçük çiftçilerin desteklenmesi, piyasa erişim ve giriş kolaylıklarından daha fazla yararlandırılması önerileri epey taraftar buldu. Uganda Başkanı Yoveri Museveni'nin önerisi hayli ilginçti. Museveni, küçük çiftçilerin zengin insanların tükettiği ürünler üretmeye teşvik edilmesini önerdi. Dünyada tarım ve tarımla yolları kesişen tüm konularda, hemen her ülkenin sorunları var. Ama Afrika, açlığı ile, sefaleti ile, açlıktan ölen insanları ile tarım konularında, tüm tartışmaların odağına oturdu ve kalkmadı. Açlık ile ölüm arasındaki bir uçurumun kenarında bulunan, Afrika'lı insanlara genetik değişimle üretilmiş mısır ve mısır tohumu vermeye hazır olduğunu açıklayan ABD dışişleri bakanı Powell'a karşı gösterilen tepkiler ise, bu tepkileri daha çok Amerika'lı grupların yapması nedeni ile hayli ilginçti. AB nin G-77 ülkeleri ile adeta ABD ye karşı kamplaştığı zirvede, ABD, fakirliğin ortadan kaldırılması ve açlığın önlenmesi için, önümüzdeki 5 yıl boyunca 5 milyar Dolar yardım sağlayacağını açıklasa da, ne İsa'ya, ne Musa'ya yaranamadı.

Sürdürülebilir Tüketim ve Üretim

Johannesburg zirvesinin en önemli konularından bir diğeri bence sürdürülebilir tüketim ve üretilim. Bu tema etrafında toplanan panellerin üzerinde durduğu konular arasında, tüketicilerde bir "tüketimin çevre maliyeti" bilinci yaratılması amacı vardı. Aşırı tüketimin gönüllü olarak kısılması gibi havada kalan öneriler geliştirildi. Gösteriş tüketiminin yarattığı olumsuz çevre koşullarına ayrıntıyla değinildi. Ama tüketimin vergilendirilmesi ile ilgili hiç bir öneri ortaya çıkmadı. Gelişmekte olan ülke tüketim kalıplarına özellikle veryansın edildi. Ama su tüketimi konusu, tüm toplantıların yıldızı oldu. Evet su ve özellikle temiz su vazgeçilmez, engellenemez bir insan hakkıydı. Üretiminden, artılmasına, tasarruflu tüketimine kadar geçen her evrede bu hakka saygı duyulmalıydı. Kentsel su tüketimi, kırsal su tüketimi, uluslararası su paylaşımı, su kaynaklarına erişimin yarattığı çevre ve bio çeşitlilik konuları hep bu panellerde konuşuldu. Su havzaları yönetimi, yine vazgeçilmez bir hakkın insan-

lara sunulması ile ilgili temel bir konuydu. Aynı panellerde üretim sistemlerinin çevre dostu olarak değiştirilmesi ile ilgili teknolojik gelişmeler üzerinde duruldu. Firmaların, kendilerini sürdürülebilir çevre davasına adanmaları istendi. Elbette bu düşünce etkin kaynak kullanımı ile ilgili yeni bir boyuttu. Çevre ile ilgili etiketleme, doğada yok edilebilir atık ve atık değerlendirme gibi konular tekrarlandı.

Sürdürülebilir Kalkınma ve Yenilenebilir Enerji

Zirve boyunca ilgimi çeken bir başka konu, ekonomik, ekolojik ve teknolojik boyutları ile ele alınan yenilenebilir enerji oldu. Fosil yakıtların azaltılması gerekliliği ısrarla vurgulanırken, sanayileşmiş ülkelerde bunun ciddi boyutta gerçekleştiği iddia edildi. Aynı özverinin, gelişmekte olan dünyadan beklendiği ifade edildi. Üretim için enerjiye duyulan ihtiyacın önemi üzerinde durulurken, dünyanın aynı zamanda biyo enerji kullanımı nedeni ile tarımda doğal gübreden uzaklaştığına parmak basıldı. Elektrik üretim ve tüketimi ile fakirlik arasında önemli bir ilişki olduğu, elektrik enerjisi üretimi artışı ile fakirlik zincirinin kırılabileceği söylendi. Önemli olan elektrik enerjisini çevre dostu yollarla elde etmekte. Bu açıdan bir başka ilginç tablo, nükleer santrallerle ilgiliydi. AB bağlantısına rağmen, Finlandiya'nın Lap bölgesinde yeni bir nükleer enerji santrali inşaatına başlaması, Norveç'in itirazlarını zirveye taşıdı. İşte size hesapta olmayan bir başka çıkar çatışması.

Sürdürülebilir Kalkınmanın Finansmanı

Johannesburg zirvesi, finansman sektörlerinin, sürdürülebilir kalkınma için yeni enstrümanlar geliştirmesi, kredi verilirken, projelerin çevre etkilerinin gözönüne alınması önerilerinin tartışıldığı panellere de ev sahipliği yaptı. Ulusal, yerel ve bölgesel projelerin finansmanında, mali külfete kim ne kadar katılacak sorularının sorulması, hala yanıtların pek bulunamadığının göstergesiydi. Ayrıca, kamu finansman insiyatifinin üzerinde ısrarla duruldu. Ama çevreyi hoyrat kullanmaya neden olan tarım, elektrik ve girdi desteklerinin önce azaltılması ve sonra kaldırılması istendi. Özel sektör mali olanaklarının sürdürülebilirlik amacına cezbedilmesi isteği ise adeta ikincil bir tercih gibi geldi bana.

Uluslararası yatırımların sürdürülebilir kalkınma finansmanı açısından yaptığı katkı, bence biraz abartıldı. Mısır'da, Çin'de hem ucuz insan emeği kullanan, hem de çevreyi kirleten alanlara yapılan doğrudan dış yatırımlar adeta görmezden gelindi. Ama özel yabancı sermayenin gelişmekte olan ülkelerde gıda sektörlerine yapılacak yatırımlara odaklanması gerekliliği üzerinde duruldu. Bunun, tarım ve sanayi entegrasyonu, gıda güvenliği ve dış açılma açısından olumlu etkileri olacağı düşünceleri kabul gördü. Yine de sürdürülebilir kalkınmaya gönül ver-

iş çokuluslu şirketlerin hakkını yememek gerek. Hele kendine bu uğurda yeni misyonlar yaratan Dünya Bankası ve UNEP gibi kuruluşlar, hem kral'ın hem de Sezar'ın hakkını hakletmekte.

Johannesburg'da, İş dünyasının sürdürülebilir kalkınma ve sürdürülebilir kalkınmanın finansmanındaki rolü, "Şirketlerin Toplumsal Sorumluluğu" çerçevesinde irdelendi. Ancak iş dünyası kendi toplantılarını yine kapalı oturumlar ile sürdürdü. Delelerin tümüne açık toplantılarda ise iş dünya için yürütülen söylemler, bir kısmı kardan fedakarlık anlamına gelebilecek bir dizi beklenti içeriyordu. İşçisine iyi çalışma ortamı yaratma, vergisini ödeme, yolsuzluğa karışmama, rüşvet vermeme, kaliteli mal üretme, sürekli üretirken atık değerlendirme, çevreyi kirletmeme, kirlettiğini temizleme, çevre dostu teknolojileri kullanma, ve toplumsal yatırımlar yapma gibi söylemler bilinen ve arzulananın tekrarıydı.

Sürdürülebilir Kalkınma – Türkiye ve Johannesburg'da Türk Delegasyonu

Türkiye Johannesburg zirvesine, her ülke gibi, ama bir çok ülkenin hazırladığından çok daha kapsamlı bir ulusal raporla katıldı. Zirvede ele alınan 6 tema, aylar boyunca sivil toplum kesimleri ve üniversite temsilcileri ile, Türkiye için incelendi. Çevre Bakanlığı, odalar, sendikalar ve diğer kamu kuruluşlarından gelen temsilcilerin katıldığı çalıştaylarda tartışıldı. Türkiye'nin 1992 yılından sonra, sürdürülebilir kalkınma adına ne yaptığı, ne yapamadığı, fırsatları, zorlukları, olanakları ve kısıtları yazıldı. Raporun hazırlığı tam anlamıyla bir ekip çalışması ile yapıldı. Daha sonra, Çevre bakanlığının koordinasyonu altında tamamlandı ve basıldı.

Johannesburg'da Türkiye temsiline gelince, önce Sayın Cumhurbaşkanı'nın gerek genel oturumdaki gerek se Türkiye ve Bulgaristan ortak etkinliğindeki konuşması ile zirveye önemli bir katkıda bulunduğunu belirtmek isterim. Valiler ve belediye başkanları, fevkalade düzeyli bir katılım gerçekleştirdiler. Başbakanlık, Dışişleri Bakanlığı ve Çevre Bakanlığında gelen görevliler, canla başla çalıştılar. Bu çalışmalar, bir taraftan genel konvansiyon merkezindeki hararetili ortamlarda tartışmalara katılmak, hem Ubuntu Village'deki fuarda Türkiye'yi tanıtmak ve başkalarını tanımak, hem de Nazrek gibi uzak konvansiyon merkezlerinde TEMA gibi sivil toplum kuruluşlarının temsili olarak sürdü. Enerji, su, biyolojik çeşitlik ve iklim değişikliği konuları ile ilgilenenler de epey faaldiler. Dolayısı ile bence Johannesburg'a giden ekip, hem devlet ricali, hem sivil toplum kuruluşu ve akademik temsilciler olarak çalışkan ve birbiri ile çok uyumlu olarak çalışan bir ekti. İlişkilerde yozluk değil, hep düzey vardı. İş yapma ve öğrenme arzusu ve işbirliğine girme çabası vardı.

Bitirirken...

Johannesburg zirvesi iz bırakarak geçti. Ancak bir çok soru hala cevapsiz. Örneğin, nedeni olduğu hava kirliliği bedelinin ne kadarını uçaklar, uçak yolcuları ve uçak üreticileri ödemekte? Buna karşılık mali destek verilen uçak sanayi, aslında vergi mükellefine aynı zamanda reel bir külfet mi? Teknolojik gelişme kirlenmeyi ne kadar azaltır? Yoksa sürdürülebilir tüketim adına, günümüz koşullarında uçağa binmekten ne kadar vazgeçebiliriz? Kimler sürdürülebilir üretime ve tüketime hazır? Serbest ticaret kaynakların aşırı kullanımını ne kadar teşvik ediyor? Kıt ve giderek kıtlaşan su kaynakları nasıl paylaşılacak? Su doğal bir insan hakkı ise, doğa ve onun bir parçası olan suyun, hakkını kim ve nasıl koruyacak? İnsan sağlığını tehdit eden hastalıklara çare ararken, hayvanlar yerine insanların kendilerini kobay olarak kullanmak daha mı etik bir uygulama olur? Yenilenebilir enerji kaynakları, bugünkü üretim ve tüketim temposunu karşılayabilir mi? Eğer biogenetik mutasyon ile üretilen ürünleri, özgün bitki cinslerini yok edecek diye istemezsek, doğal gıda artan dünya nüfusunu nasıl besler? Kyoto'ya imza koymadan da sürdürülebilir kalkınmaya hizmet verilebilir mi? Olası bir Irak savaşı, Irak'ın, çevresindeki ülkelerin ve Irak'a karşı ittifak oluşturan ülkelerin sürdürülebilir kalkınma perspektiflerini kesintiye uğratar mı? Evet işte bu sorular Rio'nun ve Rio+10= Johannesburg'un cevaplayamadığı sorulardan bir kısmı. Belki de en basit olanları.

Ancak öyle veya böyle cevaplanan epey soru, çözölen epey sorun, üzerinde anlaşılan epey konu var ki, zirve sonunda, WSSD web sitesinden izlenebilecek bir deklarasyon yayınlandı. Uzunca bir metni pazarlıklarla kısaltıldı. Bu deklarasyona imza atan her ülke, önümüzdeki on yıl içinde, hem ulusal sınırları içinde, hem de işbirliği ve paylaşım sınırları ötesinde, sürdürülebilir kalkınmaya daha fazla katkıda bulunmaya çalışacak.

Bir sonraki zirvenin tarihi belli. Bu Johannesburg +10 olacağına göre 2012 de, yine bir ülke ödüllendirilecek, 10 yıl içinde yeni teknolojik gelişmeler daha çevre dostu olacak. Ancak bunları yine kullanabilen kullanacak. Önemli olan o tarihe kadar, yolsuzluğun, yoksulluğun, sefaletin, açlığın, eşitsizliğin ne oranda azaltılabileceği, ülkeler arasında işbirliği ve paydaşlığın ne oranda sağlanabileceği. Yine Paton'un ifadesi ile, " faturası insana çıkarılan hiçbir kaynak kullanımı veya kaynak geliştirilmesine izin verilmemeli. Kaynaklar insan refahının emrinde kullanılmalı." Bu bağlamda Johannesburg, Rio dan daha başarılı olabilir mi? Bu sorunun yanıtını vermek kolay değil. Ama katılan tarafların şimdi, Rio sürecine oranla daha kararlı olduğunu söylemek mümkün.

Türkiye

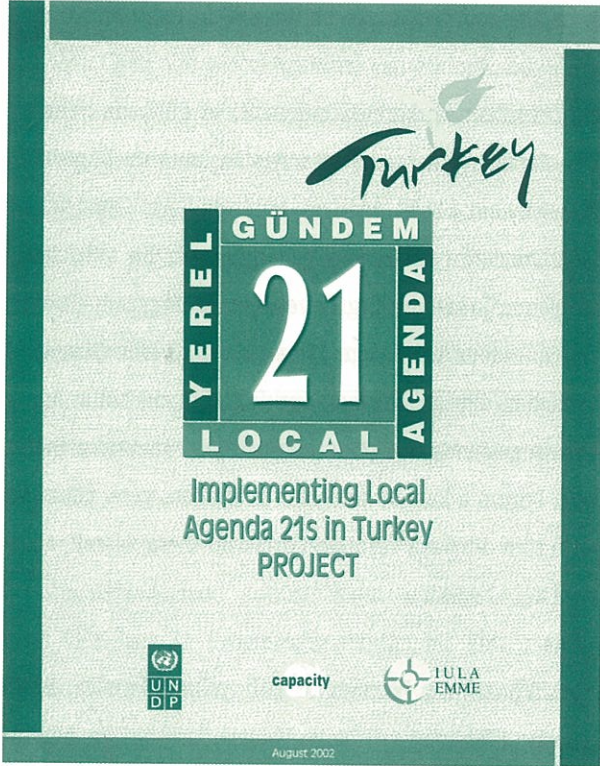
Yerel Gündem 21

programı

Johannesburg

zirvesinde

Sadun EMREALP
YG-21 Ulusal Proje koordinatörü

1 992 Rio "Yeryüzü Zirvesi"nden bu yana geçen 10 yıllık sürenin değerlendirildiği Birleşmiş Milletler Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi, 26 Ağustos-4 Eylül 2002 tarihleri arasında Güney Afrika'nın Johannesburg kentinde düzenlendi. "Rio+10" adıyla da anılan Zirve'de, Rio'nun ana çıktısı olan "Gündem 21" başlıklı eylem planının sorgulanması yerine, "sürdürülebilir gelişme" konusundaki taahhütlerin yenilenmesi ve uygulama mekanizmalarına işlerlik kazandırılması hedeflendi.

Zirve, hedeflerine ulaştı mı?

Rio+10 hazırlık süreci, Zirve'den beklentilerin düşük tutulmasına yol açan bir görünüm sergiledi. İlk üçü New York'ta, sonuncusu da Bali'de yapılan Hazırlık Komitesi toplantılarında temel metinler üzerinde uzlaşma sağlanamaması nedeniyle, Zirve'nin sonuçsuz kalacağı endişesi oldukça yaygınlaşmıştı. Buna karşılık, Zirve boyunca süren sancılı müzakereler sonrasında, neredeyse son dakikada sağlanan uzlaşma ile, önemli çıktılar sağlandı.

Zirve'nin iki temel çıktısı olarak, "Uygulama Planı" ile "Johannesburg Sürdürülebilir Gelişme Bildirgesi" benimsendi. Rio'da kabul edilen temel konuların yaşama geçirilmesi yönünde bir eylem çerçevesi sunan Uygulama Planı, yoksulluğun azaltılması başta olmak üzere, öncelikli konuları ve sorun alanlarını kapsıyor. Zirve'nin diğer temel

çıkması olan Johannesburg Bildirgesi'nde ise, "sürdürülebilir gelişme" hedefine yönelik küresel taahhüt yenileniyor, ortaklıkların önemi dile getiriliyor ve uygulamanın güçlendirilmesi gereği vurgulanıyor.

Bu önemli "birinci grup" çıktılara "ortaklık girişimleri" olarak adlandırılan "ikinci grup" çıktılarının da eklenmesiyle, Zirve'de hedeflenenlere büyük ölçüde ulaşılmış oldu. Buna karşılık, Zirve'nin odak noktasını oluşturan "Gündem 21'in uygulama açığının kapatılması", uzun ve zorlu bir süreci gerektiriyor.

Zirve sırasında hangi etkinlikler gerçekleşti?

Zirve kapsamındaki etkinlikler, başlıca dört farklı alanda yoğunlaştı.

Sandton Kongre Merkezi'nde yapılan Genel Oturumlar, Zirve'ye katılan hükümetlerin ve temel grupların en yüksek seviyede temsili ile gerçekleşti. Ayrıca, sivil toplum kuruluşlarının ve diğer temel toplumsal grupların katıldığı çok ortaklı diyalog toplantıları düzenlendi. Genel Oturumlar'a paralel olarak toplanan Ana Komite, üzerinde uzlaşma sağlanamayan maddeleri müzakere ederek, Zirve'nin temel çıktısı olan Uygulama Planı'nın karara bağlanmasını sağladı.

Nasrec Sergi Alanı'nda düzenlenen Küresel Sivil Toplum Forumu'na dünyanın çeşitli bölgelerinden bini aşkın STK katıldı. BM Genel Sekreteri Kofi Annan ve Güney Afrika Cumhuriyeti eski Cumhurbaşkanı Nelson Mandela'nın yaptığı konuşmalar, Forum'a ayrı bir renk kattı.

Zirve sırasındaki başlıca etkinliklerden biri, Crowne Plaza Oteli'nde düzenlenen Yerel Yönetimler Forumu oldu. 28-30 Ağustos 2002 tarihlerinde yapılan Forum, dünyanın dört bir yanından delege olarak katılan 700'ün üzerinde üst düzey yerel yöneticiyi bir araya getirdi.

Zirve süresince toplantılar ve yan etkinlikler tüm hızıyla sürerken, katılımcıların bir başka ilgi odağı, UBUNTU Forumu'nda yer alan ve Zirve'ye katılan ülkelerin ve çeşitli kuruluşların çalışmalarının sergilendiği dev çadır oldu.

Tüm bu etkinlikler, birbirinden oldukça uzak mekanlarda ve yalnızca ilgili temsilcilerin girişi ile sınırlı olacak şekilde

de gerçekleştirildi.

Yerel Yönetimler Forumu'nda Yerel Gündem 21...

Yerel Yönetimler Forumu sırasında katılımcılar, Rio Konferansı'ndan bu yana geçen 10 yıllık sürede, dünyada Gündem 21'in uygulanmasında yerel yönetimlerin öncü rolü ve başarıları üzerinde durdular. Forum'da, "sürdürülebilir gelişme" hedefine ulaşmak yönünde dünyadaki en önemli mekanizmalardan biri olarak kabul edilen Yerel Gündem 21 uygulamalarının tanıtımı ağırlık kazandı. Forum süresince ele alınan ve Johannesburg Zirvesi'nin temel belgeleri arasında yer alan "Sürdürülebilir gelişmenin hızlandırılması: Dünyayı yerel hareket sürüklüyor!" başlıklı Yerel Yönetimler Diyalog Raporu, Yerel Gündem 21 hareketinin dünya ölçeğinde kazandığı ivmeyi ve sağladığı başarıları ortaya koyan bir dayanak noktası oluşturdu.

Forum sırasında, Yerel Gündem 21'in dünyada daha etkin olarak uygulanması amacıyla başlatılması öngörülen "Yerel Eylem 21" kampanyası tanıtıldı. Yerel Gündem 21 uygulamalarını hızlandırmayı amaçlayan bu yeni kampanyanın, Johannesburg Zirvesi'nin de sloganı haline gelen "Gündem'den Eylem'e" hareketinin yerel düzeydeki yansımaları olduğu üzerinde duruldu. Kapanış bölümünde, Forum sırasında son şeklini alan Yerel Yönetimler Bildirgesi, Forum'a katılan delegeler tarafından, yerel yönetimlerin tüm dünyaya verdikleri ortak bir mesaj olarak, alkışlarla kabul edildi.

Yerel Yönetimler Forumu'na Türkiye'den Antalya, Bolu, Samsun, Tekirdağ ve Yalova Valileri, İstanbul ve Antalya Büyükşehir Belediye Başkanları, Antakya, Kars, Yalova ve Babaeski Belediye Başkanları, İstanbul Büyükşehir Belediyesi yetkilileri, Antalya ve Bursa Yerel Gündem 21 Genel Sekreterleri ve Yerel Gündem 21 Programı Ulusal Koordinatörü katıldı. Forum'da ağırlıklı olarak, dünyadaki çeşitli ülkelerdeki Yerel Gündem 21 uygulamalarının ön plana çıkması, Türkiye açısından özel bir önem taşımaktaydı. Forum'a Türkiye'den katılan delegelerin tamamı, Yerel Gündem 21 Programı'nın aktif üyeleri olduklarından ve proje ortakları arasında yer alan yerel yönetimleri temsil ettiklerinden, Zirve'de bu konuya verilen önem ve önce-

lik, ayrı bir teşvik kaynağı oluşturdu.

Zirve'de Türkiye Yerel Gündem 21 Programı'nın tanıtımı...

Zirve öncesinde Türkiye'deki Yerel Gündem 21 Programı, proje ortaklarının geniş kapsamlı ve başarılı çalışmaları sayesinde, UNDP tarafından dünyadaki en başarılı uygulamalardan biri olarak ilan edilmişti. Bu kapsamda Program, Zirve'de dünya liderlerine ve hükümetlerine "en iyi uygulama" örneklerinden biri olarak sunuldu. Bu çerçevede, Türkiye ve Bulgaristan Cumhurbaşkanlarının ve UNDP'nin ortak davetiyle, 3 Eylül 2002 günü düzenlenen yan etkinlik, Türkiye Yerel Gündem 21 Programı'nın tanıtılması açısından eşsiz bir fırsat oluşturdu.

Yerel Yönetimler Forumu'na da ev sahipliği yapan Crowne Plaza Otelinde gerçekleştirilen yan etkinlik, büyük ilgi uyandırdı. Yüzlerce konunun katıldığı yan etkinlik, bir şölen havasında gerçekleşti.

UNDP Genel Direktörü Sayın Mark Malloch Brown ile Bulgaristan Cumhurbaşkanı Sayın Georgi Purvanov'un ardından konuşmasını yapan Cumhurbaşkanımız Sayın Ahmet Necdet Sezer, ülkemiz açısından "iyi yönetim" olgusunun önemini vurgularken, bu konudaki en iyi uygulamalardan biri olarak, Yerel Gündem 21 Programı'nı anlattılar.

Cumhurbaşkanımızın konuşmasının ardından, Türkiye Yerel Gündem 21 Programı'nı tanıtan bir film izlendi. Filmde Yerel Gündem 21, Türkiye'nin dört bir yanında yapılan çekimlerle, bu hareketi sürükleyen yerel ortakların kendi sözcükleriyle tanıtıldı. Dış sesle anlatımların İngilizce olduğu, Türkçe konuşmaların ise İngilizce altyazılı olarak verildiği tanıtım filminin, Yerel Gündem 21 gençliğinin geleceğe yönelik beklentileri ve düşüleri ile sonuçlanması, ayrı bir anlam taşıyordu.

Zirve'de, Yerel Yönetimler Forumu ve yan etkinliğin yanı sıra, Ubuntu Fuarı'nda ayrılan standda Türkiye Yerel Gündem 21 Programı tanıtıldı, ziyaretçiler bilgilendirildi ve promosyon malzemesinden oluşan setler hediye edildi. Zirve'de dağıtılmak üzere özel olarak hazırlanan CD, broşür, poster ve çeşitli tanıtım ve promosyon malzemesi,

büyük bir beğeni ve takdir kazandı.

Fuar'da, proje ortaklarının, Zirve'de dağıtılmak üzere İngilizce olarak hazırlanan çeşitli yayınları da sergilendi. Antalya Yerel Gündem 21 ve İzmit Yerel Gündem 21 tarafından hazırlanan tanıtım kitapçıkları, Yalova Yerel Gündem 21 tarafından hazırlanan broşür serisi ve Bursa Yerel Gündem 21 tarafından hazırlanan tanıtım kitapçığı, CD'ler ve "Sürdürülebilir Barış" konulu afişler ve poşetler büyük ilgi gördü.

Zirve sonrasında Yerel Gündem 21...

UNDP'nin desteğiyle, IULA-EMME – Uluslararası Yerel Yönetimler Birliği, Doğu Akdeniz ve Ortadoğu Bölge Teşkilatı'nın koordinatörlüğünde yürütülmekte olan Yerel Gündem 21 Programı, 10'u Büyükşehir Belediyesi olan yaklaşık 50 yerel yönetim ortağı ve aralarında Tarihi Kentler Birliği'nin de bulunduğu çok sayıda destekleyici kuruluşun katılımıyla, "yönetişim" anlayışının yalnızca Türkiye'de değil, uluslararası ölçekte de en geniş kapsamlı ve etkileyici uygulamalarından birini sergiliyor. Bununla birlikte, Program'ın Johannesburg Zirvesi'ne "en iyi uygulama" olarak sunulmasına karşın, "sürdürülebilir gelişme"nin yeterince anlaşılabilmesi, ilgili kamu kuruluşlarının programları ile Yerel Gündem 21 süreçleri arasında güçlü bağlantıların kurulamamış olması, Yerel Gündem 21'in ülke ölçeğinde tanıtımının sınırlı kalması ve Yerel Gündem 21'in, Avrupa Birliği'ne uyum sürecindeki öneminin yeterince anlaşılabilmesi gibi darboğazlar, kurumsal destek ve kaynak sıkıntılarını beraberinde getiriyor. Bu kapsamda, Zirve sonrasındaki çalışmalar, Program'ın genişleyerek sürdürülmesi, merkezi yönetimin ilgi ve desteğinin artırılması, tanıtım eksikliğinin giderilmesi ve yeni kaynakların sağlanması konularında odaklaşıyor.

Johannesburg'ta Sivil Toplum Ayşe Üstünel Yırcalı

Herkese Merhaba,

Johannesburg Özel Sayısı gibi bir çalışmanın Sürdürülebilir Kalkınma konusu hakkında toplum bilincini artırma çabalarımız için çok yararlı bir girişim olduğunu düşünüyorum ve bu çalışmayı hazırladığı için öncelikle Tarihi Kentler Birliği Dergisi'ni tebrik ediyorum.

TESEV'in (Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı) Johannesburg macerası 2002 yılının Şubat ayında Çevre Bakanlığı Ulusal Çevre ve Kalkınma Programı (UÇKP) ile tanışmasıyla başladı. Bu programın yetkilisi TESEV'e Ulusal Hazırlık çalışmalarına katkı isteği ile geldiğinde kendimizi Johannesburg'a sokaklarına kadar götüreceğimizi bir çalışma içinde buluverdik.

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı, Küresel Çevre Fonu tarafından desteklenen projemiz dahilinde TESEV olarak RIO+10 Ulusal Hazırlık Sürecinde Fakirliğin Azaltılması ve Sürdürülebilir Kalkınma Ulusal Değerlendirilmesi konulu çalışmamız Şubat ayında başladı. Johannesburg Zirvesi'nin prensiplerine uygun olarak, Türkiye'nin RIO+10 Hazırlık aşaması kamu ve özel sektör, sivil toplum kuruluşları ve diğer gruplar arasındaki diyalog ve işbirliğini güçlendirme perspektifinde ele alındı. Bu yaklaşım Ulusal Raporun yazılması görevinin altı sivil toplum ve araştırma kuruluşuna verilmesini sağladı. Yukarıda da belirtildiği gibi TESEV Ulusal Rapor'un Fakirliğin Azaltılması ve Sürdürülebilir Kalkınma bölümünün hazırlanmasının koordinasyonunu üstlendi.

Bu hazırlık sürecinde TESEV, bu konu ile ilgili bir araştırmacı grubu kurmuş, konuyla ilgili ve ilişkili kesimlerin katkı ve görüşlerini rapora yansıtmak ve özellikle ileriye yönelik reform tasarımlarında toplumsal dayanışmaların hangi alanlarda ve hangi çerçevelerde oluşabileceğini tartışmak için çalıştaylar düzenlemiştir. Ayrıca yine Türkiye'nin zirve hazırlıkları kapsamında sivil toplum örgütleri ile koordinasyon içinde sürece dahil olan tüm kurum ve kuruluşlardan belirli ölçütleri karşılayan "En İyi Uygulama" önerileri istenmiş, seçilen En İyi Uygulamalar UÇKP tarafından birer broşür halinde basılarak "En İyi Uygulama Dosyaları" hazırlanmıştır.

2002 Johannesburg Sürdürülebilir Kalkınma Dünya Zirvesi ulusal hazırlıklarını tamamlayan Türkiye bu zirveye Cumhurbaşkanlığı seviyesinde ve bir heyetle katıldı. TESEV'i temsilen Ulusal Rapor'un Yoksullukla Mücadele kısmının hazırlanmasında çalışan araştırma grubunun koordinatörü Boğaziçi Üniversitesi Ekonomi Bölümü öğretim üyesi Prof. Dr. Fikret Adaman ve ben katıldık.

26 Ağustos 2002 tarihinde açılan Sürdürülebilir Kalkınma Dünya Zirvesi, 4 Eylül 2002 günü Liderler Zirvesi'nin de bitmesiyle birlikte sona erdi. Bazı gruplar hükümetlerin isteksizliği/anlaşmazlığı ve kar amaçlı ticari grupların etkileri nedeniyle Zirve'nin beklenen sonuçları getirmediğini savunurken, bazı gruplar da Zirve'de bu kadar geniş konunun kapsanmasının konuların derinlemesine tartışılmasını engellediğini, bu nedenle de sorunlara önerilen çözümlerin yüzeysel kaldığını savundular. Zirve'de tüm dünyanın sürdürülebilir kalkınması için somut/yararlı çözümler üretilmediğini savunan bu grupların yanında, Zirve'nin belli konuların tartışılması, eylemlerin planlanması ve hükümetlerden taahhüt alınması yönünde başarılı bir başlangıç olduğunu savunan kişi ve gruplar da var.

Bu zirvede toplantılar Johannesburg kentinin bir çok ayrı ve birbirinden uzak noktasında gerçekleşti. Genel Oturumlar ve Ana Komite toplantıları kentin merkezinde gerçekleşirken Paralel Etkinlikler diye adlandırılan fuar, toplantı ve forumlar kentin bir çok noktasına dağılmıştı. Küresel Sivil Toplum Forumu zirveden daha önce başlayarak 19 Ağustos-4 Eylül 2002 tarihlerinde Nasrec'te gerçekleştirildi. Nasrec, Genel Oturumlar'ın yapıldığı bölgeden oldukça uzak bir yerde gerçekleşti. İki merkez arasındaki ulaşım sorunundan şikayet eden delegelerin yanı sıra, sivil toplum forumunun bilinçli olarak genel oturmardan uzak bir noktaya yerleştirildiği fikri de yaygındı. Nasrec'ten otelimize dönmeye çalıştığımız bir akşam otobüs şoförü tamamen yolunu kaybedip yol bulma işinin Güney Afrika sokaklarında bizim üzerimize kalması ile biz de ulaşım sorunundan payımızı almış olduk ancak bu maceraların Zirve kadar büyük organizasyonlarda olması pek engellenemiyor. Küresel Sivil Toplum Forumu'na dünyanın çeşitli bölgelerinden yaklaşık 8000 sivil toplum kuruluşu temsilcisi katıldı. Ayrıca, BM Genel Sekreteri Kofi Annan ve Güney Afrika Cumhuriyeti eski cumhurbaşkanı Nelson Mandela forumda birer konuşma yaptılar.

Afrika kökenli sivil toplum kuruluşlarının, öğrencilerin, gönüllülerin, genel oturmardan daha serbest bir tartışma ortamı sağlayan, Sivil Toplum Forumu'na daha çok katılmaları sorunların gerçek örneklerle ve hayat hikayeleriyle gözler önüne serilmesi açısından çok daha çarpıcıydı. Katılmış olduğum toplantılarda dünyada iki milyar insanın sanitasyona, bir milyar insanın ise temiz içme suyu erişimi olmadığını yansıtan istatistiksel dataların bu sorunlarla her gün birebir yaşayan insanlar tarafından tecrübe olarak yansıtılması durumu çok daha gerçekçi bir şekilde yansıttı. Bu toplantılarda Afrika kıtasında AIDS hastalığının yaygınlığının korkutucu boyutlara geldiği sergilendi. Mozambik'te halkın %18'inin AIDS hastası olduğu, 2002 senesinin sonunda iki milyon insanın AIDS'ten hayatını kaybedeceği, halkın %70'inin yoksulluk sınırının (0.4\$/gün) altında yaşadığı, öğretmenlerin %17'sinin, polislerin ise %18'inin AIDS hastalığı taşıdığı yapılan sunumlarla anlatıldı.

Zirve kapanışında Küresel İnsanlar Forumu bir Sivil Toplum Deklerasyonu açıkladı. "Sürdürülebilir Bir Dünya Mümkündür" başlığı ile açıklanan bildiri giriş olarak temel bir açıklama yaparken, sosyal, ekonomik, politik ve çevre konu başlıkları altında mesajlarını vermiştir. Bu bildiri sivil toplum olarak sosyal değişim ve sürdürülebilir kalkınmada sivil toplumun anahtar bir rol oynadığı ve bu rolü bütün sorumlulukları ile üzerine almakta kararlı olduğu vurgulanmıştır. Bildiride 10 sene önce Rio'da alınan kararların uygulanmasında bütün gruplarda, özellikle hü-

kümetlerde, belirgin bir uygulama eksikliği görüldüğü belirtilmiştir. Alınan kararların uygulanmamasının sonucu olarak da Kuzey-Güney arasındaki farkın, zengin-yoksul arasındaki büyüyen sosyo-ekonomik eşitsizliğin örnek olarak gösterildiği bildiride Afrika kökenli insanların ve doğal kaynakların bu eksikliklerden daha da fazla etkilediği söylenmiştir. Bu noktada insanlık ve doğanın altında bulunduğu tehditin büyüklüğü vurgulanmış ve hükümetlerden Rio ve Johannesburg zirvelerinde alınan kararların büyük bir hızla uygulamaya konulması istenmiştir.

Bildirinin temel sorunlar kısmında ise eşitlik, insan hakları, adil ticaret, gelir dağılımı, kurumsal hesap verebilirlik, borçların silinmesi, özelleştirmeme, şeffaflık, egemenlik, katılımcılık, askeriye, çevresel sürdürülebilirlik, genetik mühendisliği, denizcilik, içsu balıkçılık ve sahil şeritleri, yenilenebilir enerji konularında öneriler getirilmiştir. STK'lar bu bildiriye takiben insan hakları, ekonomik adalet ve çevre koruma üzerine kurulu sürdürülebilir bir dünya yaratılması için bir Eylem Planı'nı kabul ettiklerini açıklamışlardır.

Sonuç olarak Johannesburg zirvesinin sonuçlarını hayata geçirmede ve kurulan ortaklıkları uygulamada sivil toplumun önemli bir rol üstleneceği zirvede tanınmıştır. Bu sivil toplum kuruluşları bakımından zirvede gösterilmiş bir başarıdır. Hükümetler, iş dünyası ve sivil toplumun kurduğu ortaklıklara zirvede yer verilmiş ve bazıları birçok ülke tarafından zirve sırasında açıklanmıştır. Ayrıca dikkatleri çeken diğer bir konu ise STK'ların zirve boyunca çeşitli basın toplantıları da düzenleyerek medya araçlarını etkili bir şekilde kullanılmış olmasıdır. STK'ların Johannesburg Zirvesi'nde Kyoto Protokolünün uygulanması için taahhütlerin verilmesi, Dünya Ticaret Örgütü'nün çok taraflı çevre antlaşmaları üzerinde öncelik kazanmasının reddedilmesi, Kurumsal Sosyal "Hesap Verebilirlik" kavramının resmi dilde yer alması somut başarılarıdır.

Kasım ayında TESEV olarak Türkiye RIO+10 Ulusal Hazırlık Sürecinde Fakirliğin Azaltılması ve Sürdürülebilir Kalkınma Ulusal Değerlendirilmesi projemizin son ayağı olarak bu konudaki Johannesburg izlenimlerimizi aktarabilmek amacıyla bir çalıştay düzenledik. Çalıştaya katılımın beklentimizden az olmasına rağmen bu konuya oldukça heyecanlı ve kararlı yaklaşan arkadaşlarla ileriye dönük kararlar alma konusunda bir adım atabildiğimize inanıyorum. Sürdürülebilir kalkınma çerçevesinde fakirliğin azaltılması konusunda projeler geliştirmek amacıyla sivil toplum kuruluşları olarak etkili projeler geliştirme konusunda çalışmalarımıza devam edeceğiz.

Sürdürülebilir kalkınma dünya zirvesi sonuçları

İş dünyası ve sanayi yorumu

Dünya sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi 26 Ağustos – 4 Eylül 2002 tarihleri arasında Johannesburg'da yapıldı. 1992 Rio Zirvesi sonrasında Dünya ülkelerinde çevre – ekonomi ve sosyal gelişmeyi eş zamanlı sağlayabilmek ve çevre değerlerinin yeni nesiller için de koruyabilmek için dünya ülkeleri bir araya geldi.

Dr.Erol Metin
Genel Sekreter
ÇEVKO Vakfı

10 yıl önce, Rio'da yapılan Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansında, sürdürülebilir kalkınma için çevrenin korunması ve ekonomik ve sosyal gelişmenin sağlanması için dünya ülkeleri yola çıkmıştı.

Johannesburg Zirvesinde ise, Dünya liderleri Rio Konferansından bugüne kadar geçen sürede arzu edilen düzeyde kazanımların elde edilemediği konusunda hem fikir. Ancak, bu zirve sürdürülebilir kalkınma ilkelerinin dünya gündemine girdiğini kabulleniyor ve küresel bir işbirliğin sağlanması ve dünya insanların ortaklığı konularında önemli adımların atılabileceğini gösteriyor.

Johannesburg Zirvesi,

- Fakirliğin azaltılması, üretim ve tüketim kalıplarının değişmesi ve doğal kaynakların ekonomik ve sosyal gelişme için korunması ve yönetimi gerekliliğini
- Zengin ve fakir arasında artan uçurumun bir tehdit oluşturduğunu
- Küresel çevre sorunlarının süregeldiğini, biyoçeşitliliğin azaldığını, çölleşmenin atık ve enerji sorunlarının arttığını su ve deniz kirliliğinin ciddi boyutlara ulaştığını
- Küreselleşme gelişmelerinin, sürdürülebilir kalkınmaya olan yarar ve zararlarının gelişmekte olan ülkeler için dengeli bir tablo oluşturmadığını

kabulleniyor. Zirve çıktılarının en önemlilerini ise sürdürülebilir kalkınma konusundaki yeni ortaklıklar konusuna verilen öncelik. Johannesburg Zirvesi ile Rio Zirvesi genel bir karşılaştırma yapıldığında sonuçlara yansıyan ana temalar şöyle özetlenebilir. Rio Zirvesinin çevre, yoksulluk, küreselleşme konuları ile birlikte ön plana çıkardığı temel yaklaşım Yerel Gündem 21 idi. Yerel Gündem 21, özellikle gelişmekte olan ülkelerde demokratikleşmeyi ve katılımı geliştirmeyi amaçlıyordu.

Johannesburg Zirvesinin ise küreselleşme çevre sorunları ve fakirlik dışında en temel yaklaşımı "Partnership" yani "Ortaklık" olarak değerlendirilebilir. Bu zirvenin şekillenmesi ve hazırlık süreçlerinde ortaklıkların, özellikle sürdürülebilir kalkınma konusunda çalışmak üzere,

büyük ölçekte desteklendiği somut bir gözlemimizdi. Zirve sonrasında da sürdürülebilir kalkınma yaklaşımlarının ulusal ve uluslar arası boyutta gelişmesini sağlamak için toplumsal ortaklıklarının geliştirilmesi için büyük çaba harcanacağı görülüyor.

Diğer taraftan, Johannesburg Zirvesi bazı önemli çıktılarda imza attı. Bu sonuçların bir bölümü somut rakamsal hedefler ile zirve bildirgesinde imza altına alınmış durumda. Bu hedef ve öngörülen ana başlıklar halinde aşağıda sunulmaktadır.

ZİRVENİN GETİRDİĞİ ÖNEMLİ HEDEF VE ÖNGÖRÜLER:

- Yoksulluğun azaltılması

- 2015'e kadar günlük geliri 1 \$'ın altında olan nüfusun yarıya indirilmesi.
- Yoksulluk ile mücadeleyi sağlamak ve gelişmekte olan ülkelerde insani ve sosyal gelişmeyi sağlamak için uluslar arası bir fon oluşturulması.

- Su ve Temizlik

- 2015'e kadar içme suyu kaynaklarına ulaşamayan insan sayısını yarıya indirilmesi.

- Sürdürülebilir Üretim ve Tüketim

- Sürdürülebilir üretim ve tüketime yönelik çalışmalara hız kazandıracak 10 yıllık bir çerçeve programı oluşturulması.

- Enerji

- Enerji kaynak çeşitliliğini artırarak yenilenebilir enerji kaynaklarına yönelmesi.
- Güvenilir, temiz, ekonomik, ve çevreye uyumlu enerji kaynaklarını geliştirmek, pazar sorunlarını ortadan kaldırılması.
- Enerji verimliliğini arttıracak ulusal programları oluşturulması.

- Kimyasallar

- 2002 yılına kadar insan ve çevre sağlığına olumsuz etkileri olmayan kimyasallar üretebilmesi ve kullanması.
- Kimyasal ve tehlikeli atıkların azaltılmasına yönelik çalışmalara hız kazandırmak, kimyasalların tanımlanması ve işaretlenmesi konusundaki klasifikasyon çalışmalarını 2008'e kadar sonuçlandırılması.

- Doğal Kaynakların Korunması ve Yönetimi

- 2005'e kadar entegre su kaynakları ve su verimliliği planlarını geliştirilmesi.
- 2010'a kadar okyanus ekosisteminde sürdürülebilirlik yaklaşımını geliştirilmesi.
- Ozon tabakasının incelmeye neden olan maddeler ile ilgili Montreal Protokolünün uygulanmasını sağlanması.
- 2010'a kadar biyoçeşitlilik kayıplarında önemli azaltma sağlanması.

- Sağlık

- 2010'a kadar genel halk sağlığı eğitiminde küresel düzeyde gelişme sağlanması.

gibi önemli hedeflerde görüş birliği var. Ancak bu hedefler ve rakamlar, imzalanan politik deklarasyonun ana başlıklarını oluşturmaktan çok, ülkelerin ortak beklenti ve dilekleri şeklinde geliyor.

İŞ DÜNYASI ZİRVESİ :

Johannesburg zirvesinin Rio zirvesinden bir başka önemli farkı "İş Dünyasının" bu zirvedeki etkin katılımı ve temsili idi. Johannesburg Zirvesi sürdürülebilir kalkınmada başarı sağlayabilmek için iş dünyasının girişimlerinin, katılım ve desteğinin gerekliliğini özellikle vurguladı. Zirvenin sonuç bildirgesine de giren yaklaşım ile iş dünyasının zirve sonrası süreçteki önemi de böylece vurgulanmış oluyor.

LEKGOTLA Business Day olarak isimlendirilen İş Dünyası Zirvesinde Türkiye ÇEVKO Vakfı Yönetim Kurulu Başkanı Okyar Yayalar, Yürütme Kurulu Başkanı Taşkın Tuğlular ve Genel Sekreter Erol Metin ve TEMA Vakfı Yönetim Kurulu Başkanı Nihat Gökyiğit ve Hülya ile temsil edildi. Üç yüz civarında uluslar arası delege ve otuz konuşmacının katılımı ile gerçekleşen zirvenin genel teması "Sürdürülebilir Kalkınma" ilkelerine uyum sağlamayan, kurumsal sorumluluk çalışmalarını gerçekleştirilmeyen, ve çevreye duyarlı üretim ve satış yöntemlerini geliştirmeyen şirketlerin önümüzdeki dönemde rekabet şansı bulamayacağı" görüşü katılımcıların hemfikir oldukları bir konu idi.

Genel Sekreter Kofi Anan, Kanada Başbakanı Jean Chretien ve Danimarka Başbakanı, AB Dönem Başkanı Anders Fogh Rasmussen'in özel davetli olarak katıldıkları toplantıda Genel Sekreter Kofi Anan, Rio Zirvesinde Sürdürülebilir Kalkınmada İş Dünyasının Rolünün tam olarak anlaşamadığını, günümüzde kalıcı ve etkili sonucunu ancak üçlü, kamu-özel sektör- sivil toplum ortaklıkları ile gerçekleştirebileceğini ifade etti.

Rasmussen, Johannesburg Zirvesinin sonuca, dünya sürdürülebilir kalkınma çalışmalarına direkt etken olabilmesi için "Serbest ticarete gelişme, temiz içme ve kullanım suyu herkesin erişiminin sağlanması, ve çevreyi koruyacak ekonomiyi geliştirmede el ele çalışmanın önemini vurguladı.

Sonuç olarak; zirve bir anlamda ekonomik ve sosyal gelişme için Fakirliğin giderilmesi, serbest ticaretin gelişmesi ve sosyal kalkınma programlarına güç verilmesi gerekliliğini ortaya koydu. Çözüm için ise ulusların somut adımlar atma taahhütlerinin yanı sıra "ortaklık" modellerini geliştirilmesi vurgulanıyor. "Ortaklık", yani çözüm üretmek üzere ilgili tarafların bir araya gelmeleri temel ve önemli bir yaklaşım olarak ortaya çıkıyor.

Johannesburg'da Neler Oldu, Neler Konuşuldu...

Youth For Habitat

26 Ağustos – 4 Eylül 2002 tarihleri arasında Birleşmiş Milletler tarafından organize edilen ve yaklaşık 60 ülkenin devlet başkanının katıldığı "Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi" gerçekleştirilmiştir. Dünya liderlerinin ve hükümetlerin yanı sıra, özel sektör, kadın kuruluşları, sivil toplum kuruluşları, yerel yönetimler ve gençlikten oluşmak üzere dünyanın her bölgesinden toplam 60.000 kişinin katıldığı Zirve, Güney Afrika Cumhuriyeti'nin Johannesburg kentinde yapıldı.

ZİRVEDE OTURUMLAR

1. Genel oturumlar:

Tüm ortakları içeren hükümetler ve diğer tüm temel gruplardan en yüksek seviyede temsili ile gerçekleşen oturumlardır. Ayrıca, sivil toplum kuruluşlarının ve diğer temel toplumsal grupların katıldığı çok ortaklı diyalog toplantıları düzenlenmiştir. 26-27-28 Ağustos 2002 tarihleri boyunca, sağlık, biyolojik çeşitlilik, tarım, sektörler arası konular (finans/ticaret, teknoloji transferi, bilgi/eğitim/bilim, tüketim kalıpları ve kapasite geliştirme), su ve sağlığın korunması ile enerji konuları tartışılmıştır. Oturumlarda konularla ilgili önce 15 dakikalık sunumlar yapılmıştır. Daha sonra, Birleşmiş Milletler birimleri, temel grup temsilcileri ve çeşitli uzmanların bulunduğu 75 dakikalık tartışmalar yapılmıştır. Kalan bir buçuk saat ise, genel oturumdaki genel tartışmalara açılmıştır. 29-30 Ağustos tarihlerinde genel oturumda, temel toplumsal gruplar ile hükümet dışı organizasyonların 5'er dakikalık konuşmaları olmuştur.

T.C. Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer'in de katıldığı 2-3 Eylül tarihlerindeki genel oturumlar, devlet başkanlarının katılımıyla gerçekleşmiştir. 2 Eylül'de tüm devlet başkanları birer konuşma yapmışlardır. 4 Eylül tarihinde ise, "Çok Ortaklı Etkinlikler" konulu genel oturumda, temel toplumsal gruplar, zirvenin sonuçlarını değerlendirdiği ve zirve sonrası beklentilerini aktardığı 5-7 dakikalık konuşmalar yapmıştır. Uzun süren hazırlık çalışmalarının ürünü olarak değerlendirilebilecek bu konuşmalar, tüm temel toplumsal grupları temsil eden kişilerce yapılmıştır.

2. Ana komite:

Genel oturumlara paralel olarak taslak dokümanlara ilişkin konuları görüşmek için toplanmış, zirvede karara bağlanmış uygulama planının maddelerini müzakere etmiştir.

3. Yuvarlak Masa toplantıları:

Genel tartışmalara paralel olarak hükümet ve devlet başkanlığı seviyesinde dört yuvarlak masa toplantısı organize edilmiştir. Bu toplantıların konuları; biyolojik çeşitlilik, sektörler arası konular, kapasite gelişimi, ticaret için finansman, su yönetimi, tarım konularında olmuştur.

4. Paralel Etkinlikler:

Ayrıca, tüm bunlara paralel olarak bir çok paralel etkinlikler ve Ubuntu Fuarı'nda sivil toplum kuruluşlarının aralarında bulunduğu sürdürülebilir kalkınma en iyi uygulamaları ve teknolojileri sergisi düzenlenmiştir:

Zirvenin en renkli görüntüsünü zirveye katılan ülkelerin ve kuruluşların standlarının bulunduğu Ubuntu Fuarı oluşturdu. Kurulan dev çadırda, ülkeler kendilerini tanıtmalarının yanında uyguladıkları sürdürülebilir kalkınma ve Gündem 21 projelerini anlatma fırsatı da buldular. Zirve'nin başlamasıyla birlikte ülkelerin de kendi içki ve yiyeceklerini sundukları ve kendi müziklerini yayınladıkları stand açılışları yapmaları fuara ayrı bir hava kattı. Uluslararası kuruluşlar da standlarında kendi çalışmalarını sergilediler. Bununla beraber fuar alanında küçük çapta atölye çalışmaları da gerçekleştirildi. Bunlar Gündem 21, enerji, biyolojik çeşitlilik, sürdürülebilir kalkınma ve gençlik gibi konularda düzenlenen ve bilgi paylaşımını temel alan çalışmalarıdır. Çadırın dışında Güney Afrika'ya özgü el sanatları sergilenmekte ve küçük tezgahlarda satışa sunulmaktaydı.

Türkiye'nin fuarda iki standı bulunuyordu. Biri ülkenin tanıtımının, ulusal raporun ve uygulanan projelerin tanıtıldığı resmi stand; diğeri de Türkiye'de Yerel Gündem 21'lerin uygulanması projesini tanıtan ikinci standtı. Türkiye Yerel Gündem 21 Programı'nın hazırlanan CD'ler, broşürler ve posterlerle tanıtıldığı standımıza ilgi oldukça fazlaydı. Projenin bu derece başarılı olması herkes tarafından takdirle karşılandı. Türkiye'de Yerel Gündem 21'lerin Uygulanması projesi çer-

çevesinde Türkiye’de kurulan yerel gençlik evleri / konseyleri, kent konseyleri, kadın meclisleri, engelliler, yaşlılar ve afet yönetimi konusunda proje kentlerinde yapılan çalışmalar hakkında da bilgi verilmiş ve hazırlanan ilgili dokümanlar ziyaretçilere dağıtılmıştır.

2 Eylül günü fuar alanı Cumhurbaşkanımız Sayın Ahmet Necdet Sezer ve Sayın Semra Sezer tarafından ziyaret edildi. İlk olarak Türkiye standını gezen cumhurbaşkanı burada zirveye katılan Türk heyetiyle tanıştı. Daha sonra Yerel Gündem 21 standına uğrayan cumhurbaşkanımıza ve eşine proje hakkında bilgi verildi; "Yerel Gündem 21" ve "Habitat ve Gündem 21 Gençlik Derneği" logolarını taşıyan seramik tabaklar hediye edildi.

3 Eylül 2002 günü UNDP (Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı) tarafından 85 ülke tarafından uygulanan Yerel Gündem 21 programları içinde en iyi uygulama olarak seçilen Türkiye Yerel Gündem 21 uygulamasının tanıtım toplantısı çerçevesinde Türkiye ve Bulgaristan Cumhurbaşkanlarının ve UNDP ‘nin ortak davetiyle paralel bir etkinlik düzenlenmiştir. Düzenlenen TÜRK – BULGAR YAN ETKİNLİĞİ çerçevesinde yaptığı konuşmasında da Sayın Cumhurbaşkanımız; Türkiye’de "Yerel Gündem 21" projesi çerçevesinde kurulan gençlik konseyleri ve kadın meclisleri konusunda kaydedilen başarıyı aktarmıştır.

Zirve süresince fuar alanında Güney Afrikalı gençler yaptıkları dans gösterileriyle zirveye neşeli bir hava kattılar. Birçok farklı kültürden olan ve kendi geleneksel kıyafetleriyle fuarı ziyaret eden insanlar renkli görüntüler oluşturdular. Akşamları düzenlenen gösteriler ve konserler zirveye şenlik boyutu da katıyordu. Fuara hem Güney Afrika halkının hem de zirve katılımcılarının ilgisi oldukça fazlaydı.

ZİRVE VE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI

Zirvenin sonuçlarını hayata geçirmede ve kurulan ortaklıkları uygulamada sivil toplumun önemli bir rol üstleneceği zirvede tanınmıştır. Hükümetler, iş dünyası ve sivil toplumun kurduğu ortaklıklara zirvede yer verilmiş ve bunlardan 60 tanesi bir çok ülke tarafından zirve sırasında açıklanmıştır. Zirvede medya araçları STK'lar tarafından etkili bir şekilde kullanılmış, dünyaya seslerini duyurmak amacıyla çeşitli basın toplantıları düzenlenmiştir. Ayrıca bu organizasyonlara çeşitli hükümet başkanları da katılarak sivil toplum kuruluşlarına olan desteklerini göstermişlerdir.

STK'LARIN BAŞARILARI

- Σ Kyoto Protokolü'nün onaylanması için taahhütlerin verilmesi
- Σ Dünya Ticaret Örgütü'nün çok taraflı çevre antlaşmalar üzerinde öncelik kazanmasının reddedilmesi
- Σ Kurumsal Sosyal "Hesap Verilebilirlik" kavramının resmi dilde yer alması
- Σ Uygulama Planı'nda finansal ve teknik yardım konularının 33 paragrafta toplam 76 kez yer alması

C) SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI BİLDİRİŞİ:

Genel olarak RIO ZİRVESİ'nin on yıl sonrasında uygulamada sağlanması beklenen ilerlemelerin gerçekleşmemesi üzerinde durulmuştur. Bu kapsamda öncelikle Kuzey-Güney arasında artan eşitsizlik bildiride vurgulanmıştır. Ayrıca Zengin ve Fakir arasında her geçen gün büyüyen sosyo-ekonomik farklar aktarılmış ve insanlığı ve doğayı ilgilendiren acil sorunların öncelikli olarak çözülmesi gerekliliği deklare edilmiştir. Sivil Toplum Kuruluşları'nın Gündem 21'in ve sürdürülebilir kalkınmanın uygulanması sürecinde program, proje ve uygulama stratejilerinde daha somut bir rol üstlenmesi gerektiği tüm zirve katılımcıları ve hükümet başkanlarına belirtilmiştir.

Bildiri temel konular olan sosyal, ekonomik ve politik olarak üçe ayrılmıştır:

SOSYAL:

1)Eşitlik: Yerli Halklar, Kadınlar, Gençler, Çalışanların, Engellilerin ve Afrika'nın sürdürülebilir kalkınma sürecindeki karar alma mekanizmalarına ve uygulamalarına eşit katılımının sağlanması istenmiştir. Bu amaçla ilgili karar alma mekanizmalarının daha da etkinleştirilmesi istenmiştir.

2)İnsan Hakları: Hazırlanan uluslar arası sözleşmelere tüm ülkelerin uymasının zorunlu olduğu belirtilmiştir. Her bireyin fırsat eşitliği, temel gelir ve toprak elde etme, yiyecek ve sosyal güvenlik hakları olması, iş edinebilme, gelişmeye yönelik kaynaklara ulaşım hakkı, eğitim, enerji, ayrımcılığın kaldırılması gerekliliği vurgulanmıştır. Ayrıca bilgiye erişim ve seçim özgürlüğünün tüm hükümetlerce desteklenmesi istenmiştir.

EKONOMİK

- 1) Adil Ticaret: Gelişmekte olan ülkelere yönelik "ORTAK" ama "AYIRT EDİCİ" bir prensiptir. Bu sayede kendi endüstrileri ve doğal kaynakları korunabilecektir.
- 2) Gelir Dağılımı: Dünyanın kaynakları hala paylaşılabilir. Bunun için gelişmiş ülkeler tüketim kalıplarını yeniden gözden geçirmeli ve gelirlerini gelecek nesiller için kullanmalıdır.
- 3) Kurumsal Hesap verebilirlik: Tüm ulusal, uluslar arası, çokuluslu şirketler ile yerel ve ulusal hükümetler tüm dünya halklarına hesap verebilir olmalıdır.
- 4) Borçların Silinmesi: Özellikle G-7 ülkelerinin az gelişmiş ülkeler üzerinde sahip olduğu borçların hiçbir şart olmaksızın silinmesi dünyanın daha eşit bir getirilmesi için önemli bir başlangıç olacaktır.
- 5) Özelleştirme Karşılığı: Özellikle temel ihtiyaçların tüm insanlığa kamu görevi olarak sağlanması gerekir. Bu nedenle su ve hijyen, sağlık, eğitim, barınma. Eğer bu temel konular için de özelleştirme söz konusu olacak ise insani özelleştirme yaklaşımı öncelikli olmalıdır.

SİYASİ

- 1) Şeffaflık: Sürdürülebilir Kalkınma sürecini ilgilendiren tüm hükümetler arası, özel sektör hükümet arasındaki tüm anlaşmalar danışmayı, katılımı, kamuya açıklanmayı öncelik olarak görmelidir.
- 2) Egemenlik: Kendi kaderini tayin etme hakkı, insan haklarına saygı, çevrenin korunması ve adalet siyasi, ekonomik ve çevresel sözleşmelerin temelini oluşturmalıdır.
- 3) Katılım: Tüm paydaş ve organize olmuş grupların Birleşmiş Milletler Sistemine dahil edilmesi. Tüm bu unsurları yerel, ulusal, bölgesel, uluslar arası seviyedeki ekonomik, sosyal, fiziksel planlamaya yönelik çalışmalarda yer almasının sağlanması.

ÇEVRE:

- 1) Çevrenin Sürdürülebilirliği: Tüm topluluklar ve insanların biyolojik kaynaklar üzerinde kontrol sahibi olabilmelidir. Doğal kaynak yönetimi sürdürülebilir kalkınmanın temelidir. Bu nedenle bu grupların biyolojik çeşitliliği koruma, geliştirme ve ondan geçim yolları yaratma hakkı vardır.
- 2) Yenilenebilir Enerji: Fosil yakıtlar hala iklim değişikliğine en ağır etkiyi yapmaktadır, özellikle de fakir halklara. Bu nedenle açık ve kesin bir zaman planlaması ile yenilenebilir enerji kullanımına geçişin sağlanması şarttır.

SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI EYLEM PLANI

i) Biyolojik Çeşitlilik

- Sanayi ülkelerinin ekolojik borçlarını ödemeleri
- Ekosistem yönetimine demokratik katılımı hükümetlerin desteklemesi
- GEOs'un (Genetik zarara sebep olan organizmalar) zararlı etkileri hakkında üreticileri ve tüketicileri bilinçlendirmek
- Hükümetlerin, BM birimlerinin ve uluslar arası örgütlerin Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesini gerektiği şekliyle uygulaması

ii) Savaş ve Barış

- Hükümetlerin ve ilgili BM organlarının insan haklarını, çevresel adaleti ve güvenliği garantilemeli
- Askeri harcamalar tüm milletlerce azaltılmalı, terör ve şiddet askeri olmayan yöntemlerle yok edilmeye çalışılmalı
- Güvenlik Konseyi tekrar yapılanmalı, hesap verebilir ve şeffaf olmalı

iii) Kurumsal Sosyal Sorumluluk

- Kurumsal etkinliklere etkili katılım ve bunlarla ilgili bilgiye erişim
- Hükümetlerin getireceği kanun ve düzenlemeler ile şirketler sosyal ve çevresel standartlara uygun davranmalı ve etkinliklerinin getireceği sorumluluklarını bilerek, bedelleri hakkında hesap vermeli

iv) Borçların Silinmesi

- Kalkınma planlamalarına gelişmekte olan ülkelerinin borçlarının silinmesi politikasının dahil edilmesi
- Uluslar arası iflas hukuku ve yasal kurumlar 2010 yılına kadar kurulmalı. Böylelikle borçların silinmesinin uygulanması süreci denetlenmeli

v) İklim Değişikliği ve Enerji

- Tüm milletler ve çok taraflı kurumlar, sera gazı emisyonlarını azaltmalı ve sürdürülebilir yenilenebilir enerji kullanımını ilerletmeli. Bu konuda, somut zaman çerçevelerinden ve çıktılarından ve kaynak dağıtımından oluşan geniş bir program kabul edilmelidir.
- Fosil yakıtları sanayisinin çevreye zararlı etkileri karşısında sivil toplum kampanyalar başlatmalıdır

vi) Kalkınma için Finans

- IMF ve DTÖ geliştirmekte olan ülkelerin meselelerini dikkate alarak ticaret ve piyasalardaki dengesizlikleri değiştirmelidir.
- Gelişmiş ülkeler Gayrisafi Milli Hasıllarının 0.7%'sini resmi kalkınma yardımı olarak katkı sağlamalıdır.
- Sermaye yerelleşmeli ve yerel yönetimler sürdürülebilir kalkınmayı finanse edebilecek duruma getirilmelidir.

vii) Küresel Yönetişim

- BM, IMF ve Dünya Bankası geliştirmekte olan ülkelerin karar mekanizmalarına demokratik katılımının etkili bir şekilde sağlanması için yeniden yapılanmalıdır.
- Yolsuzluğun önlenmesinde sivil toplum, hükümetler ve BM birlikte kampanyalar başlatmalıdır.

ZİRVE'DE GENÇLİK ÖRGÜTLENMESİ VE GENÇLİK ÇALIŞMALARI

Zirve'nin hazırlık toplantılarından beri iyi organize olmaları ve etkili lobi çalışmaları ile dikkati çeken paydaşlardan biri şüphesiz gençlikti. Gençliğin resmi hükümet delegasyonunda temsil edildiği az sayıda ülkelerden biri olan Türkiye'den zirveye gençliği temsilen Habitat ve Gündem 21 Gençlik Derneği katılmıştır.

Zirveye uluslar arası gençlik kozasının bir hazırlık çalışması niteliğinde olan Uluslar arası Gençlik Zirvesi 20-23 Ağustos 2002 tarihleri arasında tüm dünya ülkelerinden yaklaşık 600 gencin katılımıyla Pılanesburg'da gerçekleşti. Gençler, burada zirve öncesi stratejilerini belirlediler.

Zirve boyunca uluslararası gençlik çalışmaları dört koldan yürümüş, gençlik "Lobi Grubu", "Eylem Grubu", "Basın Toplantısı Grubu" ve "Medya Grubu" olmak üzere dörde ayrılmıştır. Bu grupların yanı sıra, gençler aynı zamanda bölgesel önceliklerin tartışıldığı bölgesel gruplara da ayrılmış; Türkiye, Avrupa Grubunda yer almıştır.

Zirve'de Gençlerin Talepleri

Zirve sırasında gençlik hükümetlerden ve uluslar arası örgütlerden taleplerini bildiren üç deklarasyon yayınlamış, bu deklarasyonlar zirvenin genel oturumlarında katılımcılara sunulmuştur. Gençlerin genel talepleri şu şekildedir:

1. GENÇLİĞİN KATILIMI, EĞİTİM, İŞSİZLİK

- Karar mekanizmalarına etkin katılım için bağımsız, temsili ve demokratik ulusal ve yerel gençlik konseylerinin kurulması, kurulmuş olanların ise desteklenmesi,
- 2012 yılına kadar dünyadaki 500 milyon gence iş olanaklarının sağlanması,
- Herkes için eşit, kaliteli ve parasız eğitimin öncelik olarak belirlenmesi; sürdürülebilir kalkınma eğitiminin okullardaki eğitim müfredatına girmesi talep edilmiştir.

2. KÜRESELLEŞME, KÜRESEL YÖNETİŞİM, FİNANS VE TİCARET

- Gelişmiş ülkelerin gayri safi milli hasıllarının 0.7%'sini resmi kalkınma yardımına aktarmaları,
- "Kurumsal Sosyal Hesap Verilebilirlik" konusunda bağlayıcı bir BM antlaşmasının onaylanması,
- Özellikle ABD ve Avustralya olmak üzere, ülkelerin Kyoto Protokolü'nü onaylaması,
- Uluslar arası finans organizasyonlarının, geliştirmekte olan ülkelerin katılımını sağlayacak şekilde demokratikleştirilmesi talep edilmiştir.

3. ÇOK TARAFLI ETKİNLİKLER DEKLARASYONU

Gençler bu deklarasyonda eleştirilerini sunmuş, beklentilerini dile getirmiştir:

• "Uygulama Planı zaman çerçevelerini ve somut eylemleri içermemiştir. "

• "Silahsızlanma konusu işlenmemiştir."

• "Kyoto Protokolünü imzalamayan ülkeler eleştirilmiş, Kuzey Güney arası eşitsizliği azaltmak için küresel piyasaların işleyişinin değiştirilmesi gerektiğine dikkat çekilmiştir."

Gençliğin Başarısı

Uygulama Planı'nda gençlikle ilgili yer alan 4 madde, gençlerin zirvedeki başarıları olarak değerlendirilebilir:

- Yerel, ulusal ve bölgesel kültür değerlerini de göz önünde bulundurarak; eğitim, tüketici bilgileri, reklam ve medya yoluyla sürdürülebilir üretim ve tüketim kalıplarını özellikle gelişmiş ülkeler olmak üzere tüm ülkelerin ilgili gruplarına ve bilhassa gençliğe aktaran bilinçlendirme programları geliştirilecektir.
- Biyolojik çeşitliliğin korunması ve kullanılmasında özellikle gençliğin, kadınların, yerli halkların ve yerel toplumun önemli ölçüde rolleri olduğu görülerek, tüm paydaşlar Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi'nin hedeflerinin uygulanmasına katkı sağlamak için desteklenecek ve yapabilir kılınacaktır.
- Sürdürülebilir kalkınma politikalarının ve stratejilerinin her seviyede belirlenmesinde, uygulanmasında ve gözden geçirilmesinde, sivil toplumun ve gençliğin uygun katılımını sağlamak amacıyla kapasitesi geliştirilecektir.
- Yerel gençlik konseyleri ve benzeri mekanizmaları destekleyerek ve mevcut olmayan yerlerde bu mekanizmaları oluşturarak, sürdürülebilir kalkınmaya yönelik programlara ve etkinliklere gençliğin katılımı güçlendirilmeli ve desteklenmelidir.

Gençliğin zirvedeki en büyük başarısı olarak nitelendirilen yerel gençlik konseylerinin kurulmasını ve güçlendirilmesini içeren Uygulama Planı'ndaki 153 no'lu madde ile ilk kez sürdürülebilir kalkınmayı içeren konularda gençlerin karar alma süreçlerine katılımı için yerel gençlik konseyleri ve benzeri mekanizmaların araç olarak kullanılabileceği ifade edilmiştir.

ÖNEMLİ SONUÇLAR

UYGULAMA PLANI

Genel olarak, zirvenin iki tip çıktısı olmuştur. Birinci tip çıktılardan biri hükümetlerin üzerinde uzlaşmaya vardığı 10 bölümden ve 153 maddeden oluşan ve bir eylem planı niteliği taşıyan Uygulama Planı'dır. Bu planda yer alan bazı önemli hedefler aşağıda yer almaktadır:

- Fakirliğin yok edilmesi için dünya dayanışma fonu yaratmak; 2015'e kadar açlık sınırındaki nüfus oranını yarıya düşürmek,
- Enerji arzını çeşitlendirmek ve yenilenebilir enerji kaynaklarının küresel paylaşımını artırmak,
- Biyolojik Çeşitlilik kaybındaki oranı 2010 yılına kadar büyük ölçüde azaltmak,
- Kurumsal sosyal sorumluluk ve hesap verilebilirliği artırmak ve devletler arası anlaşmaları ve ortak ölçütleri etkin biçimde uygulamaya koymak,
- Ulusal S.K. stratejilerinin formülasyonunu sağlamak için bir an önce ilerleme kaydetmek ve 2005'e kadar uygulamaları başlatmaktır.

Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesine Türkiye Hükümeti Resmi Heyeti içinde katılan Habitat ve Gündem 21 Gençlik Derneği Delagasyonu

Habitat ve Gündem 21 Gençlik Derneği Başkanı - Sezai Hazır
Uluslararası İlişkiler Koordinatörü - Ercan Özgür
Birleşmiş Milletler ile ilişkiler Koordinatör - Pelin Ayan
Ankara Temsilcisi - Duygu Güven

TEMA Vakfı Johannesburg Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi

Nasrec - Johannesburg Expo Center

Sergi:

Nasrec, 42000 m2 lık kapalı alanı ve 42000 m2lik açık alanı ile kapalı ve açık alanlardaki her türlü sergi için çok uygun bir ortam sağlayan bir merkez. Nasrec'te sivil toplum toplantılarının yanı sıra, sivil toplum kuruluşlarına ait sergiler yer aldı. Ancak resmi görüşmelerin yapıldığı Sandton'a ve ülke en iyi uygulamalarının sergilendiği Ubuntu Fuarı'na 45 dakikalık bir mesafede bulunan merkez sivil toplumun resmi süreçten dışlandığı eleştirilerine yol açtı.

Nasrec'de TEMA Vakfı'nı tanıtan bir standımız-sergimiz yer alıyordu. TEMA Vakfı'nın proje ve faaliyetlerinin genel tanıtımının yanı sıra, "Bayburt ili Kop ve Burnaz Dere Havzaları, Erozyon Kontrolü, Doğal Kaynak Yönetimi ve Kırsal Kalkınma Örnek Projesi", "TEMA-Macahel Doğal Varlıkları Koruma Amaçlı Kırsal Kalkınma Projesi" ve "10 Milyar Meşe Projesi" ile ilgili ayrıntılı bilgiler içeren sergi 21 Ağustos – 3 Eylül tarihine kadar açıldı. Bizim bulunduğumuz salonda tanıdığımız Cordaid, RIOD, Jo'burg French Coalition (Aşağı yukarı 120 ilgili Fransız STK'nın bir araya gelerek sadece bu zirve için oluşturmuş olduğu ve 2 yıldır bu konuda koordineli bir hazırlık çalışması yürüten STK'lar koalisyonu) gibi birkaç kuruluşun yanı sıra standların çoğu Güney Afrikalı STK'lara aitti. Ayrıca yanımızdaki salonda da üyesi olduğumuz MIO-ECSDE ve GWP gibi şemsiye kuruluşların sergisi vardı.

Sivil Toplum Forumu:

26 Ağustos'ta başlaması öngörülen resmi görüşmeler öncesinde Global People's Forum başlığı altında içinde STK'ların da bulunduğu 9 ana grupun (kadınlar, gençlik, STK'lar, çiftçiler, yerel yönetimler, ticari birlikler ve işçiler, iş dünyası, indigenous people) zirve öncesi hazırlık toplantıları yapması bekleniyordu. Ancak, 19 Ağustos'ta başlaması öngörülen bu hazırlık toplantılarının STK'lara ilişkin olanı Evsiz- Topraksız Kişiler Derneği tarafından yapılan bir yürüyüş sonrasında 70 STK temsilcisinin tutuklanması nedeniyle kesintiye uğradı ve büyük bir bölümü iptal edildi.

TEMA sergisinin Nasrec'te yer alması nedeniyle Nasrec'teki hazırlık toplantılarına ve STK toplantılarına mümkün oldukça katıldık. 26 Ağustos'taki açılış toplantısına Nelson Mandela'nın katılacağı duyurulmuştu, ancak bu da gerçekleşmedi. Açılış toplantısında STK'ların hedefleri sürdürülebilir kalkınma için ortak bir anlayış benimsemek ve STK'lar arasında işbirliği ve ilişkilerin gelişmesini sağlamak olarak özetlendi. Açılış toplantısında WWF temsilcisi yaptığı konuşmada BM sisteminin gücünü yitirdiğinin altını çizdi, hatta katılımcılardan bir kısmı kararların Dünya Ticaret Örgütü'nde alındığını ve bu konuda yalnızca ABD'nin etkileyici güç olduğunu dile getirdi. Özellikle Rio'daki toplantıyı da takip edebilmiş delegelerin özet görüşü ise şöyle: "WSSD'ye STK katılımı Rio'dakine göre sayıca çok daha fazla olmasına rağmen, ne yazık ki STK etkisi nitelik olarak 92 yılındakinden çok daha az".

Paralel etkinlikler:

Nasrec'te sivil toplum forumunun yanı sıra düzenlenen paralel etkinliklerden bazılarında katılma fırsatı buldum.

27/08/2002 Nasrec

Global Mechanism of the UNCCD: Global Mechanism partnership with NGOs and CETP (Community Exchange and Training Programme) başlıklı etkinlikte Çölleşme ile Mücadele Sözleşmesi kapsamında Global Mechanism'in STK'ları desteklemeye yönelik yaptığı faaliyetler ve bu projelerden örnekler sunuldu.

29/08/2002 Nasrec

Earth Day Network : Strengthening the voice of civil society – NGO Capacity Building başlıklı etkinlikte IUCN, Research Foundation for Science, Technology, and Natural Resources

Policy, India, USAid, UN Foundation gibi kurumlardan temsilciler konuşmacı olarak katıldılar. Özet olarak, STK'lara kaynak yaratma, kapasite geliştirme, hedeflerin belirlenmesi ve projelerin oluşturulması konularında bilgi veren konuşmalar yaptılar.

Nasrec İzlenim

Nasrec'teki sergilere ve hatta yapılan STK toplantılarına beklenen ilgi zirve sonuna kadar oluşmadı. Bunun ana nedeni, STK'ların Nasrec'teki dışlanmış ortamdan çok Sandton'daki resmi görüşmeleri ve STK'lara yönelik diğer etkinlikleri takip etmeyi tercih etmeleriydi.

Nasrec'te düzenlenen STK resmi toplantıları iyi organize edilmemişti, ve çeşitli nedenlerle önceden belirlenen programa uyulmadı ve ciddi kesintiler oldu. Ayrıca, bu koşullar altında gerçekleşebilen toplantılar da maalesef kanımca çok verimli olmadı. Ancak, ormanlar ile ilgili katıldığım komisyonun çok daha verimli ve üretken geçtiğini söylemeliyim. Hem farklı ülkelerden ve farklı görevlerden delegeler kendi deneyimlerini paylaşma imkanı buldular hem de yöntem bir sonuç bildirgesi yaratılmasına imkan verecek nitelikteydi.

Delegelerin ilgi alanlarına göre tespit edip katılabilecekleri yan etkinlikler de daha organize ve verimliydi. Önemli konuk konuşmacıların yer aldığı bu etkinlikler hem interaktif bir ortamda gerçekleşti, hem de konulara ilişkin en yeni bilgiler yetkili ağızlarca katılımcılar ile paylaşılmış oldu. Üstelik, küçük toplantı odalarında yapılan bu etkinliklerde tüm katılımcılar fikirlerini paylaşma, birbirlerini tanıma, soru ve sorunlarını dile getirme ve bunlara cevap bulma imkanı buldular.

SCC – Sandton Convention Center

Resmi toplantıların yapıldığı Sandton Convention Center'a ancak akredite olan ana grupların girişi mümkündü. Bina ve güvenlik koşulları nedeniyle binaya giriş konusunda bazı sınırlamalar getirildi. Bu sınırlamalar kapsamında toplam 1000 ana grup temsilcisinin içeriye girebilmesi için günlük olarak bir sonraki gün için geliş önceliğine göre yeni kartlar dağıtıldı. Dolayısıyla, oldukça kısıtlı giriş imkanının olduğu SCC'de aşağıdaki toplantılara katıldık.

26/08/2002 SCC-Side event – BallRoom 1

Capacity Development for Sustainable Development: From Words to Action organized by LEAD International. Dünyada

30/08/2002 SCC-Side event – BallRoom 1

Sustainable Tourism and its contribution to Poverty Alleviation organized by World Tourism Organization. Dünya Turizm Örgütü tarafından Zirve için hazırlanan "Tourism and Poverty Alleviation" başlıklı raporun lansmanının da yapıldığı etkinlikte kalkınma ve turizm ilişkisi araştırma sonuçları ve örnek projeler sunularak irdelendi.

30/08/2002 SCC-Plenary Hall

Statement by non-state entities.

SCC İzlenim

Daha önce de belirttiğim gibi, kısıtlı giriş imkanları nedeniyle resmi görüşmeleri pek takip etme imkanı bulamadık. Ancak, iki farklı günde katılabildiğim yan etkinlikler oldukça faydalı ve verimliydi. Her iki toplantıda da kurum ve proje tanıtımı ön planda olmakla beraber, yeni girişimler ile ilgili bilgi sunulması bakımından yararlı olduğuna inanıyorum.

IUCN Center

28/08/2002 Future's Dialogue

Who pays the costs, who gets the benefits: How biodiversity can help fight to poverty- IUCN, World Bank, ICRAF, WWF dan temsilciler konuşmacı olarak katıldılar. Bu toplantıda ICRAF temsilcisi, bu alandaki projelerde "drip feed" yaklaşımının önemini ve çok küçük ama dikkatli yatırımlarla ne büyük sonuçlar elde edilebileceğinin altını çizdi. WWF'den Claude Martin'in gündeme getirdiği konu ise yoksulluğun yalnızca kazanılan dolarlarla belirlenemeyeceğini, gerçekten yoksulluktan bahsedebilmek için sosyal ve kültürel çevrenin de dikkate alınması gerektiğinin altını çizdi.

28/08/2002 Financing for Sustainable Development

WB, UNEP ve IUCN temsilcilerinin konuşmacı olarak katıldığı bu toplantıda WB, IMF, ve UNEP ortak iş programlarını sundular.

IUCN Center İzlenim

IUCN Center önceden çok iyi organize edilmiş çok kapsamlı bir program sunuyordu. Bir gün boyunca katıldığım iki toplantıdan edindiğim izlenim de aynı şekilde oldu. Konularında yetkin kişilerin konuşmacı olarak katıldığı toplantılarda hem güncel bilgiler sunuluyor, hem de sonrasında katılımcıların soru ve görüşlerinin alındığı interaktif bir tartışma ortamına imkan veriliyordu. Katılmış olduğum iki toplantıda da katılım oranının yüksek düzeyde olması IUCN'in bu girişiminin çok faydalı olduğunun bir göstergesi.

31.Ağustos.2002 – Ödül Seramonisi-Hilton Oteli

Johannesburg Zirvesi kapsamında UNEP ve ICC tarafından organize edilen

"Sürdürülebilir Kalkınmada Çok Taraflı Ortaklıklar Ödülü"ne ICC-Türkiye'nin daveti ile

katıldık.

TEMA-Macahel Doğal Varlıkları Koruma Amaçlı Kırsal Kalkınma Projemiz ile değerlendirmeye alınan 37 ülkeden 120 proje arasında 32 finalist proje arasına kalma başarısı ile ülkemiz adına yarışma onurunu yaşadık.

Vakıf Başkanımız Sn.Nihat Gökyiğit ile Kaynak Geliştirme Böl.Başkanımız Yeşim Beyla'nın

Katıldığı ödül töreninde ilk 10'a kalan projelerin prezantasyonu yapıldı.

Dünyada söz sahibi şirketlerin,dev bütçeli ve çoğunlukla Afrika Kıtası'ndaki projelerinin

arasına Türkiye'deki kısıtlı olanaklarla dar bir bölgede yapılan proje ile girmek bizim adımıza

çok önemli idi.

Dağıtılan sonuç kitapçığında finalist olarak yer alan TEMA Vakfı sonuçların açıklandığı sunumda da yer aldı.Ayrıca ICC web sayfasından finalist proje olarak TEMA'ya link verilmektedir.

1.Eylül.2002-İş Dünyası Günü-Hilton Oteli

Sürdürülebilir Kalkınma çabalarına hükümet programlarının yanında İş Dünyası desteğinin

artırılmasını teşvik için bir zemin oluşturulan bu çalışmaya TEMA Vakfı Sn.Nihat Gökyiğit

önderliğinde üç kişilik bir grupla katıldı.

Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Kofi Annan,Danimarka Başbakanı (aynı zamanda Avrupa Birliği Dönem Başkanı) ve Kanada Başbakanı'nın da konuşmacı olarak katılarak Sürdürülebilir Kalkınma'da Çok Taraflı Ortaklıkların önemine değindikleri toplantılar gün boyu devam etti.

Katılan Dünya'nın önemli kurum ve kuruluşlarına TEMA projelerini anlatan dosyalar sunularak projelere destek istendi.

Tüm dünyadan 800 civarında iş adamının katıldığı bu toplantıda TEMA ve İş Dünyası Çalışmalarının Türkiye koordinatörü ÇEVKO yetkilileri dışında hiç Türk İş Dünyası temsilcisinin olmayışı dikkat çekici idi.

Zirve dönüşü ICC-Türkiye ile İş Dünyamızın konuya dikkatinin çekilmesi için çalışma

yapılması üzerinde görüşülmeye başlanarak ,TOBB nezdinde çalışma yapılmasına ve kaynakların bu tür projelere aktarılmasının öneminin ortak etkinliklerle anlatılmasına karar verildi..

DİĞER İZLENİMLER:

Global STK'lar: Ford Foundation, Heinrich Boll Foundation, Danish-92 Group, French Jo'burg Coalition zirve kapsamında en etkin olan STK ve/veya STK koalisyonları arasında yer alıyordu. Her birinin NASREC'te birer ofisi bulunuyordu ve sürekli bilgilendirme toplantıları düzenlediler. Aylardır Güney Afrika'da yaşayan çok geniş bir kadro ile verdikleri bu hizmetler için ciddi anlamda yatırım yaptıkları anlaşılıyordu. Aynı otelde kalmamız nedeniyle birçoğunu yakından tanıma fırsatı bulduğum ve faaliyetlerini çok yakından izlediğim Fransız Joburg STK Koalisyonu, ve yine başka ülke STKları arasında gözlemlediğim benzer koalisyonlar bu kapsamda yapılan toplantılarda faaliyetlerin etkinliğini artırıyor ve ülke adına katılımı ve lobiye güçlendiriyor.

Gönüllüler: Zirvenin organizasyonu konusunda birçok konuda aksaklıklar olmasına rağmen herkesin üzerinde hemfikir olduğu konu zirve kapsamında her noktada yardımınıza koşan, çoğu hevesli ve istekli gençlerden oluşan gönüllüler ordusunun sıcak ve yardımsever yaklaşımıydı. Daha havaalanındaki sıcak karşılayışları ile dikkat çeken gönüllüler her türlü soru ve sorununuza cevap vermek için canlarını başlarına koyarak çalıştılar. Herhangi bir yer sorduğunuzda ne uzaklıkta olursa olsun elinizden tutarak sizi sorduğunuz yere götüren, güler yüzlülükleri ve misafirperverlikleri ile dikkat çeken ve sayıları bir hayli fazla olan bu gönüllüler, zirvenin ve özellikle sivil toplum forumunun organizasyonunda çalışan birçok görevliden çok daha başarılıydılar. Bu bana ve eminim zirveye katılan herkese gönüllülük kavramının önemini bir kez daha hatırlattı.

Sonuç olarak, zirve sırasında yaşanan ve özellikle STK'ları zor durumda bırakan lojistik sorunlar ne kadar negatif etki yaratırsa, yine zirve sırasında kolaylaştırıcı rolü üstlenmiş bazı gruplar (STK) ve gönüllüler o kadar pozitif etki yarattı. Ayrıca, resmi toplantıların yanı sıra farklı kurum ve kuruluşlar tarafından düzenlenen birçok seminer, eğitim, forum vb gibi etkinlik olması o ciddi yoğunluk içinde bir kirliliğe yol açmış olsa da bunların içinde IUCN gibi sınırlı gerçekten iyi organize edilmiş, içerikli ve katılıma açık etkinlikler düzenleyenlerin olduğu da bir gerçek. Burada bence dikkat edilmesi gereken husus hazırlıkların çok önceden başlaması gerektiğinin ve çalışmaların koordineli yürütülmesi gerektiğinin unutulmamasıdır

Zirveden Kesitler...

Uluslararası Gençlik Zirvesi (20 – 23 Ağustos)

Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi'ne dünya gençlik kozasının bir hazırlık çalışması niteliğinde olan Uluslar arası Gençlik Zirvesi 20-23 Ağustos 2002 tarihleri arasında Pılanesburg'da gerçekleşmiştir. Yaklaşık 600 gencin katıldığı bu uluslar arası toplantının katılımcıları dünyanın tüm bölgelerini temsil ediyordu. Gençlik Deklarasyonu'nu hazırlamak üzere katılımcılar bölgesel komitelere ayrılarak, bölgesel önceliklerini belirleyen toplantılar yapmışlardır. Türkiye'den Habitat ve Gündem 21 Gençlik Derneği'nin katıldığı bu zirvede, Türkiye, genel oturumda Avrupa Bölgesel Grubu adına bir sunum yapmıştır.

Türk Gençlerinin İmza Attıkları Büyük Başarılar

1. BM Genel Kurulunda Gençlik Sunumu (30 Ağustos 2002)

Gençlerin karar alma mekanizmalarına etkin katılımını sağlamak için tüm hükümetlere ve uluslararası kuruluşlara dünya gençliğinin çağrıda bulunduğu deklarasyon 30 Ağustos 2002 tarihinde Zirve'nin Genel Kurul toplantısında hükümet delegasyonlarına ve uluslararası örgütlerin temsilcilerine Habitat ve Gündem 21 Gençlik Derneği temsilcisi Pelin Ayan tarafından sunulmuştur. Salonunda büyük alkış alan bu sunumun konusu şöyledir: Bağımsız, temsili ve demokratik ulusal ve yerel gençlik konseylerinin kurulması, kurulmuş olanların ise güçlendirilmesi, gençlerin hükümetlerden talebi olmaktadır. Yerel Gençlik Konseyleri'nin kurulmasında bir yerel demokrasi girişimi olan Yerel Gündem 21'in bir araç olarak kullanılması ve bu girişim içerisinde kurulan gençlik konseylerinin desteklenmesi yine gençlerin beklentileri arasındadır. Deklarasyonda, Pelin Ayan tarafından gençliğin öncelikli sorunları arasında yer alan işsizlik ve eğitim temalarına da değinilmiştir. 2012 yılına kadar dünyadaki 500 milyon gence iş olanaklarının sağlanması talep edilirken, herkes için kaliteli ve parasız eğitimi gençlik öncelik olarak belirlemiştir.

2. Yerel Yönetimler Zirvesi'nde Gençlik (30 Ağustos 2002)

Yerel Yönetim temsilcileri ile UNDP, UN-Habitat, UNEP, IULA, Dünya Bankası gibi uluslararası kuruluşların toplantılar düzenlediği bu zirvede 30 Ağustos 2002 tarihinde Habitat ve Gündem 21 Gençlik Derneği'nden Ercan Özgür, "Gelecek İçin: Yerel Eylemin Gücü" konulu oturumun kolaylaştırıcılığını üstlenmiştir. Oturumda Yerel Gündem 21 projesi sonrası artık Yerel Eylemlerin uygulanması için somut uygulamalara başlanması gerektiği aktarılmıştır. Geleceğe dair alınacak kararlarda ve başlatılacak eylemlerde gençlerin de yer alması gerektiği ve bu nedenle ilgili karar alma mekanizmalarının daha da güçlendirilmesinin gelecek için en önemli eylem planlarından biri olduğu belirtilmiştir. Londra Vali Yardımcısı, Sao Paulo Belediyesi Çevre Sekreteri, Johannesburg Kent Kalkınma ve Çevre İcra Direktörü, Hamstead Village(ABD) Valisi ve Hyrebad(Hindistan) Valisi'nin katıldığı oturum Ercan Özgür tarafından başarılı bir şekilde yönetilmiştir. Kapanışta Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi Taslak Uygulama Planı'na son paragraf olarak eklenen ve yerel gençlik konseyleri kurulmasını öngören ilgili paragrafın yerel yönetimlerin Gelecek için ilk Eylem Planı olması istenmiştir.

3. Cumhurbaşkanı'nın Ziyareti ve Gençlik (2 Eylül 2002)

Uluslararası organizasyonların tanıtımını yaptığı ve Zirve boyunca devam eden yaklaşık 10.000 kişinin ziyaret ettiği Uluslararası Fuar'da, Türkiye'de Yerel Gündem 21'lerin Uygulanması projesi çerçevesinde Türkiye'de kurulan yerel gençlik evleri / konseyleri, kent konseyleri, kadın meclisleri, engelliler, yaşlılar ve afet yönetimi konusunda proje kentlerinde yapılan çalışmalar hakkında da bilgi verilmiş ve hazırlanan ilgili dokümanlar ziyaretçilere dağıtılmıştır. Yerel Gündem 21 standına T.C. Cumhurbaşkanı Sayın Ahmet Necdet Sezer de ziyarette bulunmuş ve yapılan çalışmalar hakkında bilgi verilmiştir. Ayrıca Sayın Cumhurbaşkanı'nın Fuar ziyareti sırasındaki rehberliği Habitat ve Gündem 21 Genlik Derneği temsilcisi Duygu Güven tarafından yapılmış ve yapılan genel çalışmalar hakkında bilgi verilmiştir.

TÜRK – BULGAR YAN ETKİNLİĞİ (3 Eylül 2002)

3 Eylül 2002 tarihinde Yerel Gündem 21 uygulamalarının tanıtıldığı bir Türk – Bulgar yan etkinliği düzenlenmiştir. Türkiye ve Bulgaristan'ın cumhurbaşkanları ile Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı Direktörü'nün konuşma yaptığı yan etkinlikte, Bulgaristan ve Türkiye'de Yerel Gündem 21'lerin Uygulanması projelerinin tanıtım filmleri gösterilmiştir. Türkiye'deki Yerel Gündem 21 Projesi'nin UNDP tarafından dünyada en iyi uygulama olarak seçilmesi de göz önünde bulundurulurken, etkinlik sırasında gösterilen Türkiye'de Yerel Gündem 21'lerin tanıtım filmi katılımcılar arasında büyük ilgi uyandırmıştır.

Cumhurbaşkanımız Sayın Ahmet Necdet Sezer de yaptığı konuşmada Türkiye'de Yerel Gündem 21'lerin Uygulanışı çerçevesinde kurulan gençlik konseyleri ve kadın meclisleri konusunda kaydedilen başarıyı aktarmıştır. Yerel Gündem 21 Programı'nın Türkiye'deki uygulamalarının Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı tarafından dünyadaki en başarılı uygulamalardan biri olarak seçilmesinden gurur duyulduğunu, kent konseyleri ve benzeri platformların kurulmasıyla, "iyi yönetim" olgusunun günlük yaşama yansıtılmasına yardımcı olduğunu dile getirmiştir.

Bursa Yerel Gündem 21 tarafından hazırlanmış olan kravat ve fularlar bu etkinlik sırasında tanıtılmış ve gelen ziyaretçilere dağıtılmıştır. Etkinlik, Yıldız İbrahimova'nın konseriyle son bulmuştur.

Türkiye Ulusal Raporu'nun Tanıtımı

Zirveye geniş katılımlı hazırlık sürecinde hazırlanan Türkiye Ulusal Raporu, zirvede Çevre Bakanlığı'nın Uluslar arası Fuarda açmış olduğu Türkiye standında, katılımcılara tanıtılmıştır. Söz konusu rapor, Türkiye'nin ulusal, bölgesel ve uluslararası düzeyde verdiği taahhütleri ve yükümlülüklerini değerlendirerek, sürdürülebilir kalkınmadaki başarılarını ve geliştirmesi gereken yönlerini belirlemektedir.

Zirvede tanıtılan Türkiye En İyi Uygulamaları:

Zirvenin hazırlık sürecine dahil olan tüm kurum ve kuruluşlardan belirli ölçütleri karşılayan "En İyi Uygulama" önerileri birer broşür halinde basılarak "En İyi Uygulama Dosyaları" hazırlanmıştır. Buna göre aşağıdaki projeler, zirve sırasında en iyi uygulamalar olarak gösterilmiştir:

"YÖNETİŞİM" başlığı altında, "Türkiye'de Yerel Gündem 21'lerin Uygulanması" Projesi, "Ordu İli Mesudiye İlçesi Çavdar Ve Yöresi Köyleri Köykent Projesi", "Güneydoğu Anadolu Bölgesi Gençlik Sosyal Gelişim Programı", "Türk Medeni Kanununun Cinsler arası Eşitlik Temelinde Katılımcı Bir Süreçte Değiştirilmesi", "Yerel Yönetimler Bilgi Tabanı" Projesi,

YOKSULLUK başlığı altında, Doğu Anadolu Su Havzası Rehabilitasyon Projesi, Sulama Yönetimi Ve Yatırımlarında Katılımcı Özelleştirme Projesi, Macahel (Camili) Doğal Varlıkları Koruma Amaçlı Kırsal Kalkınma Projesi, Çok Amaçlı Toplum Merkezleri (ÇATOM), Van- Bahçesaray Ceviz Koruma Ve Geliştirme Projesi, Türkiye'nin Soğanlı Bitkileri Üretim Projesi, "Çocuk işgücünün En Kötü Biçimlerinin İzmir'de Seçilen Sınai Meslek Dallarında 2003 yılı itibarıyla Sona Erdirilmesi" Pilot Projesi,

İŞ DÜNYASI VE SANAYİ başlığı altında, GAP – Girişimci Destekleme Ve Yönlendirme Merkezleri, Ulusal Geri Kazanım Ve Katı Atık Yönetimi Sistemlerinin Geliştirilmesi, "Ozon Tabakasını İncelten Maddelerin (OTİM) Kullanımının Giderilmesi" Projesi, Otomotiv Sanayi Otomobil Egzoz Emisyon Standartları Uyum Programı,

BİLGİ VE İLETİŞİM başlığı altında Televizyon Yoluyla Yaygın Çiftçi Eğitimi Projesi (Yayçep), TBMM TV ve İnternet,

BİYOLOJİK ÇEŞİTLİLİĞİN KORUNMASI başlığı altında "Akdeniz Fokunun Türkiye'de Korunması Programı / Foça Ve Batı İçel Projeleri, Gökçeada Deniz Parkı, Akbaba Projesi, Endemik Van Gölü İnci Kefalı Balıkçılığının Yönetilmesinde Sürdürülebilir Verimliliğin Sağlanması, "Bitki Genetik Çeşitliliğinin Yerinde Korunması" Projesi, Türk Boğazlarından Tehlikeli Madde Geçişinin Denetlenip, Sınırlanması Ve Alternatif Geliştirilerek Önlenmesi

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ başlığı altında "Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Desteklenmesi: Kırşehir'de Jeotermal Merkezi Isıtma Sistemi", "Sanayi Sektöründe Enerji Tasarrufu Bilinci ve altyapısının Geliştirilmesi Girişimi: Ulusal Enerji Tasarrufu Merkezi" olmuştur.

Kofi Annan'ın Zirve'de Hükümetlere Yaptığı Çağrı (2 Eylül 2002)

Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Kofi Annan, 2 Eylül 2002 tarihinde devlet başkanlarının katıldığı Zirve'nin Genel Kurul toplantısında, küresel çevreyi korumak için ulusal liderlere bir an önce eyleme geçme çağrısında bulundu. Kendisini dinleyen Zirve katılımcılarını, özellikle baskı altında kalan, fakir ve hassas toplumlar olmak üzere dünyadaki bütün insanlar adına sorumluluk almaya davet etti. Siyasi sorumluluğun üzerinde duran Genel Sekreter Annan, konuşması sırasında katılımcılara "Herkesi rahatsız eden bir gerçektir ki alışık olduğumuz kalkınma modeli çok az kişi için verimli olurken, birçoğu için yetersiz kalmıştır." dedi. Hükümetlerin tek başına çevresel engellerin üstesinden gelemeyeceğini ifade eden Annan, sivil toplumun "ortaklar, avukatlar ve denetleyiciler" olarak sürdürülebilir kalkınma sürecinde önemli bir yere sahip olduklarını söyledi. Buna ek olarak, ticari girişimlerin de bu süreçteki rollerini iyi oynamaları gerektiğini vurgulayan Genel Sekreter, "Şirketlerden, kendi normal işlerinden farklı bir şey yapmalarını istemiyoruz, ancak onlardan kendi normal işlerini farklı bir şekilde yürütmelerini

istiyoruz" sözleriyle dikkat çekti.

Zirve'de İlan Edilen Ortaklıklar (29 Ağustos 2002):

Hükümetlerin, bölgesel örgütlerin, çeşitli BM birimlerinin ve sivil toplum kuruluşlarının temsilcileri; su, enerji, sağlık, tarımsal üretim ve biyolojik çeşitlilik gibi öncelikli konularda harekete geçmeyi hedefleyen bir çok ortaklık girişimini Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi sırasında ilan etmiştir.

Geleneksel konferans anlayışından keskin bir farkı ifade eden bu ortaklıklar, kağıtta kalan taahhütleri harekete geçirmede yenilikçi bir mekanizma olmakla birlikte; hükümetler, iş dünyası ve sivil toplum temsilcileri tarafından imzalanan ortak somut bir eylem olarak değerlendiriliyor. Zirvede müzakere edilen devletler arası sözleşmelere paralel olarak, ortaklıklar, sürdürülebilir kalkınma çerçevesinde fakirliği ve çevresel tahribatı azaltmak için küresel hedefleri desteklemeyi amaçlıyor.

Kyoto Protokolü'nü imzalamaması yönünden katılımcılar tarafından büyük tepki alan ABD delegasyonu üyeleri, zirvede kalkınma için öncelikli olan beş konuda ortaklık geliştirdiklerini ilan ettiler: "Afrika'da Açlığın Ortadan Kaldırılması", "Fakirler için Suya Erişim", "Temiz Enerji Girişimi", "Kongo Ormanları Ortaklığı" ile "Bulaşıcı Hastalıklarla Mücadele" konularını içeren ortaklıklarda ABD'nin büyük yatırımlar yaptığı görüldü.

Zirveye Afrika'nın Hazırlığı

Afrika'nın Dünya Zirvesi'ne olan hazırlığı ulusal, bölgesel ve alt-bölgesel olmak üzere üç düzeyde gerçekleşmiştir. Afrika'nın bu hazırlık süreci de tüm paydaşların katılımını içerdiği gibi bölgesel ekonomik örgütlerin bütünleşmesini sağlamıştır. Tüm süreçler paydaşların yanı sıra; çevre bakanlıkları, ekonomik planlama ve dış işleri bakanlıkları ile sivil toplum kuruluşlarının katkılarıyla gerçekleşmiştir.

Ayrıca, Zirvenin Afrika'da gerçekleştirilmesi, Binyıl Deklarasyonu'nda da belirtilen kalkınma hedeflerine ulaşmasında uluslararası ortaklıkların geliştirilmesi açısından önemli bir fırsat sağladı. Zirve sonunda kurulan ortaklıklarla, Afrika kıtasına yapılan yatırımlarda büyük artış görülmüş, Zirvenin en önemli çıktısı olarak kabul edilen Uygulama Planı'nda "Afrika için Yardım"ı içeren birçok bölüm yer almıştır.

Johannesburg İzlenimleri ...

Pelin AYAN
BM ile İlişkiler Sorumlusu
Habitat ve Gündem 21 Gençlik Derneği

4 Eylül 2002 tarihinde Güney Afrika Cumhuriyeti'nin başkenti Johannesburg'da sona eren Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi'ni BM Genel Sekreteri Kofi Annan'ın da belirtmiş olduğu gibi yeni bir başlangıç olarak değerlendirmek belki de en doğrusu olacaktır.

Şüphesiz, 10 yıl önce Rio de Janeiro'da yapılan BM Çevre ve Kalkınma Konferansı da bir çok bakımdan bir başlangıç olarak değerlendirilmişti. Uluslar arası karar alma sürecinde, hükümetlerin yanı sıra sivil toplumun, yerel yönetimlerin, iş dünyasının, gençliğin, kadınların ve ilgili diğer aktörlerin katılımının ilk kez bu kadar teşvik edildiği ve "Küresel Yönetişim" in öneminin ilk kez bu kadar iyi anlaşıldığı bir zirve olması bakımından önemliydi Rio Zirvesi. Zaten fakirliğin yok edilmesi, çevresel tahribatın ortadan kaldırılması gibi konuların çözümlenmesi ve küresel toplumun ortak çıkarlarının korunması ancak katılımın genişletilmesiyle mümkün olabilirdi.

Ancak 1992 yılından 2002 yılına vardığımızda, Rio Zirvesi'nin amaçlarına ulaşamamış olması, tüm aktörler arasında büyük bir hayal kırıklığı yarattı. 10 yıl boyunca sürdürülebilir kalkınma yolunda kaydedilen ilerlemelerin yok denecek kadar az olması, fakir ile zengin arasındaki uçurumun iki misli derinleşmiş olması ve dünyanın ekolojik dengesinin daha da bozulmuş olması, Johannesburg Zirvesi'nin önemini daha da arttırdı. Böylelikle BM Genel Kurulu, dünya toplumunun isteğinin yeni bir politik kavgadan ziyade, somut eylemleri ve sonuçları içeren bir Zirve olduğunu nihayet dile getirdi.

Somut eylemler düşünüldüğünde; hükümetler, uluslar arası örgütler, sivil toplum kuruluşları ve diğer gruplar arasında geliştirilen ve zirvenin ikinci tip çıktıları olarak ilan edilen 'Ortaklık Girişimleri' Johannesburg Zirvesi'nin önemli bir sonucu olarak görülmelidir. Aynı zamanda Uygulama Planında yer alan maddeler arasında 'dünyadaki fakir nüfusun 2015 yılına kadar yarıya indirilmesi' ve 'ulusal sürdürülebilir kalkınma stratejilerinin 2005 yılına kadar oluşturulup bir an önce uygulamaya geçilmesi' önem sırasına göre en başta taahhütlerdir. Tabii tüm bunların gerçekleştirilmesi ve 10 yıl sonra yeni bir hayal kırıklığının oluşmaması hükümetlerin verdikleri sözlere ne kadar bağlı kalacaklarına bağlıdır.

Bu faktörler doğrultusunda, görüldüğünden daha hayati bir yere sahip olan bu Zirve, gerek uluslar arası gerekse ulusal medya tarafından beklenenden çok daha az ilgi gördü. Oysa Johannesburg'da uzun tartışmalar sonucu alınan tüm kararlar; yeryüzünün ve insanlığın geleceğine bir şekil vermek ve geçmişte yapılan hataları bir daha tekrarlamamak açısından tüm dünya halkının en azından farkında olması gereken kararlar... Zirvenin ortaya koyduğu hedefleri yerine getirmede medyanın önemli bir yükümlülüğü olduğu varsayılırsa, Zirve sırasında basın mensuplarının medyayı temsilen vermiş olduğu ilk sınavı genel anlamda başarısız olarak değerlendir-

mek yanlış olmaz diye düşünüyorum. Hatta ulusal basınımızın güçlü kalemleri bile bu sınavı veremeyenlerden...

Bugünün Ortakları: "Gençlik"

Zirve sırasında diğer tüm temel toplumsal gruplar gibi gençlik de canla başla çalıştı. Tabii ki bizler de orada Türkiye adına gençliği temsil etmekten çok büyük gurur duyduk.

Zirve'nin 2001 yılında başlayan hazırlık sürecinden itibaren, gençlerin bu süreçte düzenli bir şekilde organize olmaları diğer aktörlerin de ilgisi çaktı. Tüm hazırlık toplantılarında gençlik grubu; farklı fikirlerin, grubun kendi içinde ortaya çıkan çelişkilerin ve dünyanın değişik bölgelerini temsil eden kültür çeşitliliğinin getirdiği uzlaşma sonucunda ortaya oldukça verimli sonuçlar çıkardı.

Gençlik çalışma gruplarından biri ve belki de en önemlisi olan lobi grubu; zirvede tartışılan maddeleri değerlendirerek, dünya gençliğinin çıkarları doğrultusunda kendi alternatiflerini üretiyor ve hükümetlerine ilgili maddelerin değiştirilmesi taleplerini iletliyordu. Medya grubu, eleştiri niteliğinde çeşitli makaleler, resimler veya karikatürler yayınlıyor ve eleştirdikleri konular üzerinde bu şekilde dikkatleri topluyordu. Eylem grubu ise zirve sonunda ortaya çıkabilecek sonuçlar üzerinde strateji geliştirip, bu sonuçları uygulama yöntemleri geliştiriyordu. Ayrıca, yine bir çok ülkenin genç temsilcisi, resmi toplantılarda önemli yerlere sahip olan bazı makamların katılımının sağlandığı bir çok gençlik toplantısı düzenledi. Bunun bir örneği ise IV. Hazırlık Toplantısı'nda gençliğin, Dünya Bankası'nın temsilcisi ile yaptığı görüşmeydi.

Zirve boyunca da gençliğin özverili çalışmaları devam etti. Aslında, hazırlık toplantılarında oranla Zirve'ye katılan gençlerin sayısının üç-dört kat daha fazla olması, grup içinde iletişimsizlik ve grup bütünlüğünün bozulması gibi sorunlara yol açtı. Ancak bu durum; sivil toplum kuruluşları olsun, kadınlar veya diğerleri olsun, tüm temel gruplarda görülen bir sorundu. Buna rağmen, gençliğin çalışmaları, olabilecek en iyi şekilde devam etti ve belki de harcanan emeklerin boşa çıkmadığı, Zirve'nin son günü, 4 Eylül'de, "Çok Taraflı Etkinlikler" konulu Genel Kurul toplantısında, dünya gençlik deklarasyonunun sunulmasında belli oldu. Filipinli gençlik temsilcisinin sunduğu deklarasyonda şu sözler yer alıyordu:

Zirvenin sonunda ilk adımlarımızı birlikte atmanın tam zamanı... Biz, gençlik, şimdiden başlayarak, burada, bu salonda sizi bizimle bir an önce harekete geçmeye davet ediyoruz.

Gençler ve Çocuklar! Daha iyi bir dünya yaratmada, bu hayati görevin yerine getirilebilmesi için insanlığın birliğine çaba göstermesi gerektiğine inanarak lütfen ayağa kalkın.

Devlet Başkanları! Sakın aldanmayın. Biz, bu salonda küçük bir azınlığız ama inanın ki bizim gibi bir çok genç var, hatta neredeyse dünya nüfusunun yarısı kadar... Bu dünyayı yaratmada, şu anda bizimle birlikte ayağa kalkan pek çok genci bir arada düşünün.

Tüm Temel Gruplar (ve Eğitimciler)! Paydaşlar olarak temsil ettiğimiz bu büyük çeşitlilikle, burada "Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi"nde alınan kararları uygulayacağımıza inanarak lütfen bizimle beraber ayağa kalkın.

Ve şu an bu salonda bulunan, gezegenin ve insanlığın geleceği için sürdürülebilir kalkınmanın gerekli olduğuna inanan Herkes! Lütfen hepiniz ayağa kalkın.

Ayakta kalarak, etrafınıza şöyle bir bakın ve bu görüntüyü belleğinize yerleştirin. 10 yıl sonraki gençlik size –ve bize-, burada aldığımız sorumluluklarımızı yerine getirip getirmediğimizi sorduğunda, yine bu şekilde ayakta durabilelim.

Bu çağrıdan hareketle, başta "biz" gençlik olmak üzere, Genel Kurul salonunda bulunan tüm toplumsal gruplar, hükümetler, uluslar arası örgüt temsilcileri ve son olarak da oturma başkanı sırayla ayağa kalktı ve sunumun sonunda salonda coşkulu bir alkış koptu. Aslında son gün yaşanan bu an, Zirve'de alınan kararların ve vaat edilen taahhütlerin bu sefer uygulanacağına dair verilen bir sözü yansıtan ve o salonda bulunanların belleklerinden asla silmeyeceği tarihi bir andı. Bu olay aynı zamanda, zirve boyunca gençliğin tüm karar alıcılara vermeye çalıştığı mesajın somut bir göstergesiydi:

"Bizler sürdürülebilir kalkınma sürecinin bir parçası, hatta en önemli ögesiyiz. İnsanlığın geleceği, bizim geleceğimizdir. Burada alınan kararlar bizim adımıza alınıyor, dolayısıyla bu kararları alırken bizi söz sahibi yapmak, bizim hakkımız değil, zaten sizin doğal göreviniz... Bizleri yalnızca geleceğin liderleri olarak değil, bugünün ortakları olarak değerlendirin."

Johannesburg Çağrısı

30 Ağustos 2002

Dünya Yerel Yönetimlerinin

Sürdürülebilir Kalkınma Dünya Zirvesi (JKOZ) Üzerine

Bir Değerlendirmeleri, Johannesburg, Güney Afrika

Ağustos 2002

Biz, Güney Afrika'nın Johannesburg kentinde, 2002 Ağustosunda bir araya gelen yerel yönetimlerin liderleri ve temsilcileri olarak dünyamız ve insanlar için, sürdürülebilir kalkınma için söz veriyoruz.

1992'den beri, yerel yönetimler Rio Dünya Zirvesi'nin amaçlarını ve özlüklerini gerçekleştirmek için çok önemli adımlar attılar. Bugün, biz Johannesburg Zirvesi amaç ve hedeflerini ve özlüklerini gerçekleştirmek için, yerel güçlerimizi bir işbirliği anlayışı içerisinde pekiştirmeye, varolan uluslar arası protokol ve deklarasyonlara ek olarak Ajanda 21, Milenyum Deklarasyonu ve Habitat Ajandası amaçlarına ulaşmaya gayret edeceğimize söz veriyoruz.

Biz yerel faaliyetlerin, gezegenimizi koruma yolunda tek başına yeterli olmadığını biliyoruz. Bu yüzden ulusal hükümetlerimizi katılımcı uluslar arası kurumları ve Birleşmiş Milletleri az gelişmişlik ve fakirlik önünde bir cephe oluşturma faaliyetlerimizde kapasite ve yeteneklerimizi artırmaya yardımcı olmaya çağırıyoruz. Bize bu evrensel savaşta verilen önemli rol nedeniyle, aynı zamanda bu ulusal ve uluslar arası kurumların yerel yönetimlerin organlarını güçlendirme faaliyetlerine başlamalarını ve geliştirmelerini zorunlu görüyoruz. Afrika bağlamında, biz BM de dahil olmak üzere bütün uluslar arası kuruluşları Afrika'nın kalkınması için yeni ortaklık kuruluşu ile çalışmaya ve kıtadaki yerel yönetimleri desteklemeye çağırıyoruz.

Buna ek olarak, ulusal hükümetleri, yerel yönetimleri hükümetin önemli bir parçası ve en çok görünen yüzü olarak tanımaya çağırıyoruz.

Biz aynı görüşte olan bütün insanları, organizasyonları ve hükümet çevrelerini birlikte yarın dünyasını kurmaya çağırıyoruz. Biz özellikle gelişen dünyada ve değişime uğrayan ekonomilerde globalizasyonun yerel düzeyde yaptığı etkiden oldukça endişeliyiz. Bizler uluslar arası sistemin yerel toplumlar ve yerler üzerindeki yıkıcı etkilerini ilk elden gözlemleyenleriz.

Bundan dolayı daha adil ve daha insani bir dünya düzenini hayata geçirmek için yeni bir uluslar arası ilişkiler düzeninin kurulması için çağrıda bulunuyoruz. Biz, bugün-

kü dünya ekonomisi yapısının yerel yönetimlerin işlevlerini yerine getirme yeteneklerini sınırladığına inanıyoruz. Uluslar arası pazarlara girişte uygun olmayan şartlar, eşitsizci bir küresel ticaret rejimi, sürdürülemez borçlanma insanlık için otorite kullanmamızı engellemektedir.

Biz Johannesburg 2002'ye katılan dünya devletlerini ve katılımcı uluslar arası organizasyonları, uluslar arası yerel yönetim organizasyonlarına daha fazla önem vermeye çağırıyoruz. Biz milenyumda aşağıdaki amaçlara ulaşmaya söz veriyoruz:

- Temiz ve güvenli sudan yoksun insan sayısını yarıya indirmek,
- Halk sağlığı ile ilgili problemleri WTO/TRIPS ile işbirliği içinde gidermek,
- Modern enerji hizmetlerini, ulaşmayı geliştirmek,
- Gelişmekte olan dünyada daha fazla malın pazarlara girmesini sağlamak,
- Adil ve ulaşılabilir bir entelektüel mal rejimini kurmak için ortakların teknolojik ve bilgi altyapılarını geliştirmek,
- Her seviyede ve herkese eşitlikçi bir eğitim imkanı sağlamak.

Biz yukarıda saydıklarımızı 2015'ten önce yerine getirmeye söz veriyoruz.

Biz dünya yerel yönetimleri olarak dünyanın eşitlikçi ve adil olmadığını beyan ediyoruz. Eğer bunun gibi uluslar arası aktiviteler insan hayatında dikkate değer değişiklikler meydana getirilsin istiyorsak biz -insanların temsilcileri- değişiklikleri sağlamak için daha cesur olmak zorundayız. Biz siyasi irade olmadan bunların gerçekleşeceğine inanmıyoruz. Bu yüzden yoksulluğu gidermeye, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasındaki dengesizliği düzeltmeye ve dünyayı yeniden şekillendirmeye söz veriyor, tereddütsüz taahhüt ediyoruz. Aynı zamanda pratik ve gerçekçi aksiyon planlarını Yerel Gündem 21 amaçları doğrultusunda uygulamaya koymayı vaat ediyoruz ve gelecek hafta Johannesburg'taki toplantıda devlet başkanlarını da aynısını yapmaya çağırıyoruz.

Zaman aksiyon zamanıdır. Gelin bu fırsatı kaçırmayalım; belki başka bir fırsat olmayacaktır.

Johannesburg Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi

Biyolojik Çeşitlilik ve Sürdürülebilir Kalkınma

Tartışma Belgesi

1. Giriş

1 992 yılında Rio de Janeiro'da toplanan Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı (UN-CED)'nda sürdürülebilir kalkınma kavramının benimsenmesi konusunda siyasi irade birliği ve oydasma sağlanmıştır. Rio Zirvesinde küresel bir eylem planı olan Gündem 21 kabul edilirken yine Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi imzaya açılmış olup, Orman Prensipleri belgesi benimsenmiştir. Rio Zirvesinde alınan kararların uygulanması amacıyla küresel, bölgesel, ulusal ve yerel düzeylerde gerçekleştirilen on yıllık faaliyetleri değerlendirmek ve geleceğe yönelik yeni kararlar almak amacıyla, Birleşmiş Milletler 55. Genel Kurulu'nda 2002 yılında Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi'nin düzenlenmesi kararlaştırılmıştır.

Bu doğrultuda 26 Ağustos- 4 Eylül 2002 tarihleri arasında Johannesburg'da yapılacak olan Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi'nde, Gündem 21 ve Rio Çevre ve Kalkınma Bildirisinin yeniden görüşülmesine yol açmadan aşağıdaki sorulara yanıt aranması hedeflenmektedir:

- 1992 Rio Zirvesinden bu yana kaydedilen gelişme ve başarılar nelerdir?
- Gündem 21'e katılan ülkeler uygulamada ne yaptılar?
- Taahhüt ettikleri üzere, 2002'ye kadar Ulusal Sürdürülebilir Kalkınma Stratejilerini hazırladı mı?
- Ülkeler, taahhüt ettikleri üzere biyolojik çeşitliliğin korunmasını garanti altına alınmasını amaçlayan sözleşmeleri onayladılar mı?
- Ülkeler, sürdürülebilir kalkınmayı yerleştirmeye yönelik ne gibi engellerle karşılaştılar ve edinilen deneyimler nelerdir?
- 1992 Rio'dan bugüne ne gibi değişiklikler oldu ve amaçlara yönelik stratejilerde ne gibi ara-dönem değişiklikleri önerilebilir?
- İlerideki çabalar ne yönde yoğunlaşmalıdır?

2002 yılı başından itibaren hızlanan Türkiye Ulusal Hazırlık çalışmaları sürecinde Çevre Bakanlığı koordinatör kuruluş olup, Zirveye kadar olan süreçte ilgili tüm aktörlerin görev yaptığı katılımcı bir politika izlenmektedir. Söz

konusu sürecin sonunda Ulusal Rapor hazırlanmış olacaktır. Ulusal Raporda, '1992 Rio Konferansı'ndan sonraki dönemde Türkiye'nin sürdürülebilir kalkınma politikasının uygulanması amacıyla gerçekleştirdiği çalışmaların değerlendirmesinin yapılarak, alınacak yeni önlemlere ilişkin öneriler geliştirilmesi öngörülmüştür. Bu rapor, Türkiye'nin ulusal, bölgesel ve uluslararası düzeyde üstlendiği yükümlülüklerini değerlendirecek, sürdürülebilir kalkınmadaki başarılarını ve geliştirilmesi gereken yönlerini inceleyecek ve ileriye dönük stratejileri belirleyecektir.

Altı temadan oluşacak Türkiye Ulusal Raporunun hazırlanması amacıyla, Ulusal Koordinasyon Grubu tarafından, her bir tema için çalışmaları yürütmek üzere koordinatör kuruluşlar belirlenmiştir. Koordinatör Kuruluşlar belirlenen temalarda Ulusal Rapora katkı sağlayacak olan raporlarını, katılımcı bir süreç ve yöntemle hazırlayacaklardır.

Bu doğrultuda kurulmuş olan Biyolojik Çeşitlilik ve Sürdürülebilir Kalkınma Tematik Grubunun koordinasyonu Türk Deniz Araştırmaları Vakfı (TÜDAV) tarafından yapılmaktadır. Belirlenmiş olan çerçeve kapsamında, ilgili kurum ve kuruluşlarla yapılan görüşmeler doğrultusunda bu tartışma belgesi hazırlanmıştır. Söz konusu belgenin, TÜDAV tarafından düzenlenen 1. Çalışma Grubunda tartışılarak geliştirilmesini takiben Taslak Rapor hazırlanacak ve 2. Çalışma Grubu Toplantısında değerlendirilerek Sonuç Raporu haline getirilecek ve Ulusal Koordinasyon Grubuna sunulacaktır. Biyolojik Çeşitlilik ve Sürdürülebilir Kalkınma Tematik Grubunun çalışmaları sonucunda, biri Türkiye'nin biyolojik zenginliklerini anlatan, diğeri ise en iyi uygulamalardan oluşan iki broşürün de hazırlanması hedeflenmektedir.

2. Kavramsal Çerçeve

Sürdürülebilir kalkınma, bu çalışma kapsamında, insanın, parçası olduğu ve varlığını sürdürülebilmesi için temel desteği sağlayan ekosistemlerle uyumlu ve denge içinde yaşam kalitesinin yükseltilmesi ve geliştirilmesi olarak ele alınacaktır.

Sürdürülebilir kalkınmanın temel bileşenleri; ekonomik olarak yapılabirlik, sosyal eşitlik ve çevresel sürdürülebilirlik

lırlıktır. Son 20 yıl içerisinde ve özellikle Rio Zirvesini takiben, sürdürülebilir kalkınmanın nasıl hayata geçirilebileceği hakkında çeşitli modeller ve örnekler üzerinde tartışılmıştır. Küreselleşmenin hızla yaygınlaşması sürdürülebilir kalkınmanın somut adımlarla hayata geçirilmesini öncelikli kılarken, bu kapsamda biyolojik çeşitliliğin önemi daha da belirginleşmektedir.

Bu çalışma kapsamında biyolojik çeşitliliğe ilişkin kavramsal yaklaşımları irdelemek yararlı olacaktır.

Biyolojik çeşitlilik, ekosistemlerin insanlığın gönenci için elzem olan yaşam destek sürecini sürdürebilme yeteneğinin ve sağlıklı çevrenin bir göstergesidir.

Geçen yüzyılda, biyolojik çeşitlilik, belirgin bir şekilde çevresel ve sosyal bozulmalara yol açan sürdürülebilir olmayan gelişme sonucu, insanlık tarihinde hiç görülmemiş bir oranda tahrip edilmiştir. Biyolojik çeşitliliğin tahribatı, yalnızca arazi kullanımını düzenleyerek ve koruma için bazı alanları ayırarak onarılamaz. İklim değişikliği, kirlenme ve kaynakların aşırı ve sürdürülebilir olmayan kullanımını, biyolojik çeşitliliği olduğu kadar insan yaşamını da tehdit etmektedir. Bu bağlamda, sürdürülebilir kalkınma amacını gerçekleştirmek için somut adımlar atmak zorunludur. Biyolojik çeşitliliğin sürdürülebilir kullanımı bir politik uygulama aracı olarak gereklidir. Ancak asıl olması gereken, sektörel politikaların tümünün biyolojik çeşitliliğin korunması amacını gözeterek şekilde sürdürülebilir kalkınma politikasıyla bütünleştirilmesi için yapısal değişikliklerin gerçekleştirilmesidir.

Biyolojik çeşitlilik konusunda küresel düzeyde mutabakata varılmış ve uluslararası tüzel düzenlemelerle belirlenmiş olan ve bu çalışmada kullanılması öngörülen bazı temel kavramlar şunlardır :

"Biyolojik çeşitlilik", diğerlerinin yanı sıra kara, deniz ve diğer su ekosistemleri ile bu ekosistemlerin bir parçası olduğu ekolojik kompleksler de dahil olmak üzere tüm kaynaklardan canlı organizmalar arasındaki farklılaşma anlamındadır; türlerin kendi içindeki ve türler arasındaki çeşitlilik ve ekosistem çeşitliliği de buna dahildir.

"Biyolojik kaynaklar", genetik kaynakları, organizmaları veya parçalarını, popülasyonları veya ekosistemlerin insanlık için şimdiden ya da gelecekte kullanım imkânı ve ya değeri olan diğer biyotik unsurlarını kapsar.

"Biyoteknoloji", özgün bir kullanım amacıyla ürünler veya prosesler meydana getirmek veya varolanları değişime uğratmak üzere biyolojik sistemlerin, canlı organizmaların veya bunların türevlerinin kullandığı her türlü teknolojik uygulama anlamındadır.

"Evcilleştirilmiş veya kültüre alınmış türler", ihtiyaçlarını karşılamak için insanlar tarafından evrim süreci etkilenmiş türler anlamındadır.

"Ekosistem", bitki, hayvan ve mikro-organizma toplulukları ile bunların cansız çevrelerinin işlevsel bir birim olarak karşılıklı etkileşen dinamik bir kompleksi anlamında-

dır.

"Ex-situ koruma", biyolojik çeşitlilik unsurlarının kendi doğal yaşam ortamları dışında korunması anlamındadır.

"Genetik materyal", işlevsel kalıtım birimleri içeren, bitki, hayvan, mikrop veya başka menşei olan her türlü materyal anlamındadır.

"Genetik kaynaklar", bugün veya gelecek için değer taşıyan genetik materyal anlamındadır.

"Yaşam ortamı", herhangi bir organizma veya popülasyonun doğal olarak bulunduğu yer veya çevre tipi anlamındadır.

"In-situ koşullar", genetik kaynakların ekosistemler ve doğal yaşam ortamları içinde var oldukları koşullar; evcilleştirilmiş veya kültüre alınmış türler sözkonusu olduğunda bunların ayırt edici özelliklerini geliştirdikleri çevre anlamındadır.

"In-situ koruma", ekosistemlerin ve doğal yaşam ortamlarının korunması, yaşayabilir tür popülasyonlarının doğal çevrelerinde; evcilleştirilmiş veya kültüre alınmış türlerinse ayırt edici özelliklerini geliştirdikleri çevrelerde muhafaza ve geri kazanılması anlamındadır.

"Koruma alanı", özgün koruma amaçlarını gerçekleştirmek için belirlenen, düzenlenen ve yönetilen, coğrafi olarak tanımlanmış bir alan anlamındadır.

"Sürdürülebilir kullanım", biyolojik çeşitlilik unsurlarının, uzun dönemde biyolojik çeşitliliğin azalmasına yol açmayacak şekilde ve oranda kullanımı, ve böylece biyolojik çeşitliliğin bugünkü ve gelecekteki nesillerin ihtiyaçlarını ve özelemlerini karşılama potansiyelini muhafaza etmesi anlamındadır.

3. Biyolojik Çeşitlilik ve Sürdürülebilir Kalkınma Ulusal Raporuna Doğru...

1992 yılında gerçekleştirilen 'Rio Zirvesi'nden bugüne, Türkiye, biyolojik çeşitliliğin korunması için yasal düzenlemeler ve politik taahhütler açısından kayda değer adımlar atmıştır. Kalkınma planları, Ulusal Çevre Stratejisi ve Eylem Planı, Biyolojik Çeşitlilik Ulusal Stratejisi ve Eylem Planı, OECD Çevresel Başarı Raporu ile ulusal ve uluslararası tüzel düzenlemeler bu konulardaki politika ve uygulamalar açısından incelenmesi gereken temel belgelerdir. Diğer yandan henüz taslak halinde olan Türkiye Çölleşme ve Kuraklıkla Mücadele Ulusal Eylem Programı ve Akdeniz Eylem Planı Biyolojik Çeşitlilik Stratejik Eylem Planı çalışmalarının da dikkate alınması gerekmektedir. Bu bağlamda, özellikle biyolojik çeşitlilik kapsamında somut veriler varolmakla beraber, mevcut durumda irdelenecek olan mevzuat, kurumsal yapı boşlukları ve/veya çatışmaları kısıtlarımızı oluşturmaktadır. Bununla beraber, içinde bulunduğumuz çalışmanın, Johannesburg Zirvesi sonrasında atılacak somut ve gerçekçi adımları belirlemede önemli bir süreç olduğunu yadsımadan etkinleştirilmesi de mümkündür.

Johannesburg Zirvesi sürecinde Ulusal Koordinasyon Grubu tarafından oluşturulan tematik raporlarının hazır-

lanmasında, ilgi gruplarının (stakeholders) katılımının sağlanması temel prensiptir. Bu doğrultuda, Biyolojik Çeşitlilik ve Sürdürülebilir Kalkınma raporunun hazırlanmasına yönelik olarak, ilk aşamada ilgili taraflar belirlenmiş olup, ön görüşmeler başlatılmıştır.

Gerek biyolojik çeşitlilik ve sürdürülebilir kalkınma konularında varolan, gerekse ön görüşmeler sırasında ulaşılan bilgiler doğrultusunda hazırlanan bu tartışma belgesine, Biyolojik Çeşitlilik ve Sürdürülebilir Kalkınma Raporunun Taslak Çerçevesi de eklenerek katılımcılara açılması hedeflenmiştir.

25 Nisan 2002 tarihinde düzenlenecek olan Çalışma Grubu Toplantısında, Taslak Raporun çerçevesi de ilgili taraflar ve ilgi gruplarıyla beraber değerlendirilerek, içeriğinin oluşturulmasına yönelik atölye çalışması yapılacaktır.

Bu bağlamda, Ulusal Koordinasyon Grubunun belirlemeleri dikkate alınarak, EK I'de sunulan Taslak Çerçevenin kapsamı aşağıdaki hususlardan hareket ederek hazırlanmıştır:

- Ulusal ve uluslararası mevzuat, politika ve programlar da dikkate alınarak, biyolojik çeşitlilik-sürdürülebilir kalkınma etkileşimi kapsamında Türkiye'de kamu sektörü, sivil toplum kuruluşları ve özel sektörde gerçekleştirilen ve sürmekte olan tüm çalışmalar gözden geçirilecek;
- Mevcut politikalar ve ulusal stratejiler arasındaki ilişkiler incelenerek, karşılaştırmalı değerlendirme yapılacak;
- Olumlu çıktılarıyla sürdürülebilir kalkınmada başarılı uygulama örnekleri belirlenecektir. Bu değerlendirmede sivil toplum örgütlerinin katkıları, Yerel Gündem 21 ve UNDP/GEF/SGP kapsamındaki projelerin yaptığı olumlu katkılar dahil edilecek;
- Biyolojik çeşitlilik programlarının geliştirilmesine sürdürülebilir kalkınma kapsamında katkı sağlayacak olan öncelikli alanlar ve bu alanlarda gerekli mali kaynaklar belirlenecek;
- Sürdürülebilir kalkınma bağlamında biyolojik çeşitliliğin korunmasını sağlayacak politika önerileri geliştirilecektir. Bu açıklamalardan da anlaşılacağı gibi çalışma kapsamında; mevcut durumun analizi yapılarak, özellikle başarılı uygulama örneklerinden hareket eden, somut ve gerçekçi öneriler saptanacaktır.

JOHANNESBURG SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA DÜNYA ZIRVESİ BİYOLOJİK ÇEŞİTLİLİK VE SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA TASLAK RAPOR ÇERÇEVESİ

Özet

Kısaltmalar

BÖLÜM I. GİRİŞ

1. Biyolojik Çeşitlilik Nedir ve Neden Önemlidir?
2. Sürdürülebilir Kalkınma ve Biyolojik Çeşitlilik

3. Rio'nun Kapsamı

4. Uluslararası Sorumluluklar

5. Ulusal Yaklaşım

BÖLÜM II. TÜRKİYE'NİN BİYOLOJİK ÇEŞİTLİLİĞİ

6. Genetik Çeşitlilik

7. Tür Çeşitliliği

8. Agro-biyçeşitlilik

9. Habitat Türleri-Ekolojik Bölgeler

10. Biyolojik Çeşitliliğe Yönelik Tehditler

11. Biyolojik Güvenlik

12. Değerlendirme

BÖLÜM III. BİYOLOJİK ÇEŞİTLİLİĞİN KORUNMASI İÇİN ADIMLAR

(1992-2002)

13. Öncelikler

14. İzleme ve Araştırma

15. Tür Koruma

16. Habitat Koruma (Koruma Alanları)

17. Politikalar

Kalkınma Planları

18. Stratejiler

UÇEP

Biyolojik Çeşitlilik Ulusal Stratejisi

Çölleşme Stratejisi

Ulusal Gündem 21

19. Projeler

In-Situ Projesi

GEF-II

Uluslararası Programla İlişkiler

STK Projeleri

20. Yasal ve Kurumsal Yapılanma

21. Kapasite Güçlendirme, Katılım, Eğitim

22. Finans Mekanizmaları

23. Değerlendirme

BÖLÜM IV EN İYİ UYGULAMA ÖRNEKLERİ

24. En İyi Uygulama Örnekleri Değerlendirme Kriterleri

25. En İyi Uygulama Örnekler

BÖLÜM V GELECEĞE DOĞRU...

26. Öneriler

Literatür

Ekler

Bize ulaşmak için:

Telefon: + 90 216 424 07 72

Faks: + 90 216 424 07 71

Posta adresi: P.K. 10

Beykoz, 81650, İSTANBUL

E-posta:

Bilgi için: info@tudav.org

Webmaster: admin@tudav.org

Çevre ve kalkınma konusunda Rio Deklorasyonu

3-14 Haziran 1992 tarihlerinde Rio de Janerio da toplanan Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı

16 Haziran 1972'de Stockholm'da kabul edilen Birleşmiş Milletler Çevre Konferansı Deklarasyonunu teyit ederek ve onu daha ileriye taşımaya çalışarak,

Ülkeler arasında ve toplum ve kişilerle ilgili kilit sektörler arasında yeni işbirliği düzeyleri oluşturarak yeni ve eşitlikçi bir küresel ortaklık tesisi amacıyla,

Tüm insanlığın yararını gözeten ve küresel çevre ve kalkınma sisteminin bütünlüğünü koruyan uluslararası anlaşmalar yapma yolunda ilerleyerek,

Evimiz olan dünyanın, birbirine bağımlı parçalardan oluşan bir bütün olduğu gerçeğini bilerek,

Aşağıdaki ilkeleri beyan eder:

İlke 1:

İnsanoğlu sürdürülebilir gelişme konusunun merkezindedir. İnsanların doğa ile uyumlu sağlıklı ve verimli bir hayata hakları vardır.

İlke 2:

Ülkeler, Birleşmiş Milletler Sözleşmesi ve Uluslararası hukuk ilkeleri uyarınca diğer ülkeler ve kendi ulusal sınırları ve kontrolleri dışında kalan alanlardaki çevreye zarar vermemek kaydıyla kaynaklarını kendi çevre ve kalkınma politikaları doğrultusunda kullanma hakkına sahiptir.

İlke 3:

Kalkınma hakkı, halihazır ve gelecek nesillerin çevresel ve kalkınma gereksinimlerini hakkaniyete dayalı olarak sağlayabilecek bir biçimde kullanılmalıdır.

İlke 4:

Sürdürülebilir gelişmenin sağlanması amacıyla çevresel koruma kalkınma sürecinden bağımsız değil, onun bütünlüğe bir parçası olarak kabul edilmelidir.

İlke 5:

Tüm ülkeler ve insanlar sürdürülebilir gelişmenin vazgeçilmez koşulu olan yoksulluğun ortadan kaldırılması görevini yerine getirmek, yaşam standartlarındaki farklılıkları azaltmak ve dünya nüfusunun büyük çoğunluğunun gereksinimlerini daha iyi karşılayabilmek amacıyla işbirliği yapmalıdır.

İlke 6:

Gelişme yolundaki ülkelerin, özellikle de az gelişmiş ve çevre açısından duyarlı durumda olanların özel durum ve gereksinimlerine özel öncelik verilmelidir. Çevre ve kalkınma alanındaki uluslararası eylemler de tüm ülkelerin çıkar ve ihtiyaçlarını gözetmelidir.

İlke 7:

Dünya ekosisteminin korunması, iyileştirilmesi ve bütünlüğünün sağlanması için ülkeler global bir ortaklık ruhu içinde işbirliği yapacaklardır. Global çevrenin bozulmasında ülkelerin payı farklı olduğundan, tüm ülkeler çevreyi korumada ortak ancak farklı düzeylerde sorumluluğa sahiptir. Gelişmiş ülkeler, toplumlarının global çevre üzerinde yarattıkları baskı ve sahip oldukları teknolojik ve mali kaynaklar nedeniyle sürdürülebilir gelişmenin uluslararası düzeyde takibindeki sorumluluklarını kabul etmektedir.

İlke 8:

Ülkeler, sürdürülebilir gelişmeyi ve hakları için daha yüksek yaşam koşullarını sağlayabilmek üzere sürdürülebilir nitelikte olmayan üretim ve tüketim kalıplarını azaltmak ve ortadan kaldırmanın yanı sıra, uygun demografik politikaları benimsemelidir.

İlke 9:

Ülkeler, bilimsel ve teknolojik bilgi değişimi, yeni ve yenilikçi teknolojiler de dahil olmak üzere teknoloji geliştirme, uyarılma, yayma ve transferi yoluyla sürdürülebilir bir gelişme için yerel kapasitelerinin geliştirilmesi konusunda işbirliği yapmalıdır.

İlke 10:

Çevresel konular her düzeyde ilgililerin katılımını gerektirir. Ulusal düzeyde, bireyler kamu otoritelerinin elinde bulunan, yerleşimlerdeki sağlığa zararlı maddeler ve faaliyetler de dahil olmak üzere çevre ile ilgili bilgilere erişime ve karar süreçlerine katılabilme fırsatlarına sahip bulunmalıdır. Ülkeler geniş bir biçimde bilgi sağlayarak kamu duyarlılığını ve katılımını teşvik etmeli ve kolaylaştırmalıdır. Tashih ve tazmin talebi de dahil olmak üzere adli ve idari işlemlere başvurma hakkı sağlanmalıdır.

İlke 11:

Ülkeler etkin çevre mevzuatını geliştirmelidir. Çevresel standartlar, yönetsel hedef ve öncelikler uygulandıkları çevre ve gelişmişlik ortamını yansıtmalıdır. Bazı ülkelerde geçerli olan standartlar, özellikle gelişme yolundaki ülkeler gibi diğer bazı ülkeler için uygun olmayabilir ve istenmeyen ekonomik ve sosyal maliyetlere yol açabilir.

İlke 12:

Ülkeler, çevre sorunları ile daha etkin bir mücadele için tüm ülkelerde ekonomik büyüme ve sürdürülebilir gelişmeyi sağlayacak destekleyici ve açık uluslararası bir ekonomik sistemin geliştirilmesi için işbirliği yapmalıdır. Çevresel amaçlı ticaret politikası önlemleri keyfi ve haksız bir ayrımcılığın ve uluslararası ticarete gizli bir kısıtlanmanın aracı olmamalıdır. Çevre sorunları ile ilgili olarak, ithal eden ülkenin sınırları dışındaki tek taraflı eylemlerden kaçınılmalıdır. Sınırlarötesi ve küresel çevre sorunlarına ilişkin önlemler, mümkün olduğunca uluslararası görüş birliğine dayanmalıdır.

İlke 13:

Ülkeler kirlilik ve diğer çevresel zararları için sorumluluk ve tazminata yönelik ulusal yasalarını geliştireceklerdir.

Ayrıca, kendi yetki ve denetim alanlarındaki faaliyetler nedeniyle bu alanların dışında neden oldukları çevresel zararlar için sorumluluk ve tazminata yönelik uluslar arası mevzuatın daha da geliştirilmesi için hızlı ve kararlı bir biçimde işbirliği yapacaklardır.

İlke 14:

Ülkeler çevre ve insan sağlığına zararlı madde ve faaliyetlerin diğer ülkelere transferini önlemek üzere etkin bir işbirliğini gerçekleştireceklerdir.

İlke 15:

Çevre korumada önleyici yaklaşım ülkelerin kapasiteleri oranında en geniş biçimde uygulanacaktır. Ciddi ve geri dönüşü olmayan bir zarar tehdidinin bulunduğu durumlarda bilimsel açıdan tam kesinlik olmaması çevresel bozulmayı önleyecek maliyet – etkin önlemlerin ertelenmesine gerekçe oluşturmamalıdır.

İlke 16:

Ulusal otoriteler, kirleten öder ilkesi ve kamu yararı doğrultusunda, uluslar arası ticaret ve yatırım üzerinde olumsuz bir etkiye yol açmaksızın çevresel maliyetlerin içselleştirilmesini ve ekonomik araçların kullanımını hızlandırmak üzere çaba göstermelidir.

İlke 17:

Çevre üzerinde olumsuz etkiler doğurabilecek ve ulusal bir otoritenin iznine tabi faaliyet önerileri için Çevresel Etki Değerlendirmesi ulusal bir araç olarak kullanılmalıdır.

İlke 18:

Diğer ülkelere zarar verebilecek doğal afetler veya diğer acil durumlar halinde, ilgili ülkeler derhal haberdar edilmelidir. Uluslar arası toplum, zarar gören ülkelere yardım etmek üzer her tür çabayı gösterecektir.

İlke 19:

Önemli sınırları ötesi çevresel sorunlar yaratabilecek faaliyetlerde bulunan ülkeleri önceden ve zamanında haberdar edecek, bilgi sağlayacak, erken bir aşamada ve

iyi niyetle istişarelerde bulunacaktır.

İlke 20:

Kadınlar çevre yönetiminde çok önemli bir role sahiptir. Sürdürülebilir bir gelişme için katılımları sağlanmalıdır.

İlke 21:

Sürdürülebilir gelişme ve tüm insanlar için daha iyi bir gelecek sağlanması amacıyla dünya gençlinin yaratıcılığı, idealleri ve cesareti küresel ortaklığın gelişmesi için harekete geçirilmelidir.

İlke 22:

Yerli halkların, bunların komüniteleri ve diğer yerel komüniteler çevre yönetimi ve gelişiminde büyük önem taşır. Ülkeler bunların kimlik, kültür ve çıkarlarını tanımalı ve sürdürülebilir gelişme sürecine etkin katılımlarını sağlamalı ve desteklemelidir.

İlke 23:

Baskı ve işgal altındaki halkların çevre ve doğal kaynakları korunmalıdır.

İlke 24:

Savaş sürdürülebilir gelişmeyi yok eder. Ülkeler bu nedenle savaş halinde çevrenin korunmasına ilişkin uluslar arası hukuka saygı göstermeli ve gerektiğinde geliştirilmesi için işbirliği yapmalıdır.

İlke 25:

Barış, kalkınma ve çevre koruma bölünmez ve birbirine bağımlı nitelik taşır.

İlke26:

Ülkeler çevreye ilişkin her türlü uyuşmazlığı, Birleşmiş Millitler Sözleşmesi çerçevesinde barış içinde ve uygun araçlarla çözeceklerdir.

İlke 27:

Bu Deklarasyondaki ilkelerin uygulanması ve sürdürülebilir gelişme alanındaki uluslar arası hukukun gelişmesi amacıyla ülkeler ve halklar iyi niyetle ve bir ortaklık ruhu içinde işbirliği yapacaklardır.

İnsan yerleşimleri İstanbul Deklorasyonu

1. Bizler, 3-14 Haziran 1996'da İstanbul Türkiye'de düzenlenen Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Konferansı (Habitat II) için bir araya gelen ülkelerin Devlet ve Hükümet Başkanları ve resmi delegasyonları olarak, herkes için yeterli konut temin etme ve insan yerleşimlerini daha güvenli, daha sağlıklı ve yaşanabilir, hakça, sürdürülebilir ve üretken yapma evrensel hedeflerini onaylama fırsatını elde etmiş bulunmaktayız. Konferansın iki ana teması – herkese yeterli konut ve kentleşen dünyada sürdürülebilir insan yerleşimleri – üzerindeki müzakerelerimiz Birleşmiş Milletler Sözleşmesinden esinlenmiştir ve yaşam çevrelerimizi daha iyi hale getirmek üzere, uluslararası, ulusal ve yerel ölçeklerde eylem için mevcut ve oluşmakta olan yeni ortaklıkları tekrar teyit etmeyi amaçlamıştır. Bizler, kendimizi Habitat Gündemi içindeki hedeflere, ilkelere ve önerilere adıyor ve bu Gündemin uygulanması için müşterek destek vermeyi taahhüt ediyoruz.

2. Bizler, insan yerleşimleri ve barınak koşullarının giderek bozulmakta olduğunu, kaçınılmaz olarak, göz önünde tutmaktayız. Aynı zamanda şehirleri ve kasabaları, ekonomik gelişmeyi ve sosyal, kültürel, manevi ve bilimsel ilerlemeyi yaratan medeniyet merkezleri olarak kabul etmekteyiz. Yerleşimlerimiz tarafından sunulan fırsatlardan yararlanılmalı ve insanlarımız arasında dayanışmayı ilerletmek için çeşitliliklerini korumalıyız.

3. Kendimizi tüm insanlık için, daha geniş özgürlük içinde daha iyi yaşama standartlarına adadığımızı tekrar teyit ediyoruz. İnsan yerleşimleri problemlerinin küresel ölçekte farkına varılmasına katkıda bulunan ve herkes için yeterli konutu meydana getirmek için eylem çağrısında bulunan Vancouver Kanada'da düzenlenen birinci Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Konferansı (United Nations Conference on Human Settlements), Evsizler için Barınak Uluslararası Yılı'nın (International Year of Shelter to the Homeless) kutlanması ve 2000 Yılı Küresel Konut Stratejisi'nin (Global Strategy for Shelter to the Year 2000) anımsıyoruz. Son zamanlardaki Birleşmiş Milletler dünya konferansları, özellikle Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı (the United Nations Conference on Environment and Development) dahil olmak üzere, sürdürülebilir gelişmenin birbirine bağımlı ve birbirini karşılıklı takviye edici parçaları olarak ekonomik ve sosyal gelişme ve çevre korumanın üzerine kurulan barışın, adaletin ve demokrasinin eşitlikçi olmasına yönelik etraflı bir Gündem vermiştir. Bu konferansların çıktılarının Habitat Gündemi'ne entegre edilmesine gayret etmiş bulunmaktayız.

4. İnsan yerleşimleri içinde yaşam kalitesinin iyileştirilmesi için özellikle gelişmekte olan ülkelerde, çoğu durumda kriz ölçüsüne ulaşmış olan bozulan koşullara mücadele etmeliyiz. Bu bağlamda, diğer hususların yanı sıra, özellikle sanayi-

leşmiş ülkelerde, sürdürülemez tüketim ve üretim kalıplarına; yapı ve dağılımdaki değişimleri dahil etmek ve aşırı nüfus yığılmaları yönündeki eğilimlere öncelikli önem vermek suretiyle sürdürülemez nüfus değişmelerine; evsizliğe; artan fakirliğe; işsizliğe; sosyal dışlanmaya; aile dağılmasına; yetersiz kaynaklara; temel altyapı ve hizmetlerin eksikliğine; yeterli planlama eksikliğine; artan güvensizlik ve şiddete; çevresel bozulmaya ve afetlerden artan oranda etkilenmeye bütünüyle dikkat çekmeliyiz.

5. İnsan yerleşimlerinin fırsatları küreseldir, ancak ülkeler ve bölgeler kendine has çözümler gerektiren özel problemlerle yüzüzedirler. Tüm dünyadaki kent, kasaba ve köylerdeki, durumun özellikle vahim olduğu gelişmekte olan ülkelerde ve geçiş ekonomisi ülkelerinde, yaşam koşullarını iyileştirmek için işbirliği ve çabalarımızın yoğunlaştırılması gerekliliğini kabul ediyoruz. Bu bağlamda, dünya ekonomisinin küreselleşmesinin; gelişme süreci için, risk ve belirsizliklerin yanı sıra, fırsatlar ve davet imkanları sunmakta oluşunu ve Habitat Gündemi'nin amaçlarına başarıyla ulaşabilmesinin, diğer hususların yanı sıra, kalkınma finansmanı ile ilgili konular üzerinde pozitif eylemler, dış borç, uluslar arası ticaret ve teknoloji transferi yoluyla kolaylaştırılabileceğini onaylıyoruz. Şehirlerimiz, insanları itibar, sağlık, güvenlik, mutluluk ve umut içinde yaşamlarını devam ettirecekleri yerler olmalıdır.

6. Kırsal kalkınma ve kentsel kalkınma birbirleriyle bağımlıdır. Kentsel yaşam çevrelerini iyileştirmeye ek olarak, kırsal yerleşmelerin cazibesini artırmak, entegre bir yerleşmeler ağı oluşturmak ve kırdan – kente göçü en aza indirmek için yeterli altyapı, kamu hizmetleri ve iş olanaklarını genişletmek için çalışmalıyız. Küçük ve orta büyüklükteki kasabalar özel bir ilgi istemektedirler.

7. Sürdürülebilir bir gelişmede temel ilgi odağı olan insan Habitat Gündemi'nin uygulanmasında da temel eylem oluşturmaktadır. Toplum içinde kadın, çocuk ve genç kesimin güvenli ve sağlıklı yaşam koşullarına erişebilmesi için gereken temel ihtiyaçları kabul ediyoruz. Bunun için de özellikle bütün çabamızı, yoksulluk ve ayrımcılığı yok etmek, insan hakları ve temel özgürlükleri savunmak, eğitim, temel sağlık hizmetleri ve yeterli barınma gibi ihtiyaçları karşılamak yönünde yoğunlaşmalıyız. Böylece, yerleşimlerdeki yaşam koşullarını bütün yerel ihtiyaçlara da uygun olarak geliştirmeyi taahhüt ediyoruz ve herkes için daha iyi yaşam çevrelerinin oluşumunu sağlamak için küresel, ekonomik, sosyal ve çevresel eğilimlerin de önemini doğruluyoruz. Bununla birlikte politik, ekonomik ve sosyal hayatta eşit ve çoğulcu kadın ve erkek katılımı ile etkin gençlik ortaklığının gerekliliğini kabul ediyoruz. Ayrıca, dezavantajlı grupların eksikliklerini gidermek amacıyla ve aynı zamanda barınma ve sürdürülebilir insan yerleşimleriyle ilgili politiklardan, programlardan ve projelerden eşit yararlanma imkanlarının cinsiyet farkı oluşturmaksızın geliştirilmesini sağlamalıyız. Bizler, bu taahhütleri özellikle yoksulluk sınırındaki bir milyarı aşkın insan ve Habitat Gündemi'nde tanımlanan dezavantajlı grupların üyeleri adına yapıyoruz.

8. Taahhütlerimizi yeterli konut hakkının çoğulcu ve geliştirilebilir imkanlarla ve uluslararası enstrümanlarla geliştireceğimizi tekrar onaylıyoruz. Böylece, hedefe ulaşmak için etkin, kamusal özel ve hükümet dışı sicil ortakların tüm aşamalarda, bireyler ve aileleri için yasal oturma hakkı güvencesi ve her türlü ayrımcılıktan korunma durumu sağlanarak ve eşit erişilebilir ve yeterli konut ediniminin gereği vurgulanarak bir araya gelmesi yönünde çaba sarfedilecektir.

9. Ödenebilir konut arzını genişletmek için çalışmalıyız. Bu anlamda, mevcut pazarın daha etkin olarak çalışması sağlanmalı ve bunun için gerekli olan arsa ve kredi olanakları artırılarak konut piyasasına aktif katılım desteklenmelidir.

10. Küresel çevremizi sürdürülebilir kılarak, insan yerleşimlerinin kalitesini artırmak üzere, sürdürülebilir üretim kalıpları, tüketim, ulaşım ve yerleşim olanaklarını geliştirme; kirlilikten korunma, ekolojik dengeyi koruma ve gelecek kuşak-

ların yaşam fırsatlarını kollama yönüne çalışacağız. Bu bağlamda, bir küresel ortaklık ruhu ile Dünyamızın ekosisteminin dengesi ve düzeninin korunmasının sağlanması doğrultusunda bir ortaklık geliştirilmelidir. Küresel çevre bozulmasına farklı katkılar yapıldığı, ülkelerin ortak ancak birbirinden farklı sorumluluklarının olduğu prensibini onaylıyoruz. Aynı zamanda, bu eylemler uygulamada ülkelerin kapasite ve yapabilirlikleri ile ilişkili olan ihtiyati prensip yaklaşımıyla ilişkilidir. Buna ek olarak, özellikle yeterli miktarda sağlıklı su temini ile ekin atık yönetimi oluşturulmak suretiyle sağlıklı yaşam çevrelerinin yaratılması mümkün olacaktır.

11. Tarihi, kültürel – mimari, doğal, dini ve moral değerlere sahip yerleşim dokularının, binaların, anıtların, açık alanların, peyzajların korunması, bakımı ve onarımına önem vereceğiz.

12. Taahhütlerimizin gerçekleşmesi için, yapabilir kılma stratejisi ile ortaklık ve katılım ilkelerini en demokratik ve etkili yaklaşım olarak kabul ediyoruz. Yerel otoriteleri en yakın ortaklarımız olarak ve Habitat Gündemi'nin uygulanmasında temel kabul ederek, her ülkenin yasal yapısı içerisinde, demokratik yerel otoriteler vasıtasıyla desantralizasyonu teşvik etmeliyiz ve her seviyede Hükümetler için anahtar ihtiyaçlar olan, şeffaflık, sorumluluk ve heveslilik özelliklerini sağlarken ülkelerin koşulları çerçevesinde onların finansal ve kurumsal kapasitelerini güçlendirmek için çalışmalıyız. Aynı zamanda, özerkliklerine saygı göstererek, parlamenterlerle, özel sektörle, işçi sendikalarıyla ve hükümet – dışı ve diğer sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliğini arttıracacağız. Keza, kadınların rolünü güçlendirecek ve özel sektör tarafından sosyal ve çevresel duyarlılığı olan toplu yatırımları teşvik edeceğiz. Yerel eylemler, İstanbul'da Dünya Şehirler ve Yerel Yönetimler Toplantısı (World Assembly of Cities and Local Authorities) ile başlatılan dünya çapında işbirliği deneyiminin yanı sıra, Gündem 21, Habitat Gündemi ve benzeri bir başka gündeme dayanan yerel programlar vasıtasıyla ve ulusal politika, hedef, öncelik ve programların haklarına dokunmaksızın yönlendirmeli ve hızlandırılmalıdır. Yapabilir kılma stratejisi, Hükümetlere, dezavantajlı gruplara yönelik özel önlemler uygulama doğrultusunda sorumluluklar da yüklemektedir.

13. Habitat Gündemi'nin uygulanması elverişli ve yeterli kaynak gerektirdiği için, ulusal ve uluslararası ölçekte finansal kaynakları, çok – taraflı, iki – taraflı, kamu ve özel tüm yeni ve ilave kaynakları da dahil etmek suretiyle harekete geçirmeliyiz. Bu münasebetle, kapasite – geliştirmeyi kolaylaştırmalı ve uygun teknoloji ve know – how'ın transferini desteklemeliyiz. Bundan başka, son zamanlardaki Birleşmiş Milletler Konferansları'nda ortaya koyulan teknoloji transferi ve kaynak yaratma konusundaki taahhütleri, özellikle Gündem 21'de yer alanları, tekrarlamak durumundayız.

14. İnaniyoruz ki, Habitat Gündemi'nin tam ve etkin bir şekilde uygulanması, Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Merkezi'nin (Habitat) fonksiyon ve rollerinin – Merkezin iyi tanımlanmış ve adanmış geliştirilmiş hedefler ve stratejik konular üzerinde odaklanması gerekliliği gözönünde bulundurularak – güçlendirilmesini gerektirmektedir. Buraya kadar, Habitat Gündemi'nin ve onun küresel eylem planının başarılı bir şekilde uygulanması için destek vermeyi taahhüt etmiş bulunuyoruz. Habitat Gündemi'nin uygulanmasına yönelik olarak, bu Konferans için hazırlanan bölgesel ve ulusal eylem planlarının katkılarını da bütünüyle takdir ediyoruz.

15. İstanbul'daki bu Konferans, yeni bir işbirliği ve dayanışma kültürü çağını ortaya çıkarmaktadır. 21. yüzyıla girerken; sürdürülebilir insan yerleşimleri için pozitif bir vizyon, ortak geleceğimiz için bir umut duygusu ve herkesin itibar, sağlık, güvenlik, mutluluk ve umut dolu nezh bir hayat vadeden güvenli bir evde yaşayabileceği, bütünüyle faydalı ve cazip bir meydan okumaya katılmak için bir teşvik sunuyoruz.

Uygulama planı ve yerel yönetimler

Zirve'nin 1. tip çıktularından, sürdürülebilir kalkınmanın hayata geçirilmesine yönelik bir eylem planı niteliğinde olan 'Uygulama Planı'nda dünyadaki tüm yerel yönetimle-ri ilgilendirebilecek önemli sonuçlar yer alıyor.

Ulusal hükümetler tarafından verilen taahhütler arasında yerel yönetimlerle ilgili olan en önemli maddeler aşağıdaki gibidir:

- Kentsel kalkınma planlamaları çerçevesinde slum upgrading programları hazırlayan yerel yönetimler desteklenmeli ve konut yasası hakkında özellikle fakir kesim olmak üzere halkın bilgiye erişimi kolaylaştırılmalı
- Yerel kullanım için gerekli olan yerli enerji kaynakları ve yapıları geliştirilerek, bunlardan faydalanılmalı ve Yerel Gündem 21 gruplarının da dahil edilmesiyle kırsal toplum katılımı ilerletilmeli,. Bu süreç içerisinde günlük enerji ihtiyaçlarını karşılayabilmede basit ve yerel çözümler bulmak için yenilenebilir enerji teknolojilerinin geliştirilmesinde uluslar arası toplumun desteği alınmalı
- Yerel düzeydeki adem-i merkezietçi projeler aracılığıyla ve uluslar arası toplumun da desteğiyle; Çölleşme Sözleşmesi'nin ve ilgili projelerinin uygun zamanlı ve etkili uygulamasını gerçekleştirmek için ulusal eylem programları oluşturulmalı
- Gündem 21'i ve Zirve'nin çıktularını uygulamada ve yerel gündem 21 programları ile yardımcı ortaklık girişimlerinin devam eden desteğini güçlendirmede, diğer paydaşlarla birlikte yerel yönetimlerin rolü ve kapasitesi geliştirilmeli. Ayrıca sürdürülebilir kalkınmayı teşvik etmek için, Habitat Gündemi'nde de belirtildiği gibi, yerel yönetim-ler ile tüm hükümet düzeyleri ve paydaşlar arasındaki ortaklıklar geliştirilmelidir.

"Mektuplarımızı yırtamazsınız"...

Oktay EKİNCİ
ÇEKÜL Yüksek Danışma Kurulu Üyesi
Tarihi Kentler Birliği Genel Danışmanı

Neredeyse yarım yüzyıl oldu tüm ulusların bir araya gelip, kültür ve yaşam değerlerinin "savaşta bile" korunmasına söz verdiklerinden bu yana...

Yıl 1954'ü... İnsanlık, 2. büyük dünya kapışmasının yaralarını sarma yorgunluğundan hala kurtulamamıştı...

Binyılların en acımasız savaşlarından bin kat daha acımasız geçen bu kapışmanın ardından "bir daha olmasın" diyerek 1948'de Birleşmiş Milletler'i (BM) kuran insanlık, 6 yıl sonra La Haye'de toplandı... "Silahlı Bir Çatışma Halinde Kültür Varlıklarının Korunması" sözleşmesinin imzalanmasıyla da bugünkü ve gelecek kuşaklara şu söz verildi; "Kültürel Miras, insanoğlunun tüm insan özellikleriyle varlığını ve soyunu sürdürebilmesi için temel kaynaktır. Bu nedenle, savaşta hedef olamaz; savaş nedeniyle tahrip edilemez ve bu mirasın yoğun olduğu kentler silahlı çatışma odağı yapılamaz..."

İnsan soyunun sadece "biyolojik" varlığıyla değil, "insan kimliğiyle" de sürebilmesi için tarihsel değerlerin ve bunlarla yaşamı bütünleştiren doğal çevrenin ne denli "belirleyici" olduğu, o güne dek bu denli yüksek bir bilinçle dile getirilmemişti...

Sonunda, bu sözün tutulabilmesi için aynı sözleşme kapsamında belirlenen "ağız açık zarf" şeklindeki işaret de yine tüm insanlığa "yüzyılın görevini ve sorumluluğunu" veriyordu... Kültür varlıklarının, yani "kimlikli yaşamın bir daha elde edilemeyecek kaynaklarının" üzerine işlenecek bu işaret, onların "hedef yapılmaması" anlamına gelecekti... Tıpkı "Kızılhaç" ya da "Kızılay" işareti gibi...

"AÇIK MEKTUP" LAR...

Kapağı kapatılmamış zarf, "açık mektup" anlamındadır... Yani, bu işaretle belirlenen tarihsel, kültürel çevre ve kimlik mirası, geçmiş kuşaklardan gelecek kuşaklara yazılmış mektuplardır.

Mektup ise tarih boyunca ve günümüzde tüm halklar için "kutsal"dır... Dünya edebiyatında, hemen her ulustan "özverili postacıların", inanılmaz serüvenleri göğüslemek pahasına mektupları sahiplerine mutlaka ulaştırdıklarını anlatan sayısız öykü vardır... Geçmişin en zalim kralları bile, düşman kraldan mesaj getiren ulakların sağ salim geri dönmelerini sağlamışlar, onlara dokunmamışlardır...

İşte bu evrensel etik içersinde, kültür ve yaşam değerlerinin de dünden yarına olan "uygarlık mektupları" niteliği, onların mutlaka sahiplerine ulaştırılmasını zorunlu kılmaktadır... Kimsenin bunları yırtmaya ya da yok et-

meye hakkı yoktur; çünkü gelecek kuşakların böylesi bir yanlışa ve kendilerine ulaşması gereken mesajları kurtarmaya olanakları bulunmamaktadır... O halde bu görev bizlerde ve herkestedir...

Peki, bu zarfların ağızları neden açıktır? Çünkü, bize de yazılmıştır...

Önce içindekileri biz okuyacağız; geçmişte, atalarımızın uygarlık birikimlerini nasıl yarattıklarını öğreneceğiz; hem bundan ötürü, hem onlardan esinlenerek kendi çağdaş uygarlığımızı da kimlikli yaratabilmemiz açısından, hem de gelecek kuşaklara geçmişin değerleriyle buluşan yeni katkılarımızı ekleyip tümünü "birlikte" iletebilmemiz için... bu zarfların ağızları açık ve içini zenginleştirmemizi bekliyorlar...

Evet... Yarım yüzyıl önce, uygarlık ve yaşam değerlerini "savaşa karşı" işte böylesi anlamlı simgelerle korumaya karar veren insanlık, geçen zaman içinde aynı duyarlılıkta daha da ileri düzeylere ulaşması gerekirken; şimdi bütün bu saptamaların "en köklü ve derin" birikimlerin taşıyan Mezopotamya'nın ve tarihin efsanevi kenti Bağdat'ın tehdit edildiği bir "imha hazırlığı" karşısında tepkisidir...

O Bağdat ki "binbir gece masallarının" kentidir... Bugün karşı karşıya olduğu "risk" ise aslında binbir oyunla yaratılan savaş ortamı nedeniyle tüm masallardaki canavarlardan daha korkunç değil midir?...

VARLIK NEDENİMİZ...

Gerçi, ülkemizden ve dünyanın dört bir yanından savaş karşıtı sesler ve etkinlikler giderek yükselmektedir; ama, başta bu tehdidi yaratan ülkedekiler olmak üzere, "uluslararası kültür ve çevre kuruluşları" ndaki bu ürpertici sessizlik, tarihin kahraman postacılarına karşı en büyük vefasızlık değil midir...

Dünya, insanlığı ağırladığı sürece, değişmeyecek gerçek sadece şu;

"Doğa ve kültür ile varız..."

Ve, ÇEKÜL diyor ki;

"HARP !"... Hepsini yok eder...

ÇEKÜL, başta UNESCO olmak üzere, ICOMOS, ICRROM, BM, AB, AK ve "ortak mirasımızın" tüm ortaklarını, bugünkü ve yarınki kuşaklar adına "harbi durdurma" seferberliğinde en önde görmek istiyor...

Eğer, varlıklarını "varlık nedenleriyle" sürdürmek istiyorlarsa...

DOĞA VE
KÜLTÜR
İLE VARIZ,

HARP!

HEPSİNİ
YOK
EDER

CEKÜL

ÇEVRE VE KÜLTÜR DEĞERLERİNİ KORUMA VE TANITMA VAKFI